

W

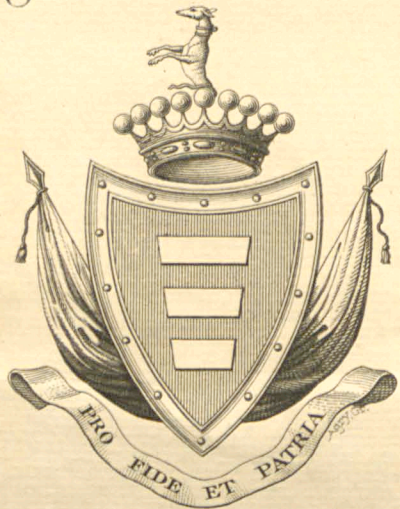
~~14 Pa. 11629 ad 10 Pa. 11629~~

S=4484

H-6-30

Andrey Le Normann
3

1188

Ex Libris Com. Branicki
Sucha

81.

Bentl.: 253. u: 4. II

1188

1189

1111

DECAS
QVÆSTIONUM
PUBLICARUM
REGNI.

In Quibus

ECCLESIASTICA JURA, ET IMMUN-
NITATES ECCLESIASTICI STA-
TUS ELUCIDANTUR.

Authore ANDREA LIPSKI à Lipe, J.V.D.

Scholastico Cracovien: & Plocen: Custode Gnesnen.

Sacra Reg: Majest: à Secretis.

Cum Gratia & Privilegio S. R. M.

Franciszek Gajdowski
Can. Ploc. Prop. Cur.
W. Adamowski

Sumptibus HÜNEFELDIANIS,
M. DC. XLVI.

INDEX QUÆSTIONUM.

- I. De decimis, & quo jure decimæ in Polonia Ecclesiastico ordini debeantur?
- II. Suspendio decimarum ad compositionem inter status, an jure Ecclesiastici ordinis derogare possit, necne?
- III. De jurisdictione Ecclesiastica, & an causæ decimarum coram seculari iudice tractari debant?
- IV. De foro Spiritualium, & an Clerici coram Iudice seculari conyeniri debant?
- V. Consuetudo & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam promulgata, utrum de jure valeant, necne?
- VI. Statuta & Constitutiones Regni de Annatis Romanæ Curia denegandis, an juri sint consentaneæ necne?
- VII. Vtrum ordo Ecclesiasticus ad onera publica ferenda teneatur, & an subditi illorum, puta Sculteti & Advocati ad expeditionem bellicam cogi possint?
- VIII. An articulus Confœderationis Anno D. 1573. de pace inter dissidentes in religione tenenda, sub Interregno editus, & in volumen Constitutionum Regni insertus, legis vim habeat, necne?
- IX. De jure patronatus atque Cortesanis, & an aliquando patroni jure præsentandi privati possint?
- X. De præscriptionibus, & an res seu bona Ecclesiæ præscriptione acquirantur?

XVII-4062-III.

SERENISSIMIS PRINCIPIBUS
AC FRATRIBUS.

IOAN: CASIMIRO

SECUNDO GENITO,

IOAN: ALBERTO

TERTIO GENITO,

SERENISSIMI AC POTENTISSIMI
PRINCIPIS, DOMINI

D. SIGISMUNDI III.

POLONIÆ ET SVECIÆ

REGIS, &c. &c.

FILII S

Dominis meis Gratosissimis S. P.

Non est sanè, Serenissimi & Excellentissimi
Principes, quòd mirum cuiquam videatur, me primum
inter omnes tam gravi & arduo negotio tenellam
istam ætatem vestram, non solùm præoccupare vo-
luisse, sed vos etiam huic operi meo, in quo seriæ
quædam, minu'sque ætati vestræ arridentes, de controversijs inter
statum Ecclesiasticum & sæcularem quæstiones continentur, Pa-

tronos præcipuos & singulares elegisse. Nam hujus mei consilij non aliam fuisse rationem ingenuè profiteor, nisi quòd unicè id cuperem, ut ab ipsis quasi incunabulis, priscam religionem, quam à Sereniss: pientissimisque illis majoribus & parentibus vestris accepistis, & in qua nunc à Sereniss: Regina insigni pietate religioneque prædita, matre vestra, omni cura & studio educamini, ita imbibatis & addiscatis, ut illius amore inflammati, Ecclesiasticum quoque ordinem, qui Catholicæ Romanæ fidei præest, commendatum habeatis, ac diligatis. A teneris etenim assuescere, multum est ut præclare dixit ille. Ego sanè, quòd amplior est Majorum vestrorum majestas & celsitudo, ex quibus prodijisse tot orbis Christiani Monarchas admiramur; quòd magis excellens Serenissimorum parentum vestrorum pietas, quòd sanctior educatio vestra, quòd denique indolès vestra multis præstantissimis Dei muneribus adornata, præclarior est, hoc majorem atque certam spem animo concipio, futurum ut cum eminentissimorum Majorum vestrorum, à quibus non prosapiam tantummodò Regiam, sed etiam augusta illa nomina CASIMIRI & JOANNIS ALBERTI fausto omine ducitis, vestigiis incesseritis, eorum laudem atque decus sempiternum, non æquare modo verum etiam superare possitis. Quam ut vobis largiatur Dominus JESUS sapientiam & gratiam, qua & ipse dum puer esset proficiebat apud Deum & homines, divinam ipsius bonitatem precor. Vivite igitur incolumes, & in spem Regnorum egregiè in omni genere virtutum crescite inclyti HEROES atque magna REGUM propago.

Serenitatum Vestrarum

devotiss: atque addict: Servitor.

ANDREAS LIPSKI à LIPE, J.V.D.
Scholasticus Cracovien: & Plocen: Custos
Gnesnen. S. R. M. Secret.

QVAESTIONVM PV- BLICARVM

ANDREÆ LIPSCII

DE CAS.

QUÆSTIO I.

De Decimis, & quo jure Deci-
mæ in Polonia Ecclesiastico Or-
dini debeantur.

SUMMARI A.

1. Decima, utrum sint de præcepto necne?
2. Decimas juris divini, non autem positivi esse probatur.
3. Præceptum de Decimis quale fuerit.
4. Populus Novi Testamenti ad majorem perfectionem obligatur, quam populus veteris testamenti.
5. Decime autoritate Conciliorum probari possunt.
6. Religiosi & alii Prædicatores conscientiam penitentibus, & auditoribus de solutione decimarum facere debent.
7. Decimas jure gentium deberi, probatur.
8. Decimarum antiquissima fundatio à Miecislao, & alii: Regibus Poloniae. Ordini Ecclesiastico facta.
9. Historicorum testimonio standum esse, ostenditur.
10. Iaroslai Archiepiscopi Gnesnen: de decimis sententia, autoritate Casimiri Regis comprobata.
11. Vladislai Jagellonis, & aliorum Regum, Privilegiorum Ecclesiastici Ordinis confirmatio.
12. Ludovici Regis Privilegium non facit immunem Nobilitatem à solutione decimarum.
13. Jus decimarum, Ecclesiasticus Ordo etiam specialibus & particularibus Privilegiis probare potest.
14. Decimarum jus Bullis Pontificum probatur.
15. Regalia bona à decimis non sunt libera, multo minus Nobilium libera esse debent.
16. Ecclesiasticus Ordo, jus decimarum præscriptione longissima acquisitum habet.
17. Libri Beneficiorum unde habeant originem, & quæ illorum sit autoritas.
18. Libri Retaxationum quando, & quam ob causam conscripi.
19. Decime Ecclesiis seu beneficiis ab Episcopis collatae sunt.

QUÆSTIONUM PUBLICARUM

20. *Novalium decima Episcopus debentur.*
 21. *Immunitas à solutione decimarum præscriptione acquiri non potest.*
 22. *Excusatio Authoris de prolixitate questionis.*

Decimas, * ante legem quidem Moyfi fuisse sub consilio; ac in lege sub præcepto, nulli dubium est: ita enim de his diviniæ Majestatem ordinasse & præcepisse, probatur multis sacræ locis. Et primum Exodi cap. 27. *Decimas & primitias tuas non tardabis offerre primogenitium filiorum tuorum dabis mihi, &c.* Et Levit: cap. ultimo: *Omnes decima terra, sive de pomis arborum, sive de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur. Non eligitur bonum nec malum, nec cum altero commutabitur &c.* Item Num cap. 18. *Filius autem Levi dedi omnes decimas Israël, in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis.* Deutr. cap. 14. *Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis, qui nascuntur in terra.* Ac deniq; Malach: cap. 3. *Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc dicit Dominus, si non aperuero vobis catarractas celi,*

& effundero vobis benedictionem usq; ad abundantiam. Et increpabo pro vobis devorantem, & non corrumpet fructum terra vestra, nec erit sterilis vinea in agro. dicit Dominus exercituum. Unde satis liquidò constat, decimas ab ipso Divino numine ideò constitutas esse, ut persolvantur à populo Israel, filiis Levi, pro ministerio in quo deserviebant ei in tabernaculo, prout in cap. *Decimas* ibi. *Decimas à populo Sacerdotibus ac Levitis esse reddendas divine legis sanxit auctoritas.* 16. qu. 1. disponitur. Ac proinde * eas esse juris divini, & præcepto ad eas solvendas omnes obligari, exploratissimi juris esse text. in cap. tua 25. ibi. *Neminem potest à solutione decimarum eximere, que divina constitutione debentur.* Et in cap. in aliquibus, 32. ibi. *illa quippe decima necessario solvenda sunt que debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbata.* tit. de decimis, primitiis, & oblat. aperti illi mè probant, Nec moveor quorundam non postremi nominis Theologorum opinione, qui decimas nunc non esse de præcepto, & per consequens, nec jure divino, sed positivo humano eas deberi, existimat, idque ex ea ratione, quòd quemadmodum ante legem à Moyse datam

datam, decimæ non erant de præcepto, sed tantum de consilio: ita & nunc in lege gratiæ cum videlicet jam veteris illius legis auctoritas, morte Christi abolita sit: tum verò quod non sint renovatæ aliquo præcepto testamenti novi, non aliter eas deberi, nisi de consilio, dicendam esse videtur. Nam quamvis leges Moysi judiciales & cæremoniales, Christianos obligare non possint: attamen morales etiam in nova lege necessariò omnes ligant. Præceptum verò illud * de decimis primitivò & principaliter erat morale, utpotè jure divino, & naturali ratione inductum, quæ dicat necessaria ministranda esse à populo ministrantibus in cultu divino: *dignus est enim operarius mercede sua.* Matth. c. 10. Quamvis, quo ad quotam seu determinationem certæ partis, ad judiciales etiam leges decimæ pertinere videantur, quæ tñ observari possint aut non observari, si tamen lege aliqua, sive Ecclesiastica sive seculari, ac multò magis divina constituantur, ad earum observantiam omnes necessariò obligari. S. Th. 2. 2. qu. 87. probat. In nova etiam lege Evangelii, jus illud vetus renovatum esse, vel inde dici potest,

quod Luc. c. 11. & Matt. c. 23. Salvator ipse docet, his verbis: *Va vobis Scriba & Pharisei hypocrite, qui decimatis mentha & anetum, & cuminum, & reliquistis quæ graviora sunt legis judicium ac misericordiam, & fidem, hæc oportuit facere, & illæ non omittere.* Quinimò * cum populus novæ legis obligetur ad majorè perfectionem, quàm populus veteris testamenti, juxta dictum Christi: *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum &c.* Matt. c. 5. maxime verò quòd non minoris sit dignitatis ministerium novi testamenti, quòd à Clericis & Sacerdotibus hodie exhibetur populo Christiano, quàm olim fuit ministerium veteris testamenti, teste Apostolo, 1. Cor. 3. Id. irco meritò, & optima ratione dicendum videtur, quòd hoc Dei institutum & præceptum, magis Christianos, quàm Judæos strigere debeat. Quo argumento sanctos quoque Patres usos fuisse, Sancti Clementis, D. Petri discipuli & successoris exemplum docet, lib. 2. Apost. Const. c. 29. & sequen. Et auctoritate S. Hieronymi serm. 219. de Tempore, comprobatur. *Quod de deimus, inquit, primitivis, dicimus, quæ olim dabantur à populo sacerdoti-*

cerdotibus atque Levitis, in Ecclesia quoq; populus intelligitur, quibus præceptio est; non solum decimas & primitias dare &c. id qui non fecerit, Deum defraudare & supplantare convincitur. Ut interim taceam* de perpetua ab Apostolorum temporibus decimas pendendi consuetudine, vel ipsa sanctorum Conciliorum autoritas divino jure nixa, id ipsum cuiusvis satis manifestò declarat Nam (ut alia brevitatatis causa præteream) in Concilio Moguntinen: tempore Caroli Magni celebrato, c. 30. sic dicitur. *Ad monemus atq; præcipimus, ut decimas de omnibus dari non negligatur quia Deus ipse sibi dari constituit.* Ex quibus liquiddò constat, decimas à Deo tam in veteri quam in novo testamento, ordinatas & imperatas esse, ita ut eas juris divini non autem juris positivi humani, esse necessariò fatendum sit. **Ac** proinde* ex ordinatione ecclesiastica, si religiosi aut alii quipiam sacerdotes scientes omittunt facere de hoc præcepto conscientiam sibi consentibus, aut si aliquid dicunt etiam in privato. quo aliquis retrahatur à solutione decimarum, gravissimè peccant, & poenam excommunicationis incurunt. de quo est expressus tex-

tus in cap. Cupientes. in fin. tit. de poenis in Clement. Vbi etiam religiosi & aliis prædicatoribus in jungitur. sub obtestatione divini iudicii, & interminatione maledictionis æternæ, ut quoties prædicabunt, & confessiones audient, conscientiam auditoribus & poenitentibus de decimis solvendis facere non omittant. Doceri etiam posset, Decimas jure gentium introductas esse. si quidem ex historiis prophanis constat, populos etiam vera Dei cognitione carentes, suis tamen Principibus & Sacerdotibus, decimas quasi debitum quoddam naturale pensitasse, ut videre est apud Plin. lib. 12. c. 14. & 19. Plutarch in problem. 17. & in vita Syllæ, Macrobr. lib. 3. Satur: c. 1. & 2. Herod. lib. 1. Cùm enim natura eam notionem inculpsit hominum mentibus, ut ijs. qui nobis operam & ministerium præstant, præmia debeantur, eadem quoq; admonente facilè possumus judicare, sacerdotibus. qui in populi gratiam multum studii laborisque impendunt, alimenta esse tribuenda Et unde Regibus vectigalia seu tributa, militibus stipendia deberi judicamus; inde quoq; sacerdotibus decimas esse per solvendas

6

7

8

vendas cognoscimus, cū iis veluti
 subsidiis vitam sustentare debe-
 ant. Ac ne quis dubitare, fortè
 possit. hæc ita se habere, vel ipsius
 Abrahami exemplo, qui sacerdo-
 ti Melchisedeco decimas dedisse,
 memoratur, facile convinci po-
 test. Sed cū quidam * rerū præ-
 fertim patriarum nimis religiosi
 observatores, jura hæc Gentium
 & Canonica, tanquam exotica &
 peregrina à majoribus & consue-
 tudinibus hujus Regni prorsus a-
 liena esse existiment, ut potè no-
 stris hominibus, Regum suorum
 Constitutionibus, propriisq; Sta-
 tutis & consuetudinibus pro jure
 utentibus: idcirco missis hisce,
 jam necessariò antiquissimorum
 optimorumq; Principum & Re-
 gum Poloniæ legibus & institutis,
 decimas Ordini Ecclesiastico esse
 adscriptas probandum erit. Ac in
 primis Miecislau, suscepto Polo-
 niæ hæreditario Principatū, An-
 no à Christo nato 965. in fidè Chri-
 sti sacro baptismatis lavacro ini-
 tiatus, tanta religionis Christianæ
 propagandæ cupiditate flagavit,
 ut multis statim templis à se ædi-
 ficatis, censibus, & amplissimis
 possessionibus, eas locupletave-
 rit: Episcopis institutis decimas
 frugum omnis generis, tam de su-

is, quàm suæ Nobilitatis ad opor-
 plebis agris, edicto perpetuo in
 dem adscripterit, teste Cromer
 in vita ejusdem Miecislai, Dlingo-
 fo, & aliis. Hanc autem Miecislai
 piissimi Principis decimarum or-
 dinationem seu institutionem,
 cæteri, qui ipsum secuti sunt Re-
 ges. non solum approbarunt; ve-
 rum etiam gravissimis pœnis, in
 eos, qui in pendendis decimis Cle-
 ro difficiles se præberent, ani-
 madverterunt; quòd Boleslaum
 cognomento Chroby, (qui anno
 salutis 997. regni gubernacula su-
 scepit) fecisse, idem Cromerus
 attestatur his verbis: *Nulla autem
 in re Boleslaus erat severior, quam in
 contemptu religionis, templorū pro-
 phanatione, & sacerdotum injuriis at-
 que contumeliis vindicandis; ad quæ
 facinora, cum pleriq; Equestris Ordi-
 nis homines, partim pristina impieta-
 tis consuetudine, partim licentia mi-
 litari incitati ferrentur, & decima-
 rum quoque onus detrectarent, sacer-
 dotesq; pulsarent, in auctores quidem
 pœna capitis animadverit, ceteros
 partim verberibus, atq; minus casti-
 gavit.* Hæc Cromerus. sed & Dlu-
 gossius de eodem Boleslao, hæc
 memoriæ prodidit: *Nullatenus
 passus est, inquit, decimarum mani-
 pularium pro Ecclesiis & ministris*

Dei in universis Principatibus suo imperio subjectis, salutionem, aut varietate aliqua diminui, aut indubium aliquatenus revocari, sed decrevit & mandavit, illam esse perpetuam & perennem, varia ultionis divina flagella filius, nepotibus, successoribusque suis interminans, si per quempiam illorum prefatarum decimarum contingeret solutionem intercipi, transmutari, vel rescindi. At fortè * quis hæc Historica esse dicet, eaq; minoris fidei & authoritatis esse, studio contradicendi allegabit? Fateor testimoniis historicorum, usque omni exceptione majoribus ea probari at proferat ille mihi statutum, aut legem unam aliquam illius temporis, & tunc sententiæ hujus assertor, facile palmam obtinebit: sed verius est, nullas eo tempore, nedum leges scriptas, sed vix aliquas literas apud gentem nostram extitisse. Nam, ut Cromerus lib. 1. c. 3. refert, vix dum sexcenti aut septingenti anni sunt, ex quo Slavica sive Bulgarica gens literas unà cum religione Christiana amplexa est. Equidem, qui huic tam præclaro atq; illustri Historicorum testimonio fidem abrogare velit, eum gentis quoq; suæ originem, & res gestas omnes dubias, incertasque redditurum

existimo. Tali igitur testimonio, hoc est publicis monumentis in primis probatum est, Ecclesiasticum ordinem ad exigendas decimas jus firmum perpetuumq; habere non artifi io aliquo comparatum, sed unà cum Christi fide fundatum. & ab omnibus Regibus & Principibus constantissimè observatum. * Verùm enim verò, Boleslai vestigiis insistens Casimirus Magnus, cum Anno 1269. exorta controversia in Minori Polonia esset inter Bodzantam Episcopum Cracovien. & ipsum Casimirum Regem, non de jure decimarum, sed tantum de vecturis, ac modo decimandi; ita demum eam litem & controversiam sopivit, ut eam arbitrio Iaroslai Archiepiscopi Gnesnen. reliquerit, easque leges Iaroslao censente, summa Senatorum voluntate ediderit, quæ & jura decimarum stabiliunt: & modum earundem persolvendarum præscribunt. Eam verò sanctionem Iaroslai non privata ipsius auctoritate, sed jussu & mandato Ipsius Regis promulgatam fuisse, tam clarum tamque evidens est, ut nulla prorsus majori probatione ea res indigere videatur. Casimirus ipse siquidem eam legem suam, testatur his verbis

verbis: Nos Casimirus Dei gratia Rex Polonia. Significamus tenore presentium, Quomodo cupientes, ut ut subditi nostri in Regno nostro degentes, præsertim in Regno Polonia, & terris cujuscunque status & conditionis existant, honestè vivant, alter alterum non lædat, & jus unicuique tribuatur. Præterea de consilio Venerabilis in Christo Patris & Domini Iaroslai, sanctæ Gnænen: Ecclesiæ Archiepiscopi, nec non Prælatorum, Palatinorum, Bonorum, & universorum Nobilium nostrorum de terra Polonia, ad perpetuam rei memoriam statuta edidimus infra scripta &c. Quibus verbis sanè declarat Rex Casimirus, prædicta statuta propter concordiam inter status, à se, non à Iaroslao, cum consensu Prælatorum, & omnium Ordinū edita esse. Quod non de aliis statutis intelligi debet, nisi de his, quæ eam præfationem Casimiri Regis sequuntur. Statim enim post hæc verba atq; titulum legis, de sola decimarum ordinatione per Iaroslauum facta ibidem agitur. Unde satis manifeste constat, prædicta statuta de decimis in volumine legum nostrarum comprehensa, per Iaroslauum quidem jussu Regis congesta, sed per eundem ipsum Regem ac alios Ordines

admissa, concessa, & in perpetuum promulgata esse: & idèd non Iaroslao voluntati Regis morem gerenti, sed ipsi Casimiro Regi ad se ribi debent. Nihil enim interest verbis, an rebus ipsis & factis, suam voluntatem Princeps declaret; cum rebus magis, quam verbis leges imponantur. Sed enim * 11 hanc sive legem sive sanctionem à Iaroslao quidem scriptam, Regis verò Casimiri jussu editam, in veris Regni legibus esse numerandam, illud præterea probarè videtur, quod Uladislavus Jagello, hæc atq; e similia Cleri Privilegia, in universum lege communi Ordinum consensu lata, approbaverit, idque in Castris propè Czervvienko, de Anno 1422. in crastino S. Mariæ Magdalene. Cujus Privilegii verba in codice statutorum Regni sub verbo Privilegium, ita se habent: 1. Subditi & indigenæ Regni nostri tam spirituales quam seculares, atq; ulla ambiguitate juribus & privilegiis, quæ illis dudum à nostris prædecessoribus diva memoria Regibus Polonia, & à nobis sunt concessa, securi uti possent, & potiri, nec aliqua circa eorum continentiam hesitatione suspendi, omnia & singula privilegia, jura libertates, & concessiones nostras, quas obtinent sub quacunque for-

que forma verborum, in omnibus punctis &c. approbamus, innovamus. Quod item ex alio privilegio ejusdem Regis, de libertatibus Regnicolarum, tam spiritualium quam secularium in Iedlna concessio; Cracoviz verò postmodum, Anno 1433, feria sexta infra octavas Epiphaniæ promulgato, liquido patet. At quid hac in parte clarius apertiusq; esse possit, ejusdem Uladislai Jagellonis Privilegio, in Conventione generali Petricoviens. pro festo S. Adalberti Anno 1458 celebrata, concessio, ac postmodum à Casimiro Rege filio ipsius confirmato, non video? Eius enim privilegii hæc sunt verba: *Noscat igitur, inquit Uladislaus Jagello, tam præsens ætas, quàm posteritas futurorum, quòd quanquam sacris canonibus salubriter sancitum, & lege humana utiliter sit provisum, quòd quicumq; Princeps seu Capitaneus, Baro, aut Nobilis Miles, aut Vasallus, &c. decimas, (quas sibi Deus in signum viniuniversalis Domini pro alimento servientium reddi censuit) rapuerit, invaserit, &c. ubi non solum contraraptores, occupatores, ac detentores decimarum; sed etiam contra omnes id fieri permittentes, seu ratum habentes, pœnas gravissimas consti-*

tuit. Quo facto simul etiam ostendit, jura decimarum optimo firmissimoq; jure niti, neq; à quopiam illis derogari potuisse. * Verumenimverò plenis (ut solent) buccis, personabunt hinc Ecclesiasticorum adversari, Ludovicum Regem ab omnibus contributionibus, censibus Regiis, Nobilitatem Polonam antea fecisse immunem; non potuisse ergo Jagellonem successorem ejus, privata auctoritate Nobilitatem novis contributionibus onerare. Nova certè, eaq; ridicula consecutio, ut 12 is, cui Dominus censum sibi debitum remittit, propterea etiã aliis diversa officia præstare non teneatur. Ludovicus enim Rex, ab iis tantum liberam Nobilitatem fecit, à quibus ipsi potestate Regia licuit, à decimis neque liberat, neque liberare quidem potuit, cum id ad jus divinum pertineat, & ante eum Miecislai Boleslai, & Casimiri Magni leges extiterint, quibus universi ad decimarum, solutionem adstringerentur, prout id superius evidentissimis documentis probatum fuit. Ac proinde cum neque ex verbis dicti Privilegii à Ludovico, dati, neque ex sententia, abolitio juris decimarum, ullo modo elici atq; expri-

exprimi possit; non ex verbis, quia ibi nulla mentio spiritualium personarum, nullum verbum tam de decimis, quam de abrogandis aliquibus legibus invenitur; non ex sententia, siquidem vera cujuslibet sententiæ significatio, ex rebus earumque causis & factis ipsum deprehenditur, cum verba videntur obscuriora. At illius Privilegii verba ita sunt plana & perspicua, ut ad subtiliorem aliquam demonstrationem decurrere non sit necesse. Fraus n. legitur, ubi id quod fieri noluit, aliquis in eam intrudit: necessarium itaque standum est juribus & privilegiis superius recensitis, & tenenda est universalis illa Regula quam Imperatores circa conclusionem suarum legum edicere solebant hisce verbis: *Quicquid autem hac lege specialiter non videtur expressum, id veterum legum constitutionumque regulis, omnes relictum intelligant, quod enim non mutatur, cur stare prohibetur?*

Cæterum non desunt & alia argumentorum seu probationum genera, quibus decimarum equitas, & antiquus usus asseri & stabiliri possit. Ac in primis * quod vetustissima extant Privilegia Ecclesiis quibusdam specialiter concessa, ex quibus constat, Ordini

Ecclesiastico statim cum ipsa Christiana religione, jus decimas accipiendi fuisse tributum. Et quid primum Archiepiscopum Gnesnensem decimas habuisse, antequam Casimirus Iustus Poloniæ Dux esset, ex Privilegio institutionis vetustissimæ Abbatiae Sulejovien: ostendi potest. Boleslaus enim Pudicus An. 1202. in diplomate suo, confirmat & recitat diploma avi sui Casimiri Iusti Anni 1176 in quo sub finem hæc clausula invenitur: *Sciendum denique, quod Dominus Petrus Gnesnensis Archiepiscopus hujus sancti operis coadiutor esse cupiens, divina instinctione, & in ea ex Fulconis Cracoviensis Episcopi petitione, decimam de Sulejow cum pertinentiis suis, decimam de Lânczno, de Milejow, &c. contulit fratribus, Ecclesiam quoque de Baldrzikow cum decimis, decimam de Stândow, de Pâstrow contulit, & sigilli nostri & sui, & Fulconis Episcopi Cracoviensis, munimine roboravit.* Iste porrò villæ, aut sanè ex his pleræque Casimiri Ducis tunc erant, uti ex eodem Privilegio colligitur, Archiepiscopus nihilominus in eis decimas possidebat, quas fratribus, petente Fulcone Cracoviensi Episcopo, est elargitus. Hoc idem de decimis Cleri reliqui, ex antiquissimo

Privilegio institutiones Abbatiae Vvangrovicensis, à Sbilutho Nobili Polono, coram Miescone Duce factò, colligi potest, in quo hæc clausula sub fine adjicitur: *Et hæc sunt villa, quarum decimæ attinent B. Petro, Bártodzieie, Slosyn, Bukowa. Daimb, owniki, &c.* Et deinde Igitur si quis hæc violaverit, anathematis Casimirus quoque Magnus, in singulari ac præcipuo quodam diplomate, Ecclesiæ, Gnesnen: Cracoviæ Anno 1357 concessò de decimis ita decrevit: *Adjicimus decernentes, quòd milites non impediant, nec prohibeant in grandis villanorum suorum venditionem liberam, decimarum, nè propter hoc Deus provocetur, cum juxta jus naturale liberum esse debeat, de re propria disponere prout placet.* Jure ergo naturæ & divino, si Casimiro credamus, decimæ ad Clerum spectant. Idem etià ipse Rex Ecclesiæ Cracoviensi, Anno 1352. Calend. Julii Privilegium (cujus authenticum in Archivio ejusdem, Ecclesiæ aservatur) concessit, in quo præcipitur omnibus & singulis colonis & kmethonibus, terras, agros, & prædia quælibet colentibus, in suis vel Baronum & militum & alium quorumcunque villis Polonicis seu Theutonicis in

tota Diœcesii, Crac. ut de cæteris, Episcopo & Capitulo, Prælati & Canonicis Ecclesiæ Cathedralis Crac. & emporibus decimarum, nec non Abbatibus, Præpositis, Prioribus, Plebanis Ecclesiarum Collegitarum, Parochialium Rectoribus, ac aliis quibuslibet Clericis secularibus seu regularibus, exemptis & non exemptis in dicta Diœcesi commorantibus, decimas frugum suarum cujuslibet seminis, canapi & lini, tempore messis quolibet anno curribus suis, sine dolo & fraude ad horrea Episcopi & Clericorum, vel alia certa loca villarum, in quibus hujusmodi decimæ consistunt, conducere temporibus perpetuis. Constat itidem ex Privilegio Pofnanæ Anno 1300. dato, eundem Casimirum Regem concordiam iniisse, perpetuo duraturam, consilio Baronum terræ Poloniæ, cum Iaroslao Gnesnen. Archiepiscopo, de decimis, de Naldratis, de Fertionibus ex terris Majoris Poloniæ & Lanciciæ ad Clerum spectantibus. Sed & Uladislai Jagellonis Regis diploma Cracoviensi Ecclesiæ Anno 1433. specialiter datum, expresse probat, illum jus decimarum, nõ tantum non abolivisse, sed etiam decrevisse, & statu-

cuisse, ut dum aliquis indigena Regni
 cujuscunq; status & conditionis exi-
 stas, propter raptum decimarum, &
 aliarum rerum Ecclesiasticarum oc-
 cupationem, &c. sententia excom-
 municationis justè fuerit innodatus,
 ipsamq; ultra annum legale pertinaci-
 ter sustinuerit, nec curaverit ad gre-
 mium sanctæ matris Ecclesiæ redire,
 ex tunc anno hujusmodi elapso, omnia
 ejusdem excommunicati bona mobi-
 lia & immobilia, quæ tunc possederit,
 debent recipi per locorum Capitaneos,
 quibus subjacent, & possidenda tam-
 diu per Capitaneos, quousque per eos-
 dem excommunicatos, vel per Capita-
 neos memoratos, de hujusmodi bonis
 damna, valor rei & interesse laesis, vel
 injuriam passis plenariè exolvantur.
 Quibus solutis, bona prælibata prædi-
 ctis excommunicatis, non nisi absolu-
 tis, erunt restituenda. Quod privi-
 legium postmodum Casimirus Rex,
 filius ipsius, An. 1458. in conven-
 tione generali Petricovien: feriã
 quintã post festum S. Georgii ce-
 lebrata in omnibus & singulis
 punctis & conditionibus, de con-
 sensu & voluntate Prælatorum,
 Baronum, & Consiliariorum Re-
 gni approbavit, innovavit, & con-
 firmavit; præcipiendo omnibus
 & singulis, præsentibus & futuris
 Regni Capitaneis, Tenentiis, &

eorum Vicesgerentibus, ut præ-
 fatum privilegium seu statutum,
 in omnibus condicionibus tene-
 ant, & ad unguem perpetuè & in-
 violabiliter observent Quod si in
 præmissorū executione dicti Ca-
 pitanei, Tenentarii, seu eorum Vi-
 cesgeren: remissi & negligentes
 fuerint, subjicit eosdem excom-
 municationum sententiis & cen-
 suris Ecclesiasticis, in ipsos per lo-
 ci ordinarios, eorumq; Vicarios
 & officiales generales fulminan-
 dis & promulgandis, tamdiu per-
 cellendis, quo usq; ad eorum exe-
 cutionem curaverint procedere
 cum effectu Testis insuper * est 14
 vetustissimæ decimas pendendi
 in Polonia consuetudinis, Inno-
 centii secundi Pontificis, qui post
 Christi fidem in Polonia receptã,
 annum circiter centesimū & tri-
 gesimum vixit, Bulla Anno incar-
 nationis Dominicæ 1136. edita, in
 qua jam Diæceses in Polonia con-
 stitutas, & præsertim Gnesnen:
 cum bonis Ecclesiæ eidem attri-
 butis, nominatim commemorat,
 & decimas manipulares cujusvis
 generis etiam ferri, plumbi, pel-
 lium, mellis, &c quæ ad Eccesiã
 Gnesnen: spectabant, & antea
 persolvebantur recenset ipsasq;
 suo quoque diplomate roborat

& confirmat. Quam quidem Bullam approbat & se vidisse testatur Casimirus Magnus Rex Poloniæ in suo illo Privilegio Anni 1357. cujus superius mentio facta est. Atque ita in eorum bonorum & decimarum possessione & usu ab illo tempore Ecclesia Gnesnen: fuit; te testis deniq; est & alia Eugenii Tertii hujus nominis, summi Pontificis Bulla. Anno Domini 1148 edita, & in libro privilegiorum Ecclesiæ Uladislavien: comprehensa, qua donationem factam Venero Uladislavienfi Episcopo Castri Gdansk in Pomerania cum decima, tam annonæ quam omnium eorum, quæ de navibus solvuntur, ratam legitimamque decernit. Testes in numero alia sanctiones & diplomata vetustissimorum Principum Premislai Ducis Poloniæ Anno 1252, item Boleslai in Sochacev Anno 1292 Semoviti, Boleslai alterius Casimiri, aliorumque Masoviæ Ducum Anno 1300. & Ludovici Ungariæ & Poloniæ Regis Budæ 1355. die 24. Januarij, aliorumque Poloniæ Regum recentiorum, Ecclesiis Poloniæ singulariter concessa quæ breviter studio volens atque lubens prætereo Alterum verò pro decimarum jure probando & asse-

rendo, etiam illud non postremæ autoritatis videtur esse, argumentum, quod ex Regum atque Principum Poloniæ desumitur exemplo. Constant omnes qui hactenus vixerunt Reges, decimas ex agris suis Regiis, Ordini Ecclesiastico de pendisse, atque etiam nunc hunc ipsum optimum Principem, nunc feliciter regnantem, in promovendis juribus decimarum strenuum zelosumque esse: prout in causa mea cum oppidanis Zatoriem: non ita pridem agitata, singulare specimen Majestatis ipsius dedisse, decretum in ea causa latum. admodum claro documento est: cujus, quo perpetua extaret memoria, tenerem hinc adicere operæ pretium visum est.

SIGISMUNDUS Tertius Dei gratia Rex Polonia, Magnus Dux Lithuania, Russia, Prussia, Masovia, Samogitia, Livonia, necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hereditarius Rex. Significamus presentibus literis nostris, quorum interest universis & singulis, citatos fuisse ad Nos judiciumque Nostrum, literis citationis nostræ secundæ, famatos Proconsulem, Consules, Vice advocatum & Scabinos, totamque communitatem Oppidi nostri ac incolæ suburbii nostri Zathorien, lancorum atque agrorum
rum ci-

rum civilium possessores, de officiis ac bonis ipsorum omnibus, ad instantiã Venerabilis Andreæ Lipski Ecclesiæ Metropolitanae Gnesnensis Custodis, necnon Cathedralis Cracoviensis Ecclesiæ Scholastici, Secretarij nostri. Ideo, quod ipsi in derogationem jurium ac immunitatum Ecclesiæ Cathedralis Cracov. necnon proventuum ex prima fundatione divorum prædecessorum nostrorum, pro Prælatuura Scholasteria Cracoviens: spectantium, diminutionem, decimam manipularẽ grani omnis & seminis ex agris civilis pro Scholasteria Ecclesiæ Cathedralis Crac. ejusq; Prælati antiquitus proventientem, ac pendit debitam, nec non recensitum actorem vigore juriũ concernentem pro annis tribus inclusivè, ab anno Millesimo sexcentesimo undecimo, Millesimo sexcentesimo duodecimo; & pro anno Millesimo sexcentesimo decimo tertio proximè præterito retinuerunt; & non extra diderunt, imò eandem temerè ac violentè usurparunt, abque receperunt nec eam ad requisitionem Actoris & antecessorũ illius extradere voluerunt, pro ut citatio præfata taxam mille Marcarum Polonicarum, totidemq; damni continens, latius de præmissis testatur. In termino itaq; hodierno judicii relationum nostrarum propriarum ex appellatione à sententia asse-

forum Iudicii nostri, per actorem ad Nos interposita incidente, & hucusque continuato, partibus præfatis actorea personaliter Citata verò per Honoratum Thomam Lypczyński plenipotentem suum coram nobis comparentibus, eumq; terminum attentantibus. Et actorea ex sua citatione contra citatam proponente, & manipulare decimam à citatis exigente. Citata pars ex tractu certo ex libris Beneficiorum descripto, quo proventus tantum in specie Ecclesiæ Parochialis Zatoriensis, non autem Scholasteria Crac. (cujus ibidè obiter tantummodo mentio facta est) continentur, non manipulare, sed pecuniariam decimam se præstare debere. Antecessoresque Actoris Scholasticos Cracovi: in usu & possessione manipularis decimæ non fuisse, neque eam à Civibus exigisse contendebat, ac in eam rem quietationes plurimorum annorum producebat, & ad juramentum, quod manipulare decimam non pendebant, provocabat. Ex adverso actore ex prima Regum atq; Principum Poloniae decimarum fundatione profante & deducente, quod nimirum decimæ omnis generis frugũ ab ipso Christiana religionis in hoc Regno exordio, tam de Regalibus, quam de nobilium plebisq; agris Ecclesiastico Ordini adscriptæ atque applicatæ sunt, ac

proinde naturam decimarum à primæva origine & institutione eam esse, ut in manipulis non verò in pecuniariis represententur. Ex libro quoque Beneficiorum, in quo specificè omnes proventus ejusdem Scholasteria recensentur, patere olim ex Oppido Zathor manipularem decimam præstari solitam fuisse; sed postea per abusum & negligentiam Scholasticorū Crac, in pecuniariam conversam esse hunc tamen abusum & negligentiam Antecessorum, Ecclesie & sibi præjudicare non posse, & prescriptionem longissimi temporis in rebus Ecclesie maxime verò in rebus decimarum, quæ à secularibus (cum sint juris divini) possideri minimè possint, locum non habere replicabat, & citatos pro annis præteritis, ac in futurum ad extraditionem decimæ manipularis compelli expetebat. Nos cum Consulariis nostris lateri nostro assidentibus, audita & benè considerata, partium controuersia, eoque considerato, quòd Actor ex libro Beneficiorum Ecclesie Cathedralis Cracov. (cujus semper certa & indubitata apud Nos & Divos Antecessores nostros habita fuit fides & autoritas) rescriptum coram nobis produxit, ex quo manifestè apparet, Scholasteria quidem Cracovi: à primæva foundatione decimam manipularem ex Oppido Zetor attribu-

tam, & in proventus illius relatam fuisse, verum postea negligentia & abusu possessorem iniquitateq; temporum in pecuniariam transmutatam esse. Quoniam verò in bonis, redditibus, & juribus Ecclesiasticis, tum vel maxime in decimis, quas Deus sibi insignum universalis Dominii pro alimento seruientium reddi censuit, neque abusus antecessorum, neq; præscriptio longissimi temporis obesse potest; ideo in haren de vestigiis divorum antecessorum nostrorū Regum Polonie, qui ab initio introducta Dei beneficio in Regum & recepta fidei ac religionis Catholica, ex bonis suis Regalibus decimas manipulares Ecclesie à se noviter extructis & erectis dicarunt, adscripserunt: decrevimus, pro ut decernimus Citatos Actori non pecuniariam, sed manipularem decimam præstare teneri, volumusq; ut Citati pro annis quidè præteritis decimo tertio, accurrenti decimo quarto, valorem decimæ manipularis Scholastico Crac, præstari debite, coram Actis Castren. Capitaneal. Cracovien. in octo septimanis à data presentium computando, juramento duorum è medio sui (quandoquidè Actor illud illis refert) liquident, ibidemq; statim post præstitum juramentum solvant & numerent, sub pœna taxæ incitatione expressæ, videlicet mille Marcarum Polonica-

tonicalium; & in posterum liberam
decimam manipulare ex omnibus
agris, tam oppidanorum, quàm subur-
banorum omnium frugum, tam hies-
malium, quàm æstivaliũ, Actori per-
mittant, neque ullo modo impedi-
ant, quinimò in horreum ab Actore in fun-
do ejusdem Oppidi assignatum propri-
is curribus pro ut moris est in Regno,
easdem decimas convehant, sub eadẽ
pœna taxæ in citatione appositæ. Ha-
bent itaq; & habituræ sunt partes ter-
minum, citata præstandi, & decreto
nostro præsentis satisfaciendi. Actorea
verò illud attentandi coram præfato
officio Castren: Capitaneali Craco-
vien: in octo uti promissum est septi-
manis, à data præsentium computan-
do. In defectu verò satisfactionis &
solutionis decimæ præfate, coram ju-
dicio Nostro comparendi & attentan-
di ulteriorem processum, & ad decer-
nen. quod de jure venerit, in duode-
cim septimanis à data ibidem præsen-
tium computan. quem utrumque ter-
minũ. Nos partibus peremptorie præ-
figimus, assignamus, & conserva-
mus, præsentis decreti nostri vigore.
In cujus rei fidem sigillum Regni no-
stri præsentibus est appressum. Datum
Varsovia, feria sexta post festum S.
Lucie Virginis proxima, Anno Do-
mini 1614. Regnorum Nostrorum Po-
lon. 27. Suetici verò 21. anno.

Quod sanè piissimi Regis atque
Principis nostri decretum, et-
iamsi de decimis nulla omninò
extaret lex, loco legis meritò ha-
bendum esset. Est enim omnium
gentium, ac in primis Poloniæ
consuetudo, ut ubi lex scripta de-
est, ad exempla majorum ac Re-
gum suorum maximè recurratur,
ab iisdemq; quid statuendum aut
sequendum sit, in dubiis & ambi-
guis petatur. Neq; aliquis existi-
mare debet, meliori conditione,
ac majoribus prærogativis bona
Nobilium, quàm ipsorum Regum
esse? cùm omnes, si quæ præcipuè
in Regno, prærogativæ inveniun-
tur, vel circa Reges potissimùm
sunt, vel eorum beneficio, non
nisi ab iis solis, cæteris concedun-
tur. Nemo autè alteri con-
cedere quicquam potest, quod ipse non
habeat. Quocirca Regibus ipsis
talẽ immunitatem de non pen-
dendis decimis. sibi nunquam ar-
rogantibus, subditi multominus
eam arrogare sibi possunt; ut pò-
tè, quod quibuscunq; bonis atq;
libertatibus fruuntur, eas princi-
paliter non aliundè quam à Prin-
cipibus obtinent, Si n. inquit S.
Ambrosius, filius Dei censum solvit,
quis tu tantus es, qui sibi non putas esse
solvendum? Porrò tertium | de Va- 16
litate

litate decimarū ex ipsa præscriptione firmissimum sumi potest argumentum, siquidem statutis Regni dictantibus, triennali alicujus rei possessione jus quodlibet usq; adeo firmatur, ut nullo modo in posterum ab eo possessor dimoveri queat, prout id ex statuto Casimiri Magni Vislicie Anno 1368. condito, (quod incipit *De cæterostatutumus*, in verbo Præscriptio) liquido constat. Quoniam verò Ecclesiasticus ordo, nō jam trium annorum spacio, sed tot seculorum, ab ipso Christiane religionis principio, in pacifica atque continua decimarum extitit possessione quomodo igitur jus illud decimarum immemorabilis temporis præscriptione stabilitum plurimisq; posterioribus statutis approbatum, cōvelli aut infirmari potest? Ad extremum

17* neque illud silentio prætereundum esse censeo, quòd in omnibus Cathedralibus Ecclesiis, Codices vetustissimi, iiq; omni exceptione majores reperiantur, (qui vulgò libri Beneficiorum appellari solent) in quibus omnium & singularum Præbendarum, Canonicatum, Parochialium, & aliorum beneficiorum, dotes atq; redditus, tā ex decimis quàm ex cen-

fibus, aut prædiis seu villis provenientes, egregio ordine, optimaque & indubitata fide connotati reperiuntur. Extat in Basilica quoque Cracoviensi hujusmodi liber, à doctissimo illo viro optimoq; sene Ioanne Dlugosso majore, Canonico Cracovien: Anno Domini 1448. sanctè & religiosè compositus, atque in charta pergamenæ accuratissimè conscriptus; ut ex ipsius styli atque characteris vetustate, opus illud non novum, aut artificio aliquo comparatum; sed ante tot secula literis traditū, qui vis facile judicare possit. Causam verò hujus operis, hanc fuisse animadverri, quòd sub Casimiro ejus nominis tertio Rege, Polonia bellis Turcicis atque Tartaricis, post cladem duntaxat illam Varnem pressa, opem Nicolai V. summi Pontificis imploraverit, atque ab eodem decimam decimæ ab Ecclesiastico Ordine pendi solitæ, in subsidium contra Paganos postulaverit. Ut autem earum decimarum modus & ratio, melius exactiusque constare posset, à Sbigneo Cardinali Episcopo Cracovien prædicto Dlugosso id oneris impositum fuit, quo is per modum visitationis generalis, de usu & possessione earum decimarum,

rum, quæ & quales singulis beneficiis tunc temporis applicatæ essent. sedulò inquireret eaque omnia diligentissimè literis connotata, in Archivium Ecclesiæ ejusdem referret. Nec est quòd quispià cavillationibus assuetus, huic vetustissimo operi, ac si nullis authenticis documentis stabilitum sit, fidem & auctoritatem demere præsumat. Nam si libris Mercatorum (quæ illi Regeſta vocant) majores nostri tantam fidem adhiberi voluerunt, ut debitum in illis connotatum, sive Nobilis, sive alius quispiam, nulla ratione negare possit, (prout id ex constitutione Sigismundi Regis, An. 1540. lata, quæ sub titulo Mercatores, in volumine statutorum continetur, liquidò constat) cur augustissimo huic operi, nõ à privato quopiam levioris sortis homine, sed à viro nobilissimo, omniquè fide dignissimo, composito, tanto major fides atquè auctoritas præstari non debeat? An major est fides alicujus circumforanei, quàm sacerdotis, an aliquod recentium chartarum hinc inde variis mendis atque expunctionibus adspersarum, quàm libri vetustate conspicui, atquè perpetua veneratione digni, major autho-

ritas esse debet? Pudeat nobilem virum talià cogitasse nedum proloqui; maximè verò, quòd Dlugossius rem non novam, nequè arbitrio suo, sed jussu & mandato sui superioris, diligenti inquisitione præmissa, quæ cuiquè Ecclesiæ seu Præbendæ tunc temporis applicatæ fuerant decimæ, recensuerit. Neque minor * proculdu-
 biò librorum quoque Retaxationum fides & auctoritas esse debet; nam & hi non in favorem Cleri, sed pro usu & còmodo Reipub. conscripti esse censentur. Cum enim pro defensione Reipub. (ut verbis statuti loquar) & tuendis finibus Christianorum ab incursione infidelium, & liberatione captivorum de potestate ferocissimæ gentis Tartaricæ contributio illa in singula capita, (quæ in jure Capitatio appellari solet) in Conventionione Regni Bidgostix, Anno 1520. scisceretur, Ordo quoque Ecclesiasticus, eam pietissimi Regis Sigismundi primi, defendendæ patriæ curam & sollicitudinem egregiam, pro modulo suo promoveri cupiens, facile, huic contributioni assensum suum præbuit. Ac proinde ut eò diligentior hujusmodi contributionis exactio fieret, placuit eidè,

præviis juramentis beneficiatorum, novam omnium beneficiorum Ecclesiasticorum taxam seu descriptionem instituere, quòd nimirum qui singulis beneficiis accesserunt tum qui successu temporis ab illis abstracti sunt proventus, liquidò constaret. Nemo autem præsumitur voluisse tunc temporis augere beneficiorum suorum redditus, siquidem tantò major contributio illi solvenda erat, quàto ampliora & pinguiora beneficia possideret, quemadmodum neque seculares fundorù suorum auctorem fieri libenter patiuntur, quinimò, quando publicè aliquid contribuendum illis est, mox ad Regesta seu quietationes Anni 1578. tanquam ad sacram anchoram confugere solent. Unde neque illud quemquàm movere potest, quod aliquando libri Beneficiorum cum libris Retaxationum non conveniant nam non novum, neque inusitatum est in rebus humanis quòd dominia rerù tractu temporis mutantur, aut in alios transferantur variis atque diversis modis, ita ut quod optimo jure huic vel illi hodie competebar, cras in bonis vel dominio sit alterius. Cujus rei exempla, non solum in Actis terre-

stribus, sed etiam in Tribunalis Regni, passim obvia sunt, non tamen ob istiusmodi mutationem & varietatem, Actis publicis vitium falsitatis objici aut imputari potest. Cæterum jura * decimarum, non [ut falsò quidam autumant] à nobilitate, aut privatis quibusdam personis Clero, præsertim inferioris Ordinis sacerdotibus primò & principaliter attributa & fundata esse, sed ex primæva illa Regum atque Principum Poloniæ [de quibus supra fusiùs dictum est] fundatione, Episcopis hujus Regni facta, dependere, atque ab ipsis postmodù cæteris Ecclesiis, pro arbitrio suo vel ad postulationem fundatorù Ecclesiarum, donata atque applicata fuisse, claro admodum testimonio Cromeri probari videtur, qui de Miecislao verba faciens, ita de his quoque memoriæ prodidit: *Decimas inquit, omnis generis frugum, de suis frugum iuxta ac Nobilitatis plebique agris, edicto perpetuo Episcopis adscribit. Inde autem inferioris ordinis Sacerdotibus, & ministris Ecclesiasticis, Prælati videlicet (ut vocantur) Canonici & Parochi, in sua, cujusq; Diocesi, certa portiones Episcoporù arbitrio jure sempiterno decisa & attributæ sunt, ut essent ii so-*

ei, consilarii, & administri ipsorum, in propaganda ac tuenda religione cultuque divino. Hæc Cromerus Quamvis inficiari non possumus, ab Episcopis, etiam ipsis & aliis Clericis atque Nobilibus, Ecclesiis & Monasteriis diversis, non decimas tantum sed bona quoque patrimonialia interdum attributa, donataque fuisse, cujus rei si quispiam fortè de ea dubitaret, multa præclara possent adferri testimonia, nunc verò unicum saltem diploma, illudque admodum singulare eò quod præscam illam redoleat religionem & pietatem, hic inferere sufficiat.

In nomine sanctæ & individue Trinitatis. Quia nos, qui dispensatores Ecclesiæ sumus, amplius cæteris donis debemus, & quod plura de donis ejus ipso largiente accepimus, eò sanè vigilantius nobis curandum est, ut quæ nostræ tutelæ credita sunt, sic studeamus procurare, ut quando messis divina advenerit, fructum nostri laboris mereamur percipere. Honestum ac beatum esse votum imò sanctum & laudabile patet esse commercium, dare sua transitoria, & recipere pro his æterna, terrena sibi displicere, & celestia possidere. Hujus itaq; tam sanctæ negotiationis amore, ego Ioannes Poloniarum Archiepiscopus, superna

inspirante gratia, meduliter agnoscens decorem domus Domini, & locum habitationis gloria sua diligens, simulque in libro vite cum justis conscribi cupiens, patrimonii mei liberam portionem, villas scilicet has, Racho-cino, Potok, Lisakowo, Luncino, Râkovo, Tarsowa, Chorewa, cum decimis suis: præterea Episcopus bona memorie Mauritius, qui eandem Ecclesiam consecravit, & Radosh successor suus, decimas super villas has addiderunt sub anathemate, Osarowice, Prenczawe, Conary, Michowo, Bechlowo, Borowa, Procopa, Lunowo, omnium bonorum largitori Domino ad gloriam & laudem, ejusq; genitrici, necnon decimam villæ, quæ vocatur Hobyce Beato Adalberto ad honorem, cum intima devotionis humilitate concedi, & exinde in una conscriptarum villarum Brisnik, videlicet domicilium D. fieri dotari, investiri, cum devoti desiderii puritate institui. Pro cujus domicilii spiritualiter disponenda gubernatione, pro continuanda ibi divina servitutis administratione, pro statuenda etiam ibidem Regularis ac spiritualis discipline religione, viros quosdam spirituales, militantibus Domino sub regula Beati Benedicti in Ordine sancto Cisterciensium, à quo sequestrata est omnis iniquitas, vel prorsus relegata impietas, pro

ut potni reverenter advocavi, suscepi, dilexi, locavi. Quibus in eodem Bryssnek loco spiritualiter degentibus, villas particulatas cum redditibus earum universis, in usum liberrimū ex tunc & in perpetuum, quasi pauperibus Christi, pauper ipse, sine ulla contradictione delegavi. Quas ergo oblationes nostræ devotionis, pias & ut speramus Domino acceptas, ac in membrana literis signari volumus, ad notitiam successorum nostrorum, ut inviolabile obtineant per succedentia tempora, coram ipsi imprimi precipimus insignitam sigillo nostræ dignitatis, & auctoritate Domini Nostri IESU CHRISTI necnon & precipuorum Apostolorum Petri ac Pauli, ac Domini nostri Romana sedis Episcopi, & omnium Orthodoxorum Patrum, & nostri banni sententia eis confirmationem illibatam indicimus, ne quisquam vel magnificentiæ homo, vel potentiæ, præsumat supradicta donaria aliqua ratione alienare ab Ecclesia, cui data à nobis tantæ auctoritate constant. Si quis autem in tantam mentis suæ cecitate ceciderit, ut post hanc nostram confirmationem adeo terribilem prædictam oblationē quocumque modo inquietare præsumpserit, sciat, se cum Iuda proditore Domini nostri Iesu Christi sententiam æternæ damnationis substiturum, nisi

forte penitentia ductus, cuncta ablata legaliter Ecclesie restituat quam lassit, cum omni compensatione Canonica. Observatoribus verò, ac amatoribus hujus nostri instituti, sit Domini pax & gaudium cum omnibus Sanctis, nunc & per infinita secula. Facta autem est hæc oblatio, siue donatio nostræ humilitatis Anno Domini Millesimo Centesimo Quinquagesimo quarto, prima sedis Pontificalis regimen tenente, Domino digno ac verè Beato Eugenio, necnon Boleslao Mestone, Henrico germanis fratribus, Principatum in Polonia tenentibus, multis astantibus Nobilibus, quorum hæc sunt nomina: Ego Ioannes Archiepiscopus, & Clemens frater meus, Domini Iacobo, Michora, Miechislaus, Martinus Zbiluth, Nicolaus Tribunus Comes Bogemelucium.

Sed & illud * huic rei non exiguo ²⁰ argumento esse potest, quod etiam nū de novalibus per progressum faciendis, decima soli Episcopo non autem illi, qui ex antiquis agris decimam percipit, debeat: juxta præscriptum statutorum Regni, de quo vide tit: de decimis. Cui ad stipulantur hæc in parte etiam statuta provincialia, ususq; & praxis hujus Regni. Unde necessariò dicendum videtur eas decimas, quas nunc quilibet

benefi-

beneficiatus possidet vel quas sibi deberi autoritate libri beneficiorum comprobatur, antiquitus à superioribus Episcopis illi applicatas atque donatas fuisse, ut jam necesse non sit, de titulo seu donatione hujus vel illius decime curiosius inquirere, satis est, jam abundè probatum fuisse omnes Regnicolas ad præstationem decimarum Episcopis obligatos esse, nec quenquam ab iis immunè fieri posse. Si itaque quispiam huic vel illi sacerdoti detrectet concedere jus decimandi, utique necessariò ad Episcopum illa pertinebit, qui cum juri suo derogari patiatur, non est cur Nobilem, seu quempiam alium juri decimandi obnoxium id afficere debeat? Ac proinde * neque illud multùm attendi debet, quod plerique nescio quam præscriptionè Ecclesiastico Ordini objicere solent, ac si ob longam intermissionem juris decimandi, jure suo privari debeat, ipsi verò jus illud sibi acquirant? Equidem nihil è absurdius, nihilque inconvenientius dici posse puto, si quidem laicus, spiritualia [quale est jus decimarum) possidere non potest, sine possessione verò nemo præscribit. Quinimò, neque libertatem

à solutione decimarum, præscriptione aut consuetudine, aut aliò quopiam modo laicus consequi potest, idque ob eam rationem, quia jus divinum aut naturale per consuetudinè & per consequens per præscriptionem tolli non potest, etiamsi mille anni transierint, secundùm Ioannem Andr. in cap. 2 de Præbend. lib. 6, per text. in cap. *Causam*, extra de præscriptionibus. Quod è minus locum habere debet, si per vim & injurià (sicut plerumque apud nos fieri solet) hujusmodi jura decimarum ab Ecclesiis abstrahantur. Atque hæc de jure decimarum Ecclesiastico Ordini, divino & naturali jure debitarum, statutis atque privilegiis Regum & Principum Poloniae adscriptarum, usu denique & præscriptione tot seculorum roboratarum, dicta sufficiant.

Quod si * quispiam fortè prolixitatis in hoc tractatu pertæsus, metas instituti mei me excessisse redarguat, is non frustra me huic labori, mihi alioquin etiam multum operoso tantùm insudasse sciat velim. Cum enim tot Adversarios Ordinis Ecclesiastici, tot impugnatores juris decimarum tot deniq. Cleri accusatores, qui graves minimeque tolerandas ex-

S V M M A R I A.

Etiones, atque insolita quædam sibi à Clero imponi onera temerè queritantur, in hoc Regno reperiri animadverterem, cum verò, qui scripto aliquo in lucem edito, æquissimam hanc Ordinis Ecclesiastici causam defenderet, neminem (præter Anonymū quendam) esse scirem, optimo pietatis atque justiciæ zelo ductus, hunc laborem necessariò subeundum mihi eaq; omnia paulò altiùs repetenda esse duxi, ut nimirum hac ratione, vel si saltē qui non modo in clerū, sed fortassis quædam ignorantix culpa laborant, re meliùs intellecta, causæ hujus æquitatem compertam exploratamque habeant atq; in posterum hujusmodi querelis, accusationibusque Cleri abstineant. Nam alioquin, qui divinæ legis sanctitatem aut nesciendo omittunt, aut negligendo violant & offendunt, sacrilegium committunt leg. I. Cod de crimine sacrilegii.

QVÆSTIO II.

Suspensio decimarum ad compositionem inter status, an juri-
bus Ecclesiastici Ordinis derogare possit, necne?

1. *Constitutiones Anni 1578. & Anni 1581, an derogent juri-
bus Ecclesiæ antiquis.*
2. *Compositionis definitio iniqua, &
& à vero sensu aliena.*
3. *Legum antiquarum abroganda-
rum modus.*
4. *Objectio, quod stante composi-
tione termino, decimas repetendi nō
videatur facultas esse concessa.*
5. *Terminorum prorogandorum in
praxi duplex modus.*
6. *Suspensio decimarum, post per acta
prima Comitii Regni merito ex-
pirare debuerat.*
7. *Absurdum quale foret, si composi-
tio de decimis, arbitrio decimas
debitum committeretur.*
8. *Constitutionis Anni 1581, verba
quid in se contineant.*
9. *Recessu anni 1588 compositioni fa-
cienda, proximè sequentia Comi-
tata assignantur.*
10. *Compositioni tacita status secula-
ris dissimulatione, videtur esse re-
nunciatum.*
11. *Constitutiones recentiores de cō-
positione facienda, cur suum non
fuerint sortita effectum?*
12. *Protestatio Ecclesiasticorum quòd
non per illos steterit, quominus
compositionis negotium ad effe-
ctum deduceretur.*

Etiam

ETiam illud * vulgò jactare quidam solent; Constitutionem novam compositionis inter status faciendæ, à Stephano Rege in conventionem generali Varloviensi, Anno Domini 1578 promulgatam, atque postmodum ab eodem Rege Anno 1587 repetitam, antiquis Ecclesiæ juribus derogasse, atque ita illis legum vinculis se jam solutos esse, siquidem posteriora in jure ligant. Eam verò compositionis posteriorem, legem nec non obligatoriam esse, nec judicialem, imò vim omnè superiorum in ea materia, legum legali obligatione ac necessitate exutam, in solum consensum & liberum arbitrium partium esse translatam, vel ipsius compositionis natura declarat, quæ decimarum actiones, ab omni foro & judiciis sunt exclusæ. Unde concludunt, omni jure atque, aditu ad repetendas decimas ordinem Ecclesiasticum istis legibus recentioribus, non solum penitus esse privatam, sed necessariò expectandum illi esse hujus compositionis exitum. At nè quispiam fortè tam speciosa eorù, qui multum sibi arrogant libertatis argumentatione in errorem manifestissimum inducatur, tam consti-

tutionem superius commemoratam, quam ipsius verbi compositionis vim & interpretationem, penitiùs cognoscere operæ pretium est.

Puro * quemlibet mediocris etiam judicii hominem facile perspicere posse, quam sit iniqua, & à vero sensu aliena, ejusmodi compositionis definitio, ex solis verborum aucupiiis concinnata. Illis enim constitutionibus quid aliud præscriptum est, nisi ut executio decretorum de decimis, ex bonis hæreditariis Nobilium, [jure cujuslibet in eo statu prout nunc est per manente] transferatur ad compositionem in proximo Conventu perficiendâ. Quoniam igitur Constitutiones prædictæ, differunt tantummodo, & suspendunt decimarum causas & actiones in aliud commodius tempus, idque insuper tali caucione adhibita, nè videlicet tali prorogatione termini, jus alicujus partis de suo moveatur status, id circò non video, quæ fronte eas juribus Ecclesiasticis derogare, vel de authoritate veterum legum detrahere, aut denique aliquid novi statuere voluisse, quispiam affirmare audeat?

Leges * siquidem non alio, quàm quo

quo constituuntur modo, id est per verba aperta, plana, expressa, rem & sententiam explicantia, & non per subtiliores aliquas interpretationes abrogari solent. Unde consequens est, posteriores leges eatenus derogare prioribus, quatenus priores contraria lege posteriori specialiter & nominatim abrogatæ fuerint. Quæ quidem sententia, eleganter explicatur privilegio confirmationis Stephani Regis in Conventione generali Coronationis ipsius, Anno 1576. factæ, cujus est tenor: *Quoniam inquit, Antecessores nostri suarum constitutionum à fundamento confirmationis jurium initium sumebant, ne per novas sanctiones vetera loco suo moveri videantur, ideo nos nolentes ea in dubium vocari, vestigiis antecessorum nostrorum insistentes, omnia jura, privilegia, confirmamus, approbamus, &c.*

At sagacior * fortè quispiam etiam illud hic objiciet, quòd et si expressè his legibus sublatum nò sit jus repetendarum decimarum, cum tamen stante eo compositionis termino, rem prosequi licere non sit permissum, proventu id esse habendum. Facilius admodum, eaq; per se plana adhæc solutio dari potest. Si enim alicui

vetera eaque integra constant jura, quid in promovendis illis nova concessione opus est? Non novum sanè ejusmodi prorogandum terminorum seu suspensionum modum, quin nimò inter privatos quoque usitatissimum esse, praxis continua docet.

Quod* ex ex statuto Sigismundi Regis anni 1523. sub litera *Termini*, evidentissimè liquet, ubi duo genera harum suspensionum præscripta habemus; Vnum, cum Iudex competens motu proprio ex certis respectibus, causam inter partes litigantes ad aliud judiciorum tempus differt. Alterum, cum de consensu & voluntate partium, itidem transfertur terminus in aliud tempus. Quo utroque casu, id potissimum edici solet, nè jus partium lædatur, sed salvum integrumque permaneat. Ac proinde, sicut in privatis terminorum prorogationibus, elapso tempore dilationis, ad prosequendam continuandamq; causam, sine præjudicio juris sui partes admittuntur, ita quoq; in hac publica (uti asseritur) decimarum suspensione, non est cur Ecclesiasticus ordo, de nova aliqua jus suum prosequendi facultate, nimium anxius sollicitusvè esse debeat?

Verum-

6 Verum enim verò * postquam prima Regni Comititia compositioni huic assignata, post illam Regis Stephani Constitutione præterierant, suspensionem istam jam penitus exspirasse quis dubitare potest? Id enim cum ex ratione apertissima, tum ex verbis ipsius constitutionis plenissime ostenditur. Ratio est, quia alioquin absurdissimum id foret, si non proxima Comititia, sed incertum compositionis tempus ea suspensio relinqueretur, ita nimirum, ut nisi finita quandoque compositione, Clero ad justiciam aditus patere debeat.

7 Hoc enim * ex eo sequeretur, quod cum ea compositio, illorum qui juri decimarum sunt obnoxii, consensum & voluntatem necessarium requirat, possent ipsi in perpetuum dissentire, nè compositio illa effectum sortiretur, atque ita jus decimarum, vel per indirectum eluderetur, vel penitus aboleretur. Quo quid alienius, quidvè absurdius dici potest? Quis enim rerum suarum tam prodigus esse censetur, qui rei debite solutionem, arbitrio sui debitoris committere velit? alioquin idè fortè eveniret illi, quod cuidam, eligendi stipitis in quo

strangularetur, facultatem ipsi facinoroso tribuente, accidisse memoratur.

Quantum * verò attinet dictæ^s Constitutionis Anni 1581. ipsa verba, neminem esse arbitror, qui in alium sensum ea retorquere possit, quàm quòd ad proxima Comititia referantur, cum expressè ibi dicatur. *Exequutionem decretorum de decimis ex bonis Nobilium, ad alterum Conventum suspendimus, ubi etiam compositio fieri debet, sine præjudicio utriusque partis.* Quod si illa verba ad alterum Conventum, non de proximo, sed de tertio, quarto, quinto, aut deinceps infinitum accipienda forent; vereor nè cõtra vulgatissima & certissima jura id fieret, quæ omnes & singulos actus prima vice terminari, & infinitatem in jure apprimè vitandam esse præscribunt. Sed & illud huic interpretationi, quod ibidem adjicitur: *in quo Conventu fieri debet etiam compositio,* optimè convenit. Nam si ad compositionem quandoque futuram, & non ad certum Conventum fieret ista suspensio nihil certè adiceret hæc ipsa clausula. Sic dictio *etiam* quam vulgò constat alterius rei esse implicativam, minimè quadraret. Ac multò etiam mi-

nus quadrarent ultima illius constitutionis verba, *sine præjudicio uniusq; partii.* Nemo enim existimabit unquam, absque Cleri præjudicio fieri posse, ut suspensio solutionis decimarum, pro debitorum arbitrio in infinitum protrahatur.

9 Sed esto sanè * quod illa verba *ad alterum Contentum*, in contextu dictæ Constitutionis, non de proximo, sed remotiore aliquo Conventu intelligi oporteat, quid jam Constitutioni seu recessui (ut vulgò vocant) Anni 1588, in Coronatione Sereniss. modernæ Regis promulgato, objici queat, nõ video? ubi expressè & notinim id cavetur, quòd compositio toties nominata, in proximè sequentibus Comitiiis determinari debuerit. Licet verò Comitiiis sequenti statim anno, puta 1589. Varsoviæ celebrata fuerint, nullũ tamen ea compositio nedum exitum habuit sed neque ulla ab istis suspensionis sepius commemoratæ assertoribus, ejus rei facta fuit mentio.

10 Vnde necessario * dicendum videtur, illos hac sua tacita dissimulatione, hujus juris beneficio pro se [ut illi existimant] introducto renunciassè, atque eo facto, si-

nitam sublatamq; jam penitus esse dictam suspensionem, agnovisse. Atqui certè satis hoc esse deberet, ut nè amplius in posterum Ordini Ecclesiastico objectaretur hæc suspensio, utque jam tandem jurisdictio Ecclesiastica reassumeretur, & Capitanei officii sui memores, sententias illorum præsertim pro decimis latas exqueretur, sed nescio qua ratione, hoc Lernæi istius monstri caput, juris atq; justitiæ telo, toties præcisum atque jugulatum, tam facile reviviscat. Nam * & recentioribus aliquod Comitiiis, maximæ verò Anni 1607. item Anni 1609. eandem cantilenam de compositione repetitam fuisse liquido constat, ubi non jam proxima Comitiiis, [quemadmodum in anterioribus legibus fieri solebat] sed certum atque determinatum tempus, puta dies Divo Martino Episcopo & Confessori sacratu, ejusdem anni, perficiendæ hujus compositionis causa, auctoritate publica præscriptus fuit. Etsi verò Clerus hujus Regni, pro tempore dieq; assignato, Varsoviam (ubi negotium hoc tractari debuerat) frequens admodum confluxisset; attamen secularis status vel culpâ vel negligentia id evenit, quòd

nit, quò re infecta (premissa tamè prius ab Ecclesiasticis solenni protestatione) inde discessum sit.

12 Ejus verò protestationis (nè cui res hæc ignota esse videatur) exemplum, consultò hîc adjicere volui, cujus is est tenor: *Coram Officio & Actis præsenibus Castr. Capitaneal. Varsovien, constituti personaliter Illustrissimi & Reverendissimi Domini, Petrus Tylicki Episcopus Cracovien, Albertus Bâránowski Episcopus Vladisluien, & Pomerania, Laurentius Gabicki Episcopus Culmensis: necnon Reverendi Nicolaus Pacz Episcopus Metonien, Suffraganeus Vilnen, Michael Maléwski Abbas Sanctæ Crucis, Stanislaus Romisowski Abbas Paradisiën, Franciscus Lipski, Adamus Nowodworski Canonici Gnesnen, Albertus Bâránowski de Bâránow Præpositus Kościelnen, Albertus Drwalewski Custos Curzelouensis, Valentinus Wárgocki Decanus Leopoliën, Hieronymus Ręczáysky Archidiaconus Cracovienensis, Nicolaus Dobroćieski, Andreas Lipski Canonici Cracovien, Paulus Sczerbic Præpositus Sandomirien, Ioannes Albertus Grochocki Præpositus Vladislavien, Baltazar Miaskowski Archidiaconus Pomerania, Nicolaus Iasinski Cantor Vilnen, Joannes Gorski Archidiaconus Pultovien, Melchior*

Eliafowic Parochus Crosnen, Mednicen, Diæcesis; sue, & aliorum ex omnibus Diæcesibus, ad negotium infra scriptum deputatorum nomine, solenniter protestati sunt. Quia ipsi, nè Constitutioni Conventus generalis Varsovien, proximè, præteriti citra tamen approbationem quarundam Constitutionum in iisdem Comitibus in præjudicium, Ordinis Ecclesiastici, invidiis imò insciis & non consentientibus Senatoribus ejusdem Ordinis universis latarum) defuisse viderentur, quâ utriq; statui, tam videlicet spirituali, quam seculari, sancitum est, ut spirituales quidem ex Diæcesibus suis, seculares verò ex Palatinatibus deputatos suos, in pari numero Varsoviam pro festo Sancti Martini proxime præterito mittant, ad tractandum negotium compositionis inter statum spiritualem & secularè, jam inde à multis annis motum, & aliquoties diversis temporibus tractatum; novissimè autem, modo quo supra dictum est, pro die & tempore superius expressis institutum. Habitis primùm per omnes Diæcesis Synodus, indicta etiam Synodo generali Provinciali Petricovien, non parcendo molestis & sumptibus, his undiq; periculosis temporibus, huc Varsoviam in pleno ex parte sua numero convenerunt, paratq; fuerunt ad omnia quæcumq; ad complananda

differentias utriusque inter status spirituales & seculares exortas, retinendamque charitatem fraternam, & Reipublicæ tranquillitatem spectare viderentur. Sed cum jam rem ipsam aggredi instituerent, animadvertirentque magnam partem deputatorum secularium, tam ex Senatorio, quam Equestri ordine ex præcipuis Palatinatibus, quos potissimum hoc negotii compositionis concernere videbatur, desiderari; ita ut qui præsentis aderant, obstante majoris partis absentia, nihil se posse in eo negotio tractare, judicarent. Ordoque spiritualis videret, ad eam compositionem totam fere partem, cum qua negotium compositionis tractandum erat, abesse. Magno cum animi dolore à re rotas tentata super sedere coacti sunt. Quapropter quem admodum in consensu communi coram illis, qui præsentis aderant protestati sunt, ita iterum atque iterum, coram Officio præsentis solemniter protestatur, tam suo quam totius Ordinis Ecclesiastici Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Lithuania nomine, quod non per illos stetit, quominus præmissa effectum suum sortita fuerint, sed per eos, qui ex Ordine seculari ad tractandum negotium præfatum non convenerunt; præcavendo hac in re indeunitati juris sui, quod hic & ubique quolibet loco & tempore, coram qui-

buscunque instantiis & judiciis, salvum & integrum esse voluit. Quæ quidem protestatio ad Acta præsentia suscepta est Actum &c.

Hinc itaque facillè judicari potest, cujus culpa id acciderit, quominus dictæ compositioni finis impositus fuerit; Ecclesiasticis certè, vel ob eam causam adscribi ea culpa non potest: siquidem & si huic compositioni, (quæ de rebus tantum controversis ac dubiis, non autem de certis, & iusto atque proprio jure ad aliquem pertinentibus regulariter fieri solet) legibusque de ea sancitis nunquam consenserint, quinimò expressè & solenni ritu contradixerint; attamen fraternæ charitatis cum Statu & Ordine seculari conservandæ causâ, etiam hac in parte illi hanc gratiam præstare cupiebant, si non tot variis artibus simulatæ hujus compositionis negotium, toties elusum fuisset. Quare, ut hanc totam disputationem de compositione, ejusque prole genuina suspensione concludâ, nihil magis sacris præceptis atque institutis, Regni que legibus consentaneum, nihil rectæ rationi conducibilius, nihil denique Christiano homine dignius esse existimo: quàm ut decimæ, qui-

mæ, quibus jure debentur, sine fastidio, atq; scrupulosis istiusmodi quæstionibus omiſſis, dependantur. In quo, ſi non duros nec difficiles nos præberemus, & affluentia omniũ rerum ipſi abundaremus, & Clerus à talibus vexationibus immunis, Dei miniſterio vocationique ſuæ impenſus vacaret. *Majores enim noſtri inquit ſanctus Auguſtinus idè copius omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæſari cenſum reddebant; modo autem, quia diſceſſit devotio Dei, ac cedit indiſcretio ſiſci. Nolimus partiri cum Deo decimas, modo autem totum tollitur.*

QVÆSTIO III.

De Jurisdictione Eccleſiaſtica, & an cauſæ de decimis coram ſeculari Iudice tractari debeant?

SVMMARIA.

1. Clericus poteſt convenire laicum coram Iudice Eccleſiaſtico.
2. Decimarum cauſa ad forum ſpirituale pertinet.
3. De decimis quatenus agitur juro petitorio, cenſentur pro re ſpirituale, ſecus, quando agitur poſſeſſorio.
4. In Regno cauſas de decimis ſoli Iudices ſeculares cognoscunt.
5. Jurisdictione Eccleſiaſtica quomodo

olim Ordini ſacro conſtabat.

6. Statutum Sigismundi Regis anni 1543. abrogatum ſit, necne?
7. Adnotatio compilatoris Statutorum Regni, de abrogatione Statuti Anni 1543. quomodo intelligenda ſit?
8. Conſtitutiones quedam Statuti Herborti adjecta, non uſq; ad eò recepta ſunt.
9. Inhibitiõ Sigismundi Auguſti Regis, Anni 1565. executionem decretorum de decimis prolatorum, impediſſe videtur.
10. Modus atque forma condendarum legum in Polonia.
11. Inhibitioni Sigismundi Auguſti Regis, ordinem Eccleſiaſticum contradiſſe, probatur.
12. Authoris conſuſio, quòd ob jurisdictionem Eccleſiaſticam impediam graviffimis ſceleribus fenestra aperitur.

Regulariter * Clericus poteſt convenire laicum coram Iudice Eccleſiaſtico, quando agitur de re Eccleſiæ vel Clerici: per textum in cap. *ſi Clericus* 5. tit. de foro competenti. Ratio eſt, quia ex mala detentione, quæ in dubio præſumitur, ex quo res Eccleſiæ, pro ſacrilegio cenſeri debet; pro in cap. *Cum ſit* 8. in verbis: *In favorem Eccleſiæ eſt introductum, ut malefacto-*

exolvantur. Quibus solutus, bona prælibata præfatis excommunicatis, non nisi absolutis, decernimus vice versa restituenda per Capitaneos prænotatos. Mandamus igitur omnibus & singulis Regni nostri Capitaneis, & Vicisgerentibus eorundem, quatenus ad compescendam talium excommunicatorum pertinaciam, duritiam, & temeritatem præmissa nostra saluberrima decreta executioni debita debeant demandari perpetuo & in ævum, toties, quoties per prælatos, aliasq; personas tam Ecclesiasticas, quam Seculares, super hoc fuerint requisiti & moniti. Quod si præfati Capitanei, Tenentariiq; nostri, aut loca tenentes eorundem, pro tempore existentes in executione præmissorum tardi fuerint, vel negligentes, extunc ipsos omnes, pro hujusmodi negligentia per loci ordinarios jaculo anathematis indulgemus feriendos. Alexander quoque Rex expressè testatur, se ad informationem subditorum suorum, spiritualium & secularium, decisionem de corpore juris, & de libris Ecclesiæ Doctorum, super statuto Provinciali Gnesna. de raptu decimarum, & invasione bonorum, tum & violatione personarum Ecclesiasticarum, per Venerabilem Nicolaum Koticz Archidiaconum Posnanien. & Ca-

nonicum Gnesnen. collectâ, Privilegiis communibus adscriptis se; prout id instatuto, sub litera Spiritualis videre est. Quid quæso his sanctionibus potest extare liquidius & evidentiùs? & ne quis minus legitimas eas appellare possit, ipsi Principes omnium Ordinum consensu latas esse asseverant, atque etiam in librum statutorum relatas, ut cæteras omnes, ita & has quoque universi Ordines suo suffragio comprobarunt. Extat etiam apud Dlugosium, clarissimum & vetustissimum hujus rei testimonium cujus in quaestione præcedenti facta est mentio. Cum enim tempore Boleslai Regis, Anno videlicet 1022. Nobiles quidam, decimarum pendendarum consuetudini refragarentur, nec Ecclesias frequentarêt, (verba sunt Dlugossi) ministros & sacerdotes de eorum Ecclesiis pellerent: Boleslaus Rex, gliscentem conspirationem in ipso suo exortu, extinxit, nemine eum impediente, quin adjuvantibus potius universis, authores illi (inquit idem) missis militibus comprehēdit, & capita conspirationis, partim capitali supplicio extinxit, partim verberibus multavit. Ex his omnibus liquet Ordinem Ecclesia-

elefiasticum sine omni contro-
 verfia, jurisdictionem suam, maxi-
 mē verò, in caufis decimarū, jam
 inde à tempore fufceptæ religio-
 nis exercuiffe. Cujus rei ex vetu-
 fiffimis Poloniæ Regum, & alio-
 rum Principum privilegiis, tum
 ex munimentis, Actisq̃ publicis,
 plurima poffent adferri testimo-
 nia, quæ brevitat̃ studio lubens
 prætereo. Equidem * non igno-
 ro, fciolos quofdam abrogationē
 dictorum jurium & Constitutio-
 num, præfertim verò illius Statuti
 Sigifmundi Regis Anni 1543, alle-
 gare, eoq̃ argumento, tanquam
 validiffimā aliquā machinā, jura
 & privilegia, atque adeò iuftiffi-
 mam hanc Ordinis Ecclefiastici
 caufam expugnare, & penitus cō-
 vellere. Statutum (inquiunt illi)
 Sigifmundi Regis Anni 2543, ab-
 rogatum eſſe conſtat, per filium
 ipſius Sigifmundum Auguſtū Re-
 gem, idque Conſtitutione Anni
 1550, per ea verba: *Ad petitionem
 Nunciarum Minoris Poloniæ, ſtatutū
 Anni 1543, in ſuo robore reſervamus
 ad alium Conventum quouſq̃ aliquid
 melius jure cōmuni ſtatueamus.* De-
 mirari certē ſatis nequeo, iſtos
 talia commiſci, quaſi verò hoc
 pacto abrogari ſoleant leges, per
 ea nimirum verba, *in robore con-*

ſervamus: quin potiùs, iſtis verbis
 Conſtitutiones prædictæ, tanquā
 denuolatæ, ac revera conſu ma-
 tæ, cenſeri debent. Ea enim verba
 ex generali confirmatione, rursū
 per Sigifmundum Auguſtum in
 Conventione generali Petrico-
 vien, eodem Anno 1550 facta, ex-
 cerpta eſſe videntur. Quod autē
 attinet, ultima ejuſdem conſtitu-
 tionis verba, *quouſq̃ aliquid melius
 ſtatueamus.* Nec iſta dici poſſunt,
 abrogatoria. Neque enim talis eſt
 abrogandæ unius alicujus legis
 forma, ſed omnium optimarum
 legum conditio, ut tandiu vale-
 ant & obſerventur, donec melio-
 res atq̃: utiliores inventæ fuerint,
 quæ quoniam in hac materia, nec
 meliores, nec deteriores aliqua
 ſunt poſterius latæ, idēd priores
 jure merito in ſuo robore per-
 manere debent, non enim teme-
 ritate hominum, dignitas legum
 amittitur.

Verum * adhuc, prædictas Cō-
 ſtitutiones eſſe abrogatas iidem
 contendunt; quòd in libro Statu-
 torum ab Herborto digeſtorum,
 in calce ipſius libri, ſeu potiùs in
 charta extrema libro applicata,
 per Authorem, vel (ut quidam
 exiſtimant) Typographū in ad-
 monitionibus ad Lectorem, circa
 E ipſum

ipsum vale, annotata sint hæc verba: *Porro quanquam Constitutiones Anni Domini 1543. abrogatæ sint, non tamen eas supprimendas esse patavimus: propter eas, quod aliquando lata fuerant: tandè vale, opera nostra non ingratis.* O validam & perquam gravem probationem Typographum vel ut hoc etiam ipsis concedamus, authorem ipsum extra codicem Statutorum, quinimò extra margines libri titulo & capite nullo, nulla allegata auctoritate, ex solo rumore, seu potius opinione aliqua, fixisse vel refixisse legem qui etiamsi millies annotasset, latam vel abrogatam esse aliquam legem, nõ autem expressisset, è quo Rege, quo tempore, quo in loco lata, vel abrogata esset, tale scriptum tanquam privatum & nullo fundamento nixum, nullam quoque auctoritatem acquirere posset. Non enim auctoris censura, neq; typi imponunt, nomen legibus, sed legitima auctoritas Regia, & consensus omnium Ordinum: sola efficiens est legum causa. Hæc illis vim & auctoritatem plenam tribuunt, etiamsi non typis excusæ, sed manu scriptæ leges fuerint. Cujus sanè * rei, etiam illud non postremum argumentum esse potest,

quod in libris Statutorum ejusdè authoris, noviter Zamoscii Anno 1597. excusis, ad calcem libri, post ipsam conclusionem statutorum ab authore facta, singulares quædam leges, à Magnifico viro Domino Ioanne Felicæ Herborto, dicti authoris filio, in publicum prolata, huic eidem codici Statutorum adjunctæ adscriptæq; sint, quæ etsi ex veteribus (uti ibidem asseritur) legum codicibus excerptæ, tempus, locum, & auctoritatem Regum adscriptam habeant, Regnicolisque apprimè utiles, & necessariæ videantur, attamen quia extra volumen ipsarum legum, atque aded extra corpus dictorum Statutorum adjunctæ sunt, parvam, aut omninò nullam in iudiciorum subselliis, fidem, auctoritatemq; illis dari videmus. Quantò igitur minoris, vel potius nullius auctoritatis esse debent ea, quæ in extrema charta, etiam post adjectionem repertarum legum, incertum ab authore, an à calcographo adscripta sunt. Sed his adhuc * fortè nõ contenti, isti ordinis Ecclesiastici suggillatores, inhibitionem Sigismundi Augusti Regis, An. 1597. Petricoviæ editam, quæ ille vetuisse visus est, ne decreta iudicii spiritualis, Capitanei:

pitanei exequerentur, audacter & cum tripudio quodam objicerent? At simul fateantur necesse est hanc sive inhibitionem, sive Constitutionem potius dici malunt, legibus Regni, privilegii Cleri, adeoque judiciorum juribus, repugnare, nullamque vim habere, ad leges antiquas sanctè atque religiosè latas abrogandas. Si enim edictum illud Sigismundi Regis inhibitiō est, prout revera (siquidem jus & justitiam, in gravamen & præjudicium quærentium fieri prohibet) rectè eo nomine appellari potest, illam ex diametro repugnare Casimiri, Joannis Alberti, Alexandri, & Sigismundi Regum, atque ad eodè ipsius Sigismundi Augusti legibus, de inhibitionibus in judiciis non admittendis promulgatis, quæ in Statuto, sub verbo *Inhibitio*, recensentur. Unde etiam tùm, cùm esse ceperat, nullius roboris nulliusvè momenti eà fuisse, & nunc quoq; invalidam esse, quis dubitare potest? Quod si mutato edicti seu mandati hujus nomine proprio & convenienti, non inhibitionem, sed constitutionem magis appellare lubeat, non video qua ratione nomè autoritatemque publicæ legis ea sortiri possit?

Si quidem * antiquissimis hujus Regni moribus, modus atq; forma condendarum legum, ea præscripta sit, ut non nisi, illæ, quæ de consensu omnium Ordinum, tam videlicet Spiritualium, quàm Secularium constitutæ sunt, vim legis habeant, & pro justis atque legitimis Constitutionibus reputentur. Longum esset singularum legum verba & sententias adducere, minusque necessarium videtur, sunt enim sub uno eodemque titulo, in codice Statutorum, sub verbo *Constitutio*, comprehensa, unum saltem illud Alexandri Regis decretum, in Radom. Anno 1505. latum, probandæ ejus rei causa, hic adjicere lubet, cujus hæc sunt verba. *Quoniam jura communia & Constitutiones publicæ, non unum sed communem populum afficiunt, itaq; in hac Radomienſi Conventione, cum universis Regni nostri Prælatiſ, Conſiliariis, Baronibus, & Nunciis terrarum, æquum & rationale cenſuimus, ac etiam ſtauiimus, ut deinceps futuris perpetuis temporibus, nihil novi conſtitui debeat, per nos, & ſucceſſores noſtros ſine comuni Conſiliariorum, Nuntiorum terreſtrium conſenſu, quod fieret in præjudicium gravameng, Reipublicæ, & damnum atque incommodum, cujuſlibet priva-*

tum, ad invocationemq; juris communis, & publicæ libertatis. Quod itidem Sigismundus primus Rex, Anno 1538. Petricoviæ comprobabat his verbis: Constitutiones novas, non nisi cum Consiliariorum (puta spiritualium & secularium) ac Nunciorum terrestrium consensu, secundum Statutum Alexandri faciemus. Eius ¹¹ *verò inhibitionis, (nam legis nomen vix meretur,) unum tantummodò ordinem, nempe secularē, auctorem & suffragatorē extitisse, vel ex ipsius inhibitionis contextu perspicui potest; Ecclesiasticos verò, (puta Episcopos) nò modò publicè eidem contradixisse: verum etiam de gravamine, (ut loqui solemus) protestatione solenniter præmissa, vim videlicet Ordini suo inferri, omnes ex Senatu discessisse. Extat siquidem in Archivio Ecclesiæ Cracoviensis ejusrei diploma, sub inscriptione manus propriæ & sigillo ejusdem Regis. Cujus tenorem hic inferendum censui.

Sigismundus Augustus Dei gratia, Rex Poloniæ, Magnus Dux Lithuanie, Ruffiæ, Prussie, Masoviæ, Samogitiæ, &c. Dominus & heres. Significamus tenore presentium quorum interest, universis & singulis, presentibus & futuris, harum notitiam ha-

bituris. Quomodo constituti personaliter coram nobis in presentia Senatorum, ac Nunciorum Terrestrium in moderna Conventione Generali Petricovien: congregatorum, Reverendissimi in Christo Patres Domini, Dni Iacobus Vchanski Dei gratia Archiepiscopus Gnesnen, Legatus natus, & Regni Poloniæ Primas, Philipus Padnicwski Cracoviens: Nicolaus Wolski Vladislavien, Adam Konarski Posnaniens, Albertus Starozrzebski Chelmen Dionysius Seczygniewski Camenecens. Episcopi, nomine suo, & aliorum Reverendiss. Dominorum Episcoporum absentium, ac totius status Ecclesiastici & Spiritualis Regni nostri, productis & exhibitis factis & inscriptis, & certis suis scriptis, & solennibus protestationibus etiam verbo ibidem factis, & inhaerens suis prioribus protestationibus, ante biennium, videlicet An. Domini Millesto Quingentesimo Sexagesimo Tertio, solenniter publicè, & per expressum protestati sunt, & dixerunt. Quòd quantum in ipsis situm est, nequaquam consentire possunt, neq; consentiunt in ea placida, Constitutionem, Decreta seu declarationem, quæcung; in præjudicium Ecclesiarum Dei, & status Spiritualis in hac Conventione generali quomodolibet statuuntur contra jura & libertates Ecclesiasticas, sacris Canonibus

honibus munitas, & in derogationem libertatem, & immunitatum Ecclesiasticarum totius provincie, & omnium Ecclesiasticarum Regni, literis Privilegiis Statutis, Constitutionibus, & indultis, per olim Serenissimos Principes, & Dominos Duces & Reges Polonia, Ecclesis ipsis, & personis earum legitime concessarum, per eosdem Duces & Reges, tum usum continuum ab antiquo approbatarum, quibus publice & legitime cautum & provisum est nullas videlicet debere fieri in eodem Regno Constitutiones, placida, & Ordinationes, nisi de omnium Consiliariorum consensu & voluntate, & etiam, quod nullus status in alteram, libertatibus, & immunitatibus gaudentem, in tam libero Regno potest de iure quicquam novi, præsertim contra immunitatem & libertatem alterius constituere & laudare, novasque leges & Statuta condere, per quod alter status gravari, & in suis libertatibus opprimi possit: & præsertim, quod contra fidei Catholica, & Ecclesie Sanctæ Ordinationem & institutū fieret alius nihilominus Senatoribus, nec non terrarum Nunciis, præsertim Catholicis repugnantibus, remittentibus, consensumq. suum præfatis Constitutionibus & Ordinationibus, Religioni, Jurisdictioni, libertatibus, ac immunitatibus Ecclesiasticis contra-

riis, denegantibus, immo suadentibus & postulantibus, jura & libertates Ecclesiasticas, & omnes dignitates in vigore & robore suo conservari. Et in super protestantibus, quod nihil omnino Catholica Religioni, & Jurisdictioni, ac libertatibus & immunitatibus status Spiritualis derogare velint, per quasvulg. Constitutiones, seu Ordinationes. Intelligentesq. & animadvertentes supradicti Reveren. Domini Archiepiscopi, & Episcopi, in presenti Conventione nonnulla Statuta & Constitutiones & placita, ad nonnullorum Senatorum & Nunciorum status secularis instantiam, contra religionem, jurisdictionem, immunitates Ecclesiasticas ordinisque sui & Ecclesiarum fieri & laudari: præsertim de, & super executione Processuum à foro Spirituali ad Capitaneos loci remitti solitorum & roboratione seu Confirmatione Constitutionis Piotro: ante biennium editæ. Quæ quidem Constitutiones in eam vim sunt factæ, ut nulla executio per loci Capitaneos, Processum remissorū & remittendorum ad Capitaneos locorum fieret amplius, manifestè contra jura, libertates, & immunitates Ecclesiasticas, necnon contra Privilegia & Statuta Regni, immo etiã contra dictam Constitutionem ante biennium editam, pro ut ex collatione ista-

rum, ut vocant, Constitutionum manifeste apparet, ipsas esse inter se contrarias, & pugnare (quod ajunt) ex Diametro. Quamvis alii audeant affirmare, quod nihil novi hinc statuitur, sed idem, quod ante biennium, nisi quod hæc moderna Constitutio sit prioris declaratio, cum tamen manifestum sit, non esse unam & eandem rem, neque declarationem Constitutionis ante biennium factæ, sed est nova Constitutio bienniali planè contraria, & hoc in eo, quod in bienniali Constitutione contineatur: quod Nuncii Terrestres noluerunt intrare in aliquas disputationes cum Dominis Spiritualibus. Hic verò in ista constitutione nova, statum Spiritualem implicant seu ingerunt, cum tamen nedum sententiati, sed nec vocati, nec auditi fuerint Spirituales, neque terminum ullum hæctenus coram Majestate Regia habuerint, manifesti verò juris est, præsertim in Polonia, neminem cujuscunque conditionis, ne ludæum quidem, extra terminum condemnari legitime posse. Præterea quod etiam ante biennium factum est, nomine Constitutionis vocari non potest, sed tantum nomine mandati: quod in illa Constitutione non extat scriptum statuimus, constituimus, vel aliud simile, sed tantum Mandamus, neque ullo verbo meminit Constitutionis. Et

insuper quod tantum ex consensu Dominorum secularium Consiliorum, ante biennium Regia Majestas id factum seu Mandatum scribi jussit, unde apparet ad hæc nunquam consensisse Consiliarios Spirituales, quemadmodum protestabantur de præjudicio & gravamine contra præfatum Mandatum. Postremo quia planum est, tam ipsum mandatum biennale, quod Constitutionem vocant, quam Statutum Jagellonis in tedna folio 50 ad quod se ipsum mandatum refert, nihil de Spiritualibus continere, tantum de Majestate Regia & subditis, in quibus utique sunt tam spirituales quam seculares idèo justo judicio nihil Processibus juris Spiritualis obesse ac derogare potuit sicut ipsum Statutum Jagellonis, ita hoc mandatum biennale, vocatum Constitutionis nomine, quod sese ad ipsum Statutum Jagellonis duobus in locis refert planissime. Quis igitur non videat manifestam injuriam, maximum præjudicium & violationem, seu confractionem libertatum, jurium, & immunitatum status Spiritualis, & quod sine ipsorum consensu hæc ita fiant, tam ante biennium, quam etiam nunc, primi utique status in Consilio Regni, & exinde etiam jurium statui Spiritualis concessorum, & diu laudatorum, tam in Conciliis generalibus seu Occumenicis,

quàm

quàm per Imperatores Christianos, & Duces ac Reges Polonia collatis omnibus Spiritualibus, & præsertim Ecclesiis & Ecclesiasticis personis in Regno Polonia: & quidem non modo de decimarum, & aliarum rerum Spiritualibus annexarum, sed etiam de merè Spiritualium jurisdictione talis & moderna Constitutio facta est, quæ omnem jurisdictionem Spiritualem tollit, & in nihilum redigit, idq; aperte contra Statuta Regni & Privilegia Ecclesiastica atque Spiritualia provocabant, & ea ostendebant, ex quo jam nulla executio in Castro de Brachio Regati sequitur. Quod quidem officium Castrense, sicuti est, etiam vocatur Brachium seculare seu Regale, & ob id coram dicta Sacra Majestate Regia & Consiliariis secularibus, ac Terrarum Nunciis pro tunc in Conventionione generali congregatis solemniter, & expresse protestati sunt, quòd quam tua in ipsis situm est, nequaquam consentire possunt, neque consentiunt in ea placita & Constitutiones, quæcunque in præjudicium Ecclesiarum Dei in hac Conventionione generali quomodolibet statuuntur, contra jura, libertates Ecclesiasticas, olim sacris Canonibus munitas, & per Illustrissimos Duces & Hæredes Regni, nec non Serenissimos Reges Polonia, Ecclesiis & Ecclesiasticis personis legitime & benignè

concessus uia præmissum est coram dicta Regia Majestate exhibitis, & demonstratis, petieruntq; submisit dicti Reverendissimi Domini se circa Privilegia, immunitates, Constitutiones Ecclesiarum Regni conservari eaque executioni debitæ demandari: & nè in formam Constitutionum & ordinationum eadem placita & Constitutione seu ordinationes prædictæ Ecclesiarum, & statui Ecclesiastico præjudiciales in quibuscunque rebus referantur, neque Ecclesias Dei, ac earum ministros afficere quovis modo permittat. Ex quo Constitutiones & Statuta Conventionalia non possunt nec debent, etiam de jure Regni statui & laudari, nisi de mutuo, & omnium consensu tam Spiritualium, quàm Secularium Consiliariorum. Ideò subjacere non teneantur cum universo suo Clero talibus Constitutionibus seu Ordinationibus, quæ non fuerint, prout non sunt, omnes de consensu tam Spiritualium quam Secularium Consiliariorum prædictæ & constitutæ. Immo ut supra scriptum est, per alios Dominos Consiliarios & Nuncios Terrestres, præsertim Catholicos reprobata uti præjudiciales religioni, Ecclesie Dei, ac jurisdictioni Ecclesiasticæ, & juribus ac Privilegiis, nec non libertatibus & immunitatibus status Spiritualis præjudiciales & nocivæ, Et ob id iterum,

atque.

aque iterum omnibus quibus melius
 efficaciusq. debuerunt, protestati sunt,
 se cum universo Clero talibus Consti-
 tutionibus immunitati Ecclesiastica
 contrariis nolle subiacere. Et ea pro-
 testatione solenni facta, petierunt à
 nobis praedicti Reverendissimi Domi-
 ni hanc protestationem ipsis per nos
 pro religione, jurisdictione, immuni-
 tate & libertate Ecclesiastica, status-
 que spiritualis consignari, & de reme-
 dio iustitiae Ecclesiae Dei, ac Ecclesia-
 sticis personis in Regno nostro provi-
 deri, ac ipsos cum eorum Ecclesiis &
 universo Clero in iuribus, libertati-
 bus, & immunitatibus Ecclesiasticis
 conservari & manuteneri. Nos verò
 volentes unicuique quod suum est red-
 dere, & agnoscentes nos a quae Spiritu-
 alibus ac Secularibus iura & privi-
 legio, immunitates ac libertates con-
 firmasse, tam literis quam iure iuran-
 do nostro: ideoq. ea inviolabiliter con-
 servare, & manuteneri debere, &
 protestationem ipsorum Reverendis-
 simorum Dominorum consignari ius-
 simus; adherens simul protestationi-
 bus in facie nostra factis, tam Consilia-
 riorum, quam Nunciorum Terrestrium,
 praesertim Catholicorum, qui facta te-
 ta iura Ecclesiastica omnia & perso-
 narum Ecclesiasticarum esse voluerunt,
 & postularunt: Et ipsos, in primis ve-
 rò Ecclesias omnes in iuribus & li-

bertatibus & immunitatibus earun-
 dem plenissime conservan. ac manu-
 ten. duximus, prout conservamus &
 manuteneri volumus, & conservari,
 ac manuteneri per successores nostros
 perpetuis temporibus & in aevum de-
 cernimus, in nullo praedictan. neque
 derogan. praefatis iuribus, libertatibus
 & immunitatibus omnium Ecclesia-
 rum, in Dominis nostris consistentium,
 & personarum Ecclesiasticarum. In
 cuius rei fidem & evidens testimoni-
 um manu nostra subscripsimus, & si-
 gillum nostrum appendi iussimus. Da-
 tum Petricoviae in Generali Regni Con-
 ventione die Sabbatho ante Domini-
 cam Palmarum Anno Domini Mille-
 simo Quingentesimo Sexagesimo
 Quinto, Regni nostri Trigesimo Sexto
 Praesentibus Magnificis, Generosis, &
 Venerabilibus Spirituone Iordan de Za-
 kuczyn Cracovien. ac Przemislien.
 Camionecenque Capitaneo, Stanisla-
 de Tarnow Sandomirien. ac Syra-
 dien, Ostrzeszovienq. Capitaneo, Io-
 anne de Sluscewo Brzeslen. Komnen.
 Miedzyczensiq. Capitaneo Ioanne
 Krotowski Iunior Vladislavien Ioanne
 de Dambrovica Lubliten. & Casimi-
 rien, Rohatimeng. Capitaneo, Andrea
 Sieprski de Gulczewo. Raven. & Ca-
 pitaneo Plocem Palatinus; Stanisla-
 Myskowski de Mirow Sandomirien.
 Cracovien. Generali, Rathneng. Ca-

pitaneo, Georgio Konarski Califfen. Ioanne Thomicki Gnesnen. Ioanne Lutomirski Stradien, ac Lancicien. Radomienq. Capitaneo, Iacobo Lasoczki Lancicien. Raphæele Dzialynski Bresten & Brodnicen. Capitaneo, Florianno Zebrzydowsky Lublinen, ac Sandecen. Capitaneo, Anselmo Gostomski Plocen, & Capitaneo Raven. Stanislao Wolski Raven Curia nostra Marsalco, & Capitaneo Krzepicen. Stanislao Sobek à Suleiow Sandecen. Regni nostri Thesaurario ac Malogoscen. Capitaneo, Sebastiano de Milec Vislicen. & Capitaneo Brzesten. Casparo Zebrzydowski Rogoznen. Ioan Sirakowski Landen. Curia nostra Referendario, & Przedecen. Capitaneo, Ioanne Tarlo Malogoscen. & Capitaneo Pilznen. Francisco Rusocki Naklen. Alberto Czarnkowski Santocen. Castellanis. Valentino Dembinski Regni nostri Cancellario, ac Lubomlien. Capitaneo, Petro Myszkowski Regni nostri Vicecancellario, Decano Cracovien. Gnesnen. Plocen. Lancicien. Varsavienque Præposito, Stanislao Karnkowski Secretario Majore & Curia nostra Referendario, Cantore Gnesnen. Schol. Lancicien. Iacobo Pauczynski Decano Vladislavien. Præposito Crusvicen. & Andrea Przembski Gnesnensi Cracoviensiq. Canonorum & Nunciis Baronibus, ac

aliis plurimis fide dignis circa præmissa existentibus.

Sigismundus Augustus Rex.

His itaque tot & tantis legum gravissimis autoritatibus, bene perpensis, necessariò fatendum est, eam qualemcunq. inhibitionem, nullius debere esse momenti atque ponderis ad Ecclesiasticam jurisdictionem, vel imminuendam, vel infirmandam.

Equidem multò satius consultiusque agi existimarem, si pristina illa sacro ordini constaret autoritas & iurisdictionio. Non enim grassarentur inter homines, tot immania scelera, puta, blasphemix, sacrilegia, hæreses, & his similia, quibus gravissimè offenditur divina bonitas, nimirum, si brachium seculare suum Ordini Ecclesiastico præstaret officium; alioquin verendū est, nè aliquando divina ultione infligente pænas, eò licentiæ deveniatur, ut divina humanaq; jura violentur ac perturbentur omnia. Quod nè accidat, secularis potestatis est providere. Hoc enim illi onus divina lege incumbit ut, quæ iudices Ecclesiastici divino numini adversari pænisque digna censuerint, ea ipsi severè vindicent. Reges enim atque eadē ratione cæteri Magi-

stratus Policiti, Ecclesiæ nutricii sunt; Esaïæ Cap. 49. Debent ergo illi servire, eamq; tueri ac defendere, ac veluti terrenum Regnû, (ut divus Gregorius inquit) cælesti debet famulari.

QUÆSTIO VI.

De foro Spiritualium, & an Clerici apud Iudicem secularem conveniri debeant?

SUMMARIÆ.

1. Clerici à Iudice laico, judicari non possunt.
2. Clerici in criminalibus causis, quando coram Iudice Ecclesiastico forum sortiuntur.
3. Clericis jure præsertim novo, fori Privilegium concessum.
4. Clerici fori Privilegio renanciare non possunt.
5. Fori privilegium clerici num in causis tantummodò personalibus sortiuntur.
6. Ecclesiasticus Ordo in Polonia, passim in omnibus realibus causis foro seculari subest.
7. Spirituales in quibus causis, juxta dispositionem Statutorum Regni, coram Iudice seculari conveniri possunt.
8. Ecclesiasticos in Regno etiã in per-

sonalibus forum habere in Iudicio seculari, quidam contendunt.

9. Statuti Vladislai Regis, Anni 1422 plana & perspicua interpretatio.
10. Jura Canonica, quanta apud omnes authoritatis esse debent.
11. Iudiciorum diversa subsellia in Regno Polonia.
12. Appellationes ad Curiam Romanam an prohiberi possint?

CLericos, * coram Iudice laico regulariter conveniri nõ posse, sed coram suo Iudice Ecclesiastico, tam à sui ordinis hominibus, puta Clericis, quàm à laicis conveniendos esse, jura nõ solum Canonica, sed Civilia quoque attestantur. Et jure quidem Canonico clarè admodum ea de re disponitur. in cap. Nullus 2. ibi Nullus Iudicium, neq; Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut minores Ecclesiæ, sine permissu Pontificis per se distringere aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui injuriam irrogare dignoscitur, tam diu sit sequestratus, quousq; reatum suum cognoscat & emendet, tit. de foro competen. Quod nõ * solum in Civilibus, sed & in criminalibus quoque causis, (nõ obstante in contrarium consuetudine) observari, patet ex textu in cap. Clerici 8. ibi. Cum Imperator

perator dicat, quòd leges non dedignantur sacros Canones imitari, in quibus generaliter traditur, ut de omni crimine Clericus debeat coram Ecclesiastico iudice conveniri, non debet in hac parte Canonibus ex aliqua consuetudine præiudicium generi, tit. de Iudiciis. Quamvis alioquin ob crimen aliquod commissum, depositionis, atque excommunicationis, ac deniq; anathematis pœna (si nimirum inculpatus de crimine incorrigibilis appareat) subsequuta, Clericus per Iudicem secularem comprimendus fit, per text. in cap. *Cum non ab homine* & in verbis: *Quod si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet, deinde contumacia crescente, anathematis mucrone feriri; postmodum verò si in profundum malorum veniens contempserit quum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, nè possit esse ultra perditio plurimorum, per secularem comprimendus est potestati* &c. dicto tit. de Iudiciis. Neque tamen etiam hoc casu tenetur Iudex Ecclesiasticus taliter depositum tradere Iudici seculari, sed ipse Iudex secularis debet eum comprehendere, per text. in cap. *Etsi Clerici* 4. ibi *sed nõ debet quemlibet depositum tradere Iudici seculari pro suis excessibus, cum sit suo fun-*

ctus officio, nec duplici debeat ipsum convictione conterere, dicto titulo de Iudiciis.

Jure quoque * Civili, præsertim novo Justiniano, hanc fori prærogativam, clericis in universum concessam attributamq; esse, pluribus ejusdem juris legibus, probari potest, sed brevitaris studio cæteris omissis, unam saltem Imperatoris Friderici constitutionem, quæ habetur in auth. *Statuimus* Cod. de Epif. & Cleric hic adjicere lubet. *Statuimus*, inquit Imperator, *ut nullus Ecclesiasticam personam in criminali questione, vel Civili, trahere ad Iudicium seculare presumat, contra Constitutiones Imperiales, & Canonicas sanctiones: Quod si actor fecerit, à suo jure cadat, judicatum non teneat, & Iudex extunc potestate judicandi privetur.* Eandem Justiniani quoque Imperatoris hac de re fuisse sententiam, apertissimè liquet, idque ex textu in auth. *Clericus* ibi. *Clericus quoq; in lite pulsatus pecuniaria causa, prius apud Episcopum conveniatur, per quem sine damno causa decidatur.* Cod. de Episcop. & Cleric. Quibus itidem ad stipulatur, alia ejusdem Imp. novella Constitutio, cujus hæc sunt verba: *Causa, quæ sit cum Monacho, vel cum mulie-*

re qualibet in Monasterio consistente, non apud Iudicem Civilem ventiletur, sed apud Episcopum, qui de persona presentia, quod convenit, statuet, sive per Abbatem, vel Antistitem vel per alios hoc fieri debeat, qui secundum legem rem dissipatō. sacras regulas, salva debita persona reverentia auth. Caus. Cod. eod. Et revera, (ut cum imperatore Iustiniano loquar) indignum est, sacerdotes & religiosos viros turbulentā observacione prætōrii vacare, ubi neque eis beatitudinis honor debitus conservetur, neque Oratorum adfluens in defensionibus copia, præstari queat.

4. Ac proinde* etiam si Clericus jurisdictionem secularis Iudicis prorogare vellet, nequaquam id ei permissum est. Ratio, quia cum hoc beneficium seu privilegium fori non sit personale, sed toti Ordini Ecclesiastico publicè indultum, renunciatio seu prorogatio istiusmodi, sive expressa, sive tacita, absque consensu superioris facta, nullius est momenti: de quo expressus textus in cap. si diligentibus, s. fin. ibi: Manifeste patet, quòd non solum invitì, sed etiam voluntariè, pacificè non possunt, ut secularia iudicia subeant, cum non sit hoc beneficium personale, cui renunciari vale-

at, sed potius toti Collegio Ecclesiastico sit publicè indultum, cui, privatorum pacto, derogari non potest. tit. de foro compet. Pro quo facit etiam textus, in cap. significasti 18. in verbis: inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod licet privatorum consensus, eum qui jurisdictioni præesse dignoscitur, suum possit iudicem constituere. Clerici tamen in Iudicem non suum, (nisi fortè sit persona Ecclesiastica, & Episcopi Diocesani voluntas accedat,) consentire non possunt, tit. eodem.

Cæterum hæc* fori privilegia, etsi in personalibus tantum, non autem in realibus causis, clericis esse concessa hac ratione quædam concludant, quòd in actione reali, persona non censeatur obligata, per textum §. omninò, Instit. de actionibus: & sic non trahatur in iudicium seculare persona Ecclesiastica, sed res ipsa Regulariter enim ratione rei quis sortitur forum in loco, ubi res sita est, idque per rationem l. fin. eod. ubi in rem act. & est textus in l. 3. §. si aliter fundus, ibi: quoniam magis fundo quam personis adjudicari partes intelliguntur ff. fin. regund. Verum Doctores, communiore opinioni contrarium, hac in parte videntur sentire, videlicet laicum non posse

posse esse Iudicem Clerici, etiam in realibus, nec coram eo conveniri, ut notat Minſing. obser. 22. libro 7. Apud nos * in Regno, Ecclesiasticos ex recepta potius quadam inveterataq; consuetudine, quam ex juris præscripto, aut necessitate, in omnibus jam passim actionibus realibus, forum & jurisdictionem seculæ em sortiri praxis continuâ docet, cum tamen, quatuor tantummodo casus in jure nostro reperiantur, in quibus causæ spiritualium, juri terrestri (quod idem est iudici seculari) iubeſſe debeant, id uel juxta dispositionem statuti Regis Alexandri, in Radom Anno 1505. conditi, cujus ea sunt verba. *Spirituales * pro bonis sive injuriis bonorum juri communi subjeſtorum, jure terrestri experiantur. Injuria sunt, super limitibus, kmetonibus fugitivis, cæde & vulneribus, alias juxta Statuta Alberti Regis.* Quinimò Sigismundus Rex, posteaquam Statuto Anno 1543. causas omnes, de quibus Iudices spirituales cognoscere debeant, & in quibus spirituales ad iudicium seculare trahi possent, luculentissimè exposuisset, pœnam quoque in eos, qui personas Ecclesiasticas ad forum seculare trahere præsume-

rent, statuere voluit, quod aper-tissime declaratur his verbis. *Similiter etiam si quis secularis spiri-tualem ad jus seculare terrestre, pro his articulis iudicio spirituali pertinentibus, evocaret, talis etiam debet condemnari in papa 14. Marcar. Nihilominus per hanc Constitutionem nostram, nolumus ut in aliquo derogetur juribus & privilegiis spiritualium, in Statutis descriptis, hoc est, ne in illis mutaretur vel destrueretur, quod est plus in illis scriptum, quam hac Constitutio habet, Ita enim cum Consultarius nostris, & Nuncius terrarum constituimus, quia hoc debemus utriusq; tam spirituali, quam seculari subdito nostro tenere, & reformare juxta Constitutiones priores. Deus bone, quid clariùs quidvè evidentius, de hac Ordinis Ecclesiastici fori prærogativa, dici aut statui potuit quàm quod hic ab optimo piissimoque Rege dictum atque statutum est? Puto in tam perspicuis & luce meridiana clarioribus hujus statuti verbis, etiam cæcucientes id quod res est, manu palpare posse.*

Neq; tamen * defuisse, imò neque nunc deesse eos, qui Ecclesiasticos, nò tantùm in realibus quibusvis causis, verùm etiam in personalibus, sine discrimine status &

conditionis, coram Iudice seculari forum fortiri debere, summa contentione, ne dicam temeritate & pertinacia arguunt. Ejus verò rei optimam se habere causam existimant, quòd videlicet secundum Statuta Casimiri Regis, in omnibus terris Regno Poloniae subjectis, unum jus, una consuetudo judicii debeat observari.

9 Ita enim * Statutum illud Casimiri Regis, à Uladislao Jagellone in Castris propè Czerwiensko, Anno Domini 1422 confirmatū, de his disponit. *Præterea perpetuo edicto statuimus, ut omnes & singuli homines Regni nostri, cujuscunq; conditionis, status, dignitatis, aut gradus fuerint, causas in judiciis nostris terrestribus proponentes, vel proponere volentes singuli & generaliter universi, eodem jure, modis, consuetudinibus, & ritibus, per Regnum nostrum potiantur: nec audeant iudices, sedibus & tribunalibus judiciorum nostrorum præsertim, alios modos, ritus, & consuetudines, circa terminos & sententias observare, nisi illos, quos præfati Domini Casimiri liber & constitutiones doceant & informant, ad quem semper recurrant. Quicquid autem per ipsos, aliter fuerit judicatum & sententiarum, irritum remaneat & nullius roboris vel momenti, Iam*

hic isti, illud inculcabunt. En legis verba, unum jus, unam consuetudinem, in uno Regno omnium esse debere: quorsum igitur hæc exotica (ita illi jus Canonicum vocant) & peregrina jura utpotè patriis legibus, & consuetudinibus contraria, Sane horret * refugit-¹⁰ que animus, istiusmodi hominum turpitudinem, nè dicam impietatem propalare, qui tam pias sacrorum Conciliorum sanctiones, tam religiosam sanctorum Patrum atq; summorum Pontificum decreta, ipsorum deniq; Apostolorum, puta sacras nectaq; dogmata, pro exoticis & peregrinis juribus reputare non vereantur. Equidem talium rerum assertores cum ab ea sanctorum communione, quæ in hisce sacrorum Canonum regulis continetur, pertinaciter segregare sese cupiant, non video, quâ ratione Christianorum Catholicorumquè nomen deinceps mereri possint aut debeant? Quis enim unquâ populus, quæve natio, Christi nomen professâ, ed impietatis devenisè dici potest, ut sacros Canones, tanquàm peregrinos, & à communi fidelium sensu alienos, reiciendos esse putaret? quinimò antiquissimos illos Christiani nominis Reges atque Impera-

Impera-

Imperatores, palàm professos fuisse constat, quòd leges ipsorum sacros Canones imitari non dedignarentur. Majores denique nostri, quæ pietate, quavè religionis observantiâ, hæc tam pia dogmata coluerint, iisque perpetuò adhæserint, vel hoc ipsum indicio est, quod non sententias solummodò illi sed interdum integros Canones ex eo ipso jure excerptos, statutis atque Constitutionibus suis ingesserint, eaque ratione proculdubio legibus suis, sanctitatis opinionem, & venerationem quandam conciliare voluerint. Quid! àvis nè posteritatè prudentiorem, nè dicam vitiosiorè, (quæ notam illis impietatis hac in parte affingere volet) ætas nostra dabit? Absit ab ingenuo & generoso pectore quovis, tam immane scelus; ignominia perpetua labe piandū. Verumenimverò missis jam hisce ad explicationem, superius commemorati statuti redetundo, cuivis recti æquiq; studioso, planū atq; perspicuum esse potest, statutum illud non de statibus & ordinibus Regni, sed de diversitate seu varietate tantummodò legum, jurium, & consuetudinū, in terris & Provinciis Regno subjectis dispone-

re, puta, quòd tunc majoris Poloniae incolæ, aliis atque diversis juribus & consuetudinibus subessent, quam quæ minoris Poloniae terricolis in usu fuerunt. Vnde Casimirus Rex, sub uno Principe & capite, diversas leges observari, indignum majestate sua esse existimans, in hac sua sanctione efficere voluit, quo omnes in universū Regnicolæ, uno jure nempe terrestri in posterum uterentur: ubi juris Canonici, aut status spiritualis, nullam factam fuisse mentionem, liquidò apparet. Si quidem & alias Regibus nostris, id moris fuisse certissimū est, quòd quotiescunq; de unionibus provinciarum & ditionum sibi subjectarum, jura illis ferre contingeret, semper id præcipuè edictis suis innuebant, quòd omnes Terras, Ducatus, atque Provincias, quæ diversum jus, diversasq; consuetudines tenerent, ad unum jus & unam legem omnibus Regnicolis còmunem reducturi essent, quod etiam in privilegio Regis Uladisi in Iedna concessò, ac postmodum Cracovix Anno 1433. confirmato, videre est; cujus is est tenor: *Item pollicemur, quòd omnes terras nostras Regni nostri Poloniae, etiam terram Russia includendo, sal-*

vis tamen a venæ contributionibus (de quibus nobis, ad tempora vite nostre, sola Russia respondebit) ad unum jus & unam legem communē, omnibus terris reducemus reducimusque adunamus, & unimus, tenore presentium mediante. Ex quibus apertissime constat, hujusmodi & similibus Statutis, nedum Ecclesiastica, sed neq; aliorum subselliorum judicia esse abrogata. Extant * siquidem etiamnum in Regno, diversæ judicum jurisdictiones. Alii enim de injuriis realibus, alii de obligationibus personalibus cognoscunt, alii his, qui juri Saxónico seu Magdeburgensi subjecti sunt, alii Judæis & sic deinceps alii aliis jura dicunt. Nemo tamen rerum patriarum non ignarus, dicere aufit, hujusmodi judiciorum partitiones, contra Statuta unionis juriū fieri, quin imò concordiam atque optimum Reipub statum hac distinctione subselliorū, veluti harmonia quadam firmiter conservari, vel invitis fateatur necessum est. Quæ cum ita se habeant in prophanis istiusmodi judiciis, cur non multò magis Ecclesiasticæ jurisdictioni id acceptum ferri debeat? Cùm judicia illa non autoritate solum, sed & antiquitate cæteris longè ante-

cellat, utpotè, quod omnes Principes terræ, & cæteros homines, Episcopis, & per consequens judicio spirituali obedire, Beatus Petrus præcipiebat, prout in cap. *Omnes*, tit. de major. & obediē. disponitur, idque ob singularem atque admodum elegantem rationem, quæ in cap. *Certū* distinct. 10. habetur in verbis *certum est* in quid Felix Papa *hoc rebus vestris esse salutare, ut cum de causis Dei agitur juxta ipsius Constitutionem, Regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere, non præferre. & sacrosancta per eorum præsules potius discere quàm docere, Ecclesiasticam formam sequi, non huic humanitatis sequenda jura præfigere, neq; ejus sanctionibus velle dominari, cujus clementia Deus voluit tua pia devotionis colla submittere, in contumeliam disponentis, Præceptis enim Apostolicis, teste Gregorio Papa, non dura superbia resistere, sed per obedientiam quæ à sancta Romana Ecclesia, & Apostolica autoritate jussa sunt, saluti ferè implerè debemus, si ejusdem sanctæ Dei Ecclesia, quæ est caput nostrū communionem habere desideramus,* cap. 2. distinct. 15. At forte * modestioris & cultioris ingenii quidam, se non tam de prima instantia fori spiritualis quàm de appellationi-

lationibus, maximè verò ad Curia Romanam devolvendis, laborare contendent. Cum enim Ordo Equestris hujus Regni armis potius, quàm litibus sit affuetus, durum omninò vixque tollerandù illi videtur, tot litium anfractibus implicari, præsertim quòd in prosequendis hujusmodi appellationibus, cum ob distantiam locorù, tum ob sumptuum magnitudinè, causà cadere, vel ultrò etiam liti renunciare, necessum habeant. Sit ita sanè; at appellationum remedia, duabus potissimù ex causis, inventa esse quis ignorat? Prima quidem, quò gravatus habeat beneficium ad superiorem Iudicem provocandi, altera, quo jurisdictionis supremæ potestatis integra, illibataq; conservetur. Iam si summo aliquo jure, seu potius injuria, beneficiù illud provocandi ad superiorem, clero auferatur, at quà ratione, sanctæ Sedi Apostolicæ, summoq; Pontifici, Christi vicario, jus supremæ potestatis tolli possit, non satis id mihi exploratum est. Quinimò ex hac (quod absit) acephalià, membris nimirum à proprio capite abscissis, atque avulsis, quid nisi certissimus totius corporis interitus expectandus esset, atque proculdu-

biò idem Clero eveniret, quod ovibus quondà à lupis, innata aliquin antipathià sibi infestis, de removendis gregis custodibus persuasis, accidisse fertur. Equidem hæc, non à Clero (cui talia comminisci fas non est) extorquenda, sed à sancta Sede Apostolica, humillimis precibus imperanda esse censerem, quò videlicet, more aliarum nationum, ex speciali beatitudinis ipsius indulto & cessione, Primati Regni, qui privilegio legationis Apostolicæ gaudet, vel cuiquam alteri, personæ tamen spirituali, de hujusmodi causis intra fines Regni cognoscere liceret, idque si fieri posset, appellatione remotà. Quod si impetrari possit, satis puto isti tam acrium concertationum suarum, luculentam intercedem inde reportarent.

QVÆSTIO V.

Consuetudo & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam promulgata, utrum de jure valent, necne?

S U M M A R I A.

1. Consuetudines & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam facta, ipso jure non valent.

2. Statuta contra jura Ecclesie, vel Clericorum promulgata, ex volumine legum abradi debent.
3. Constitutio Friderici Imperatoris, de statutis contra Ecclesiasticas personas latis, abolendis.
4. Jus suum cuiq; tribuere, naturalis æquitas suadet.
5. Jure Canonico, quales pœna in eos, qui Statuta contra Ecclesiasticam libertatem fuerunt, sint constituta.
6. Constitutionum Regni compilatores, an excusandi sint, quod contra jura Ecclesiastica leges concinnare presument.
7. Statuta & leges contra libertatem Ecclesiasticam facta, qua dicantur.
8. Statuta seu leges laicorum, quando ligent Clericos.
9. Constitutiones Anni 1607. libertatibus atque immunitatibus Ecclesiasticis repugnant.

1. **C**onsuetudines & Statuta contra libertatem Ecclesiasticam, vel Clericorum facta & fienda, ipso jure non valere, & Clericos nulla ratione ligare posse, plusquàm manifestum est, idque per textum in auth. *Causa*. Cod. de sacrosan. Ecclesiis Quinimò * hujusmodi Statuta de volumine legum abradi debent, & non solum statuentes,

sed etiam consentientes, talibusque Statutis utentes, & omnes in tali loco habitantes puniuntur, prout habetur in Constitutione Friderici Imperat. tit. de statutis & consuetudinibus contra libertatem Ecclesiast. edit. quàm de verbo ad verbum hic ponere operæ præteritum esse duxi. *Ad decus* * inquit Imperator, & honorẽ Imperit, & laudem Romani Principis, nihil omninò magis videtur accedere quàm ut expurgatis quibusdam erroribus, & iniquis quorundam statutis penitus destitutis, de cetero Ecclesia Dei plena quiete vigeat, & securam gaudeat libertate. Sane adeo infidelium quorundam & injustorum iniquitas abundavit, ut non dubitent contra Apostolicam doctrinam, & sacros Canones Statuta sua consingere, contra Ecclesiasticas personas & Ecclesie libertatem. Cum ergo dispositione divinã favente, nihil veli Ecclesia (quæ nihil debet præter bonum appetere) quod nobis eodem concursu, & eadem non placeat voluntate. Nos Fridericus Romanorum Imperator, semper Augustus, hac edictali lege irritamus, & irritamur omnia statuta & consuetudines, quæ Civitates vel loca, potestates, Consules vel quæcumq; alie persona contra libertatẽ Ecclesie, vel Ecclesiasticas personas edere vel ser-

vare aduersus Canonicas, vel Imperiales sanctiones præsumperint, & ea de capitularibus suis mandamus, intra duos menses post huius publicationem editi, penitus aboleri & si de cætero similia attentaverint, ipso iure decernimus esse nulla, & eos sua jurisdictione privatos, superiori protinus applicanda, necnon eorum, ubi deinceps talia præsumpta fuerint, banno mille Marcarum præcipimus subjacere? potestas verò Consules, Rectores, Statutarii, & Scriptores ditorum Statutorum, necnon & Consilii locorum ipsorum, qui secundum statuta vel consuetudines memoratas iudicaverint sint extunc ipso iure infames quorum sententias & actus alios illegittimos præcipimus aliquatenus non tenere. Quod si per annum huius nostre constitutionis inventi fuerint contemptores, bona, per totum nostrum imperium, mandamus impunè ab omnibus occupari, salvo nihilominus aliis pœnis, contra tales in generali Consilio promulgatis.

En quàm graviter, imò quam sanctè & religiosè de libertatibus Ecclesiasticis Imperator hic statuat? nec immeritò id quidem.

4 Cum enim * omnibus hominibus, qui moribus & legibus reguntur, præceptum esse constat, jus suum cuique tribuere: quis

eos, qui prærogativis & immunitatibus Ecclesiasticis, manus (ut ita dicam) injicere præsumunt violentas, summæ præsumptionis & temeritatis non arguat? Certè hoc facto Salvator ipse in ministris suis seflagellari, atque iterum crucifigi in Evangelio monet. Ac proinde * sacri quoque Canones^s eam rei indignitatem non ferentes, ad reprimendam huiusmodi violatorum libertatis Ecclesiasticæ audaciam, præter eas pœnas, quæ in superius commemorata constitutione proponuntur, excommunicationis quoq; mucrone eos feriendos esse censuerunt: prout id in cap. *Noverit*, 49. tit. de sentent. excommunicat, exprimitur his verbis: *Excommunicamus omnes hereticos utriusque sexus quocumq; nomine censeantur, & fautores, & receptatores, & defensores eorum. Necnon & qui de cætero servari fecerint, statuta, edita, & consuetudines introductas, contra Ecclesiæ libertatem, nisi ea de Capitularibus suis intra duos menses post huiusmodi publicationem sententia fecerint, amoveri. Item excommunicamus Statutarios, & scriptores statutorum ipsorum, necnon potestates, Consules Rectores, & Consiliiarios locorum, ubi de cætero huiusmodi statuta & consuetu-*

dines editæ fuerint, vel servatæ, nec non & illos qui secundum ea præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere judicata. Ac insuper si habeant feuda, vel alia beneficia Ecclesiastica, ipso jure, absque alia privatione, talia beneficia amittunt, idq; per expressum text. in cap. *G. avem.* 53. tit. de senten. excommunicat. Iam videant * isti nostri nomothetæ, qui in publicis Regni, Comitibus, non tantum in præjudicium libertatum Ecclesiasticarum, & universi Cleri, verum etiam, quod gravius ferendum est, in contemptum sanctæ Romanæ Ecclesiæ (cujus filios se esse profitentur) atq; aded ipsius Vicarii Christi, leges impias ac detestandas figunt atque refigunt, vel qui illis consensum præbent, opem auxiliumque præstant, immo sæpius tanti sacrilegii ipsi auctores existunt, videant inquam, quâ fronte, quavè conscientia hunc errorem nè dicam temeritatem suam excusare possint? Sane timorem Dei abjecisse is videtur, qui conscientia suæ prodigus est.

7 At nè * fortè, tam manifesto errori culpam ignorantia, quasi speciosum velamen quoddam obtendere possent, quænam statuta

contra libertatem Ecclesiasticam esse dicantur, explicandum nobis erit: Et in primis sciendum est, illa statuta contraria Ecclesiasticæ libertati dici, ex quibus tolluntur, vel diminuuntur privilegia Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis, à Pontifice, vel alicujus Regni aut Provinciæ superiori magistratu concessa, secund. Innocent in d. cap. *Noverrit.* Vel quando Clerici impediuntur facere ea, quæ sunt ipsis concessa à jure communi, & sic quando fiunt statuta contra ea, quæ de jure communi competunt Clericis, ut notatur in cap. *Ecclesia Sancta Maria,* tit. de Constit. Vel etiam quando volunt Ecclesiam, vel Clericos, ipsorumvè subditos subicere servituti, & publicis functionibus, de quo est casus in dict. cap. *Gravem.* Vel denique, quando per hujusmodi statuta, Clerici efficiuntur timidiores, & laici audentiores ad nocendum argum. l. i. §. quæ onerandæ. ff. quar. rer. act. non datur, quod etiam probat Abb. in d. cap. *Noverrit.* per d. cap. *Gravem.* Et in summa * quando statuta aut leges laicorum, specificè disponunt super bonis, vel personis Ecclesiasticis, etiamsi commodum & favorem earum concernant, nullo tamen modo

modo seruari debent. Ratio est, quia neque Imperator, neq; Rex, nec alius secularis habet potestatem super Ecclesiis, aut personas spirituales: pro ut in cap. *Ecclesia*, 10. disponitur his verbis. *Nos attendentes*, inquit Innocentius III. Papa, quod laicis, etiam religiosis super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis; nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, à quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respicit commodum & favorem; nullus firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. tit. de Constitutionibus. Quibus ad stipulatur alius quoq; textus in cap. *Quæ in Ecclesia* 7. tit. eod. Secus est, quando leges aut statuta generaliter feruntur, non faciendo mentionem Clericorū, aut bonorum Ecclesiæ, & non repugnant canonibus, rationaliaq; sunt, tum etiam quoad Clericos, & Ecclesiasticas personas extendi possunt. Exempli gratia, si statutum disponat, ut existentibus masculis mulier non succedat, etiam de Clericis ad successionem ante feminas vocandis, intelligi debet, ut notat Panor in cap. *Cum sit* tit. de restitut. in integrū. Unde omnes leges, disponentes

super contractibus; emptionis, venditionis, locationis, cōductionis commodati, & aliis hujusmodi rebus, si non contradicunt canonibus, vel legi naturæ, etiam quo ad Ecclesiasticas personas porrigi debent, pro quo facit textus in cap. 1. in verbis. *Quia verò sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita & sacrorum statuta Canonum, Principum Constitutionibus adjuvantur.* tit. de novi operum nunciat. Ex quibus manifestò ⁷ apparet, omnia illa statuta, quæ hoc infelicio nostro ævo, maximè verò omnes illas Constitutiones anni 1607. quæ turbata Repub. ob domesticas dissensiones, contra personas spirituales, reclamantibus & protestantibus Episcopis, atque universo hujus Regni Clero, summo jure, summavè injuriā à secularibus promulgatæ, & in volumen legum publicarum relatae fuerunt, contrarias atque omninò repugnantes esse libertati Ecclesiasticæ utpotè, per quæ vel diminui vel omninò funditus tolli videntur privilegia, Ecclesiæ vel ordini Ecclesiastico servientia. Nam quæ ibi de suspensione de præscriptionibus decimarum, & aliorum fructuum, ex bonis & censibus jure reemptionis Eccle-

fiis adscriptis provenientium, de Annatis, de scultetis, de foro spiritualium, de appellationibus ad Curiam Romanam nõ admittendis, de plebeis ad Ecclesias etiam Collegiatis non recipiendis, sine status spiritualis consensu à secularibus statuuntur, quid aliud nisi temerariam quandam manuum quasi injectionem, in jura & immunitates Ecclesiasticas sapiunt? cum non quod antiquæ consuetudini, perpetuoque (ex quo Regnum hoc Christianæ religionis sacra suscepit) usui, consentaneus; non quod æquitati, aut juribus Ecclesiastici Ordinis conveniens est, sed quod propriæ temeritati, & quicquidlibet faciendi licentiæ applaudere videbatur, in legibus & constitutionibus hujusmodi continere nemo negare potest.

QVÆSTIO VI.

Statuta seu Constitutiones Regni, de Annatis Romanæ Curix denegandis, an juri sint consentaneæ, necne?

SVMMARIA.

1. Constitutiones de Annatis, ob importunitatē seculariū promulgata.

2. *Contra Annatas Concilii Basiliensis decretum opponitur.*
3. *Privatus privatam jure suo spoliare non potest.*
4. *Annata jure divino introducta.*
5. *Annatarum Summo Pontifici persolvendarum utilitas.*
6. *Ratio exigendarum Annatarum in Curia Rom. quomodo constet.*
7. *Authoris de Annatis sententia.*

EXtant * de Annatis, tam superiorum, quam recentium temporum plures in volumine statutorum Regni leges, à piissimis illis Regibus & Principibus, non tam ipsorum voluntate, aut communi consensu omnium Ordinum Regni, quam importunitate atque temeritate quadam secularis status promulgata: cujus rei indicio est Statutum illud primum de Annatis Sigismundi Regis, Anni 1343 ubi inquit: *Satisfacendo postulationibus Dominorum consiliariorum nostrorum secularium & Nunciorum terrestrium, mitemus ad sanctū Patrem petitem Annatas ut nõ eas de Regno efferi permittamus, sed ut remaneat pro defen. Reipub. in Regno. Quod si eas impetrare non possumus, tamen jam ex nunc renunciare illi debemus, easdem Nos, neq. daturus esse neq. efferi ullà ratione permissuros.*

Quod

Quod Statutum, licet optimus Princeps, ob importunas preces (quemadmodum ipse attestatur) seculariū promulgari passus fuerit, nunquam tamen eas ad effectum perducere in animo habuit idque ob summam, quæ inde promanare videbatur rei indignitatem: Equidem * non ignoro, quid isti nomophori cū illo Coryphæo suo Prilufio, contra Annatarum jura effutiant? quomodo contra sanctam sedem Apostolicam debacchentur? cum quibus maledictis atque conviciis certare, non est mei instituti, rem nihilominus ipsam, sicco pede non esse prætereundam arbitratus sum. Proba si illi & fulcimento hujus causæ, Concilii Basilænsis allegant decretum, quo hujusmodi Annatæ, & alii Simoniaci quæstus prohibentur: cū omnibus, etiam lippis atq; tonsorib⁹ (ut vulgo ajunt) notum atque exploratum sit, Concilii illius, quod in schismate, puta absque capite, ipso nimirum summo Pontifice, quinimò contra Pontificem, indebitè atq; illegitimè celebratum fuit, nullam esse authoritatè. Ac proinde, quemadmodum neq; Concilii illius (si fortè Concilium dici meretur) authoritati facultas Annatarum

sanctæ sedi Apostolicæ adimendarum competeat: ita non video, quâ ratione leges seu cōstitutiones Regni, id usurpare sibi possint aut debeant. Nam si hoc * non solum patriæ nostræ, verum omnium nationum leges & jura non permittunt, ut privatus privatum jure suo, indicta causa spoliare possit, multo minùs de irroganda sanctæ sedi Apostolicæ, (quæ pro capite totius Christianitatis meritò reputari debet) hac tam insigni injuriâ, ut nimirum jure suo, longo usu, & totius Christiani orbis consensu acquisito, privari debeat, ullâ lege, aut consuetudine constitui potest.

Ac ne * quispiam fortè in eo etiam hallucinetur, ac si Annatarum ratio, mera tantum & absolutâ usurpatione, non autem jure, aut concessione aliquâ, ad sanctam Sedem Apostolicam pertineat; idcirco sciendum est, jus primitiarum (quod ipsas Annatas denotat, quando nimirum fructus primi anni ex sacerdotiis, summo Pontifici offeruntur, (lege divina, ipsis summis Pontificibus adscriptum atque attributum esse, Decimis enim pro usu Levitarum, id est, sacerdotum, à populo Israelitico percipiendis, assignatis, ipse

Domi-

Dominus ad Moyſen ita loquutus eſt *Præcipe*, inquit, *Leuitus atq; denuncia*, cum acceperitis à filiis Iſrael decimas, quas dedi vobis in oblatione primitiarum, tam de areis, quam de ſecularibus, & uniuerſis quorum accipitis primitias, offerite Domino, & date Aaron ſacerdoti.

Num. cap. 18. Nec quiſquam id ſibi perſuaderi ſinat, quòd huiusmodi primitiæ, ſeu decimæ decimarum, unà cum Levitico ſacerdotio, per novam Evangelii legem introductam ceſſaverint, & ideo nullâ ratione præſtari amplius debeant, quemadmodum aſſerit Priliſius, nam quamvis olim, ſecundùm S. Thomam 22. quæſt. 86. primitiæ erant de præcepto cæremoniâli, quoad determinationem, puta quòd ſummo ſacerdoti exhiberentur, nunc tamen eas eſſe de præcepto Eccleſiæ, & conſuetudine antiquâ, cujus non eſt memoria. Nam cum ratione ſui miniſterii majoris ſint dignitatis ſacerdotes novi teſtamèti, quàm veteris, meritò etiã populus novæ legis ad majora ipsis præſtanda obligatur, quàm populus veteris teſtamèti. Cum itaque
* Annatæ, nihil aliud ſint, niſi decimarum, quæ non ſolùm ex præcepto divino, ſed etiã ex anti-

quiſſimâ conſuetudine, ſummis Pontificibus, citra omnem invidiam, ab omnibus Chriſtianiſ penduntur, idq; vel ob eam potiſſimum cauſam, quòd in neceſſitate aliquâ inſigni ipſius Eccleſiæ, vel Chriſtiani alicujus populi, ſancta Sedes Apoſtolica, tanquam pia mater omnium Chriſtianorũ, ex huiusmodi proventibus auxiliatricem manum plurimis porrigere conſueverit. Cujus rei exempla evidentiffima, ſi non externa & peregrina, at ſaltem domeſtica paſſim nobis occurrunt, quale eſt illud, quod tempore Caſimiri Magni Regis circiter Annũ Domini 1351. à Pontifice Clemente Sexto, huiusmodi decimam decimarum, pro commodo Regni, donatam fuiſſe. Cromerus pag. 273. adnotat, idemq; factum fuiſſe ſub Caſimiro tertio, ſupra in qu. de decimis docui. Ac proinde * 6
juſtitia, imò ipſa humanitas id exigere videtur, ne de intervertendis illis tantoperè ſolliciti ſimus; præſertim verò, quòd non uſque aded (ut quidem fermè opinantur) magnos & ingentes theſauros, ea res nobis, Regnovè noſtro ſit importatura. Nam in decurſu aliquot annorum, vix aliquando decem, vel viginti millium flore-

norum

norum summam, Annatarum nomine ad Rom. Curia à nostratibus conferri, certò affirmare possim. Non enim quisquam illud existimet, veri valoris reditus primi anni illuc conferri, sed juxta antiquam taxam beneficiorum, (in qua census aliq; fixi proventus tantum modò continentur) rationem exigendarum hujusmodi Annatarum in Curia Rom. constare. Quæ res exigui certè momenti esse videtur, quæ admodum dum Romæ essem experimento ipse didici, idq; duos Episcopatus, Uladislavien. nimirum, & alterum Warmiensem, in Curia Romana expediendo, quorum hic quadringentis aureis, ille verò octingentis ferè, ratione Annatarum æstimatus fuit. Undè facilè colligi potest, quid de cæteris Episcopatibus, præsertim Metropolitanæ Leopoliensis. Suffraganeis sentiendum sit. Optarem sanè, ut jam tandè aliquando importunis, ac (ut dicam quod res est) sordidis istiusmodi querelis, silentium imponatur, nè videlicet hac in parte, toti orbi Christiano, ingenii nostri morbos prodamus. Non pœniteat nationem nostram omnium Christianorum, puta Germa-

norum, Hispanorum, Italorum, aliorumvè, qui sanctam Sedè Apostolicam tanquam caput totius orbis Christiani unicè colunt atque observant, se qui exempla, à quibus hujusmodi pensiones, nulla proportionè cum his, quæ ex hoc Regno proveniuntur Annatis comparandas, magna acriitate, & plena (ut ajunt) manu, sine tædio, aut quarimonia, ad Curiam Rom. quotidie perferri videmus.

QVÆSTIO VII.

Utrum Ordo Ecclesiasticus ad onera publica ferenda teneatur: & an subditi illorum, puta Sculteti & Advocati ad expeditionem bellicam cogi possint?

S Y M M A R I A:

1. Ecclesiastica persona, & subditi eorum à functionibus publicis immunes sunt.
2. Munera publica quomodo distinguantur.
3. Munera personalia, quando Ecclesiastica persona obire nõ teneatur.
4. Ecclesiastici, illorumvè subditi ad munera vilia & sordida non obligantur.

5. *Patrimonialia munera quæ dicuntur, & an Clerici his subsint.*
  6. *Ecclesiastica bona ad solvenda tributa quando obligentur.*
  7. *Collecta seu subsidia extraordinaria, clericis imponi non possunt, statutis laicorum.*
  8. *Statuta Regni de Scultetis, & Advocatis spiritualium ad bellum mittendis, an juri vel aequitati sint consentanea.*
  9. *Status Regni duplici ordine, spirituali nimirum & seculari constat.*
  10. *Bona spiritualium à servitio militari immunita esse debent.*
  11. *Diplomata Regum in quibus Ecclesiastica bona à servitio militari eximuntur.*
  12. *Statutum Casimiri Magni, de Sculticorum perfectione ad bellum, quomodo intelligendum.*
  13. *Constitutio Anni 1563, de redimendis Scultetis, etiam ad bona spiritualium extenditur.*
  14. *Statuta de removendis inutilibus & rebellibus Scultetis, passim in Regno practicantur.*
  15. *Defensio Regni jam ferè soli Ordini Ecclesiastico accepta ferri debet.*
- ¶ Am antè quæstione 5. * dictum fuit, contra Ecclesiasticam libertatem id fieri, quando Ecclesiasticæ personæ, vel subditi eorum,

ad onera seu functiones publicas adiguntur, à quibus omninò immunes esse debent id; ex dispositione sacrorum Canonum maximè verò Concilii Lateraneni: quòd in cap. *Non minus* 4. hac verborum ferie recensetur. *In diversis mundi partibus, Consules Civitatum, & Rectores, nec non & alii, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quàm sub Pharaone fuerit, qui legis divinæ notitiam non habebat. Ille quidè omnibus aliis servituti subactis, sacerdotes & possessiones eorum in pristinâ libertate dimisit, & eis alimoniam de publico administravit: Isti verò onera sua ferè universa imponunt Ecclesiis, & tot angaris eas adstrigunt, ut eis, quòd Hieremias deplorat, cōpetere videatur, Princeps provinciarum facta est sub tributo. Sive quidè fossatam, sive expeditiones, sive alia qualibet sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum, & Clericorum, & pauperum Christi usibus deputatis, volunt ferè cuncta compleri. Jurisdictionem etiam & auctoritatem Prælatorum ita evacuant, ut nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis distractione fieri de cætero talia*

prohi-

prohibemus, nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem adspexerint, ut absque ulla exactiōe, ad relevandas cōmunes utilitates vel necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias eximent conferenda. Si autem Consules, aut alii de cetero ista commiserint, & commoniti desistere noluerint tam ipsi quàm fautores eorum excommunicationi sese noverint subjacere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem tit. de immunitat. Ecclesiarum pro quo faciunt etiā text. in cap. Gravem. tit. de senten. excom. & in cap. Generaliter. 40. §. Novarum. 16. quæst. 1. ubi Imperatorum quoque Romanorum Honorii & Theodosii, his de rebus extat decretum, cujus contextum hīc adscribere lubet. *Placet, inquit Imperatores rationabilis consilii tenore perpensō, districta moderatione præscribere, à quibus specialiter necessitatibus singularum urbium Ecclesie habeantur immunes, prima quippe illius usurpationis contumelia depellenda est, nè prædia usibus celestium secretorum dedicata, sordidorum munerum fece vexentur, nihil extraordinarium abhinc super indictū vè flagitetur nulla transgressionū sollicitudo signetur, postremo*

nihil præter Canonica illationē, quam adventitia necessitatis sarcina repentina poposcerit, ejus functionibus adscribatur. Si quis contra venerit, post debita ultionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos jure promenda est, exilio deportationis perpetuò subdatur. Cod. de sacro sanctis Ecclesus. Quæ privilegia atque immunitates Ecclesiasticas, etiam ipse Prilulfus, alioquin Clero iniquus & infestus, suis statutis inserere non dubitavit; ut videre est sub tit. de libertat. Eccles. Verū * tamen 2 ut hæc materia de muneribus publicis planior fiat, tenenda est distinctio, quæ habetur in l. in princ. ff. de muneribus & honoribus. Aut enim munera publica dicuntur merè personalia, quæ videlicet opera ipsius hominis explicantur, sine detrimento vel usu rerum ipsius, & istorum quædam habent honorem annexum, ut sunt officia secularia, puta gerere magistratum, Notarii vel Vicenotarii, in causis secularibus munus obire; adhæc * 3 personæ Ecclesiasticæ nō tenentur. Nemo enim militans Deo implicare sese debet negotiis secularibus per tex in capit. sacerdotibus. & in cap. sed & procurationi. tit. ne Cler. vel Monach. Quibus con-

bus concordat Statutum illud Sigismundi Regis Petricoviæ An. 1538. Iarum quo prohibetur ne spirituales iudicii/ secularibus se immisceant. Quædam verò neq; honorem, neque vituperium aliquod habens annexum, quædicti possunt munera simplicia vel neutra, qualia sunt legationes, tutelæ vel curæ, & huiusmodi alia, ad quæ Ecclesiastici inviti cogi non possunt, per text. in l. generaliter. 12. Cod. de Episc. & Cleric. attamen si volunt, possunt fungi hisce muneribus idq; argum. text. in cap. *Pervenit*. 20. distinct. 8.

4. Quædam denique * munera personalia sunt sordida & inhonestas, quæ vilia quoq; appellari possunt, ut sunt cloacæ mundandæ, calcis coquendæ, arenæ fodiendæ, fossati purgandi, & huiusmodi, de quibus in l. maximarum, Cod. de excusat. muner. habetur; ab his non solum Ecclesiasticæ personæ; verum etiam mancipia seu coloni Ecclesiarum, sunt immunes, per text. in di. cap. *Generaliter*. §. novarum. 16. qu. 1. Et in l. placet. Cod. de sacros. Ecclesiis, quod multò clarius ex constitutione Imp. Constantini, in l. omnis, 2. Cod. de Episcop. &

Cleric. patet, cuius hæc sunt verba: *Omnis à Clericis indebita conventionis injuria & iniqua exactio nis repellitur improbitas, nullaq; conventio sit contra eos munerum sordidorum. & cum negotiatores ad aliquam præstationem competentem vocantur, ab his universis istiusmodi strepitus conquiescat, si quid vel parsimonia, vel provisione, vel mercatura (honestati tamè conscia) congesserint, id in usum pauperum atque egenitum ministrari oportet, ad id, quod ex eorundem ergasteriis vel tabernis conquiri poterit, & colligi, collectum id religionis existiment lucrum. Nec obstat l. neminem, 11. Cod. eodè, quæ vult, quòd in adventu Principis, debeant solita ministeria exhibere, licet ad sacrosanctas Ecclesias possessiones pertineant. Nam hæc lex posterior, non potuit derogare priori, in favorem Ecclesiæ à Constantino concessæ: Ratio est, quia bona Ecclesiastica, quæ jure divino sunt exempta, legibus humanis subjacere non possunt? cap. *Si imperator*. distinct. 66.*

Aut dicuntur onera patrimonialia seu realia, quæ videlicet sumptibus patrimonii, & damnis administrantis expediuntur, per text. in l. *Munerum*, fin. in pr. ff. de mune-

muneribus & honoribus Exempli gratia, quòd navis, aut currus, subditivè Ecclesiastici ad militiã, vel aliud servitium Reipub. vadant; & ad hæc Ecclesiastica bona non tenentur, quia non possunt ad illa onerari. Possessiones enim quæ dantur Ecclesiæ, dantur Deo, & ideò secularis potestas, tanquam subdita, non potest statuere super rebus Deo dicatis, per text. in d. cap. *que in Ecclesiasticarum*. tit. de Constitut. Cùm Ecclesiæ & Ecclesiasticæ personæ, ac res ipsarum, non solum jure humano, sed & divino, à secularium personarum exactioibus sint immunes, prout habetur, in cap. *Quanquam*, de censibus in 6. Quòd tamen * aliter se habet. si res vel bona, quibus imponuntur talia munera, habeant onus tale, perpetuum annexum certum atq; immutabile, antequam pervenerent ad Ecclesiam, idq; sive ex dispositione publica, puta Principis, sive ex dispositione privata, ut in tributo solvendo, per text. in l. *Imperatores* ff. de public. & in cap. in fin. tit. de censibus; ubi innuitur quòd quælibet possessio est onerata ad solvenda tributa; & sic Ecclesia quoque à talibus immunis esse nõ potest, quia

res transit cum onere suo, argu. cap. *Pastoralis*. tit. de decimis. Si autem sint onera variabilia, & repentina, quæ in capita ex novis edictis imperari solent, certum est Ecclesiam, vel Clericos, ad illa non teneri, per text. in cap. *i. s. 7.* tit. de jure Patron. in 6. Panorm. in cap. ult. tit. de Cler. non resid. Ratio est, quia talia onera imponuntur personæ, non habita ratione patrimonii, per text. in l. unica cod. de capit. civi. censib. eximend. lib. *11.* Quales * in Regno annis superioribus, pro militibus Confæderatis fuere contributiones seu actiones illæ detestandæ, ubi Clerus contra jus & æquum, præter ordinaria tributa seu contributiones, ad extraordinaria etiam quædam subsidia, seu donativa præstanda, inusitato quodam modò, nullaq; habita ratione immunitatum Ecclesiasticorum adigebatur. Licet enim imminente maximâ necessitate Reipub. tales collectas Clero aliquando imponi posse non negarim: attamen non privato laicorum mandato aut impulsu, sed servatis servandis, id fieri debere explorati juris est. Primò enim necessariò requiritur consensus totius Cleri, & non sufficit solius

Capituli; de inde quòd laicorum facultates ad relevandum illud onus non suppetant, idque per text. in cap. *non minus* tit. de immunit. Eccles. facit etiam text. in d. cap. *Gravem*, tit. de sententiâ excommunicat. Denique requiritur hodiè quòd fieri id debeat, sanctâ Sede Apostolicâ prius consultâ, per text. in cap. *Adversus*, tit. de immunit. Eccles. quòd etiâ in Constit. Synod. Prouinc. tit. eodem probatur: alioquin poenâ talium collectantium. Ecclesias vel Clericos, est excommunicatio, per text. in d. cap. *Non minus*. Cæterum * ex his, quæ de impositione munerum realium Ecclesiasticis, subditivè illorum superiùs expositasunt, facile colligi potest, quantum iuris, quantumvè æquitatis habeant isti nostri legum patriarum tam strenui propugnatores, qui leges seu Cõstitutiones illas de Scultetis & Aduocatis Spiritualium, tanto studio, tantoq; conatu promouent, & singulis ferè Regni Comitibus pro illis tanquam pro aris & focis nimis acriter decertare solent, quasi verò in eo robur totius militiæ solidiq; contra hostium incursus præsidij ratio consisteret; cum tamen res longè aliter se ha-

beat. In memoriam * si quidem isti reuocare sibi deberent, Regni huius statum: eum nimirum dublici ordine, spiritali & seculari constare. Et quidem seculari defensionem Regni merè & propriè incumbere; spiritalis verò officium esse, Deum sacrificiis & orationibus placare, religiosissimus simulq; prudentissimus ille Princeps, Sigismundus primus Rex, Petricouix in Conuentione Regni. A. 1544. autoritate sua declarauit. Vnde consequens est quòd quemadmodum personæ spiritalium, à seruitio militari immunes sunt, ita bona quoq; & subditi illorum exempri esse debent, vt potè que ad cultum tantantummodo diuinum & ad vsû Ecclesiarum collata atq; dicata sunt, per iura supra allegata. Nam vt verbis illius quoq; tanti Cleromastigis, Prilustum intelligo, vtar, *libertas Ecclesi. omnino debet præstari integra, nè scilicet domus Dei humanis subsint seruitutibus, vel ministerium Euangelii sacerdotum curæ commissum, hæreat, ac viturbetur; Sacerdotes enim omnium ministri, ac salutis procuratores sunt, quam ob causam pij Principes, illorum ordinem primarium in Repub. esse voluerunt, à seruitutibusq; tributis*

butis unà cum illorum fundis fecere exemptos. huc vsque Prilufius. En quàm studiosè, imò quàm piè atq; religiosè alter iste Balaam, dùm profligare vult Clerum, eundem attollat, atque propugnet ipsius immunitates? Verum^r omissio etiam istius Zoili testimonio, non desunt alia plurima, eaq; antiquissima Regum atq; Principum huius Reipub. Ecclesiastico ordini indulta priuilegia, quæ si id iusta & legitima exigeret necessitas, nullo negotio in medium proferri possent; nunc vnum aut alterum, quo magis ac magis rei ipsius veritas elucescat, hic adscribere libuit.

Et primum quidem Boleslai Ducis Cracouien: & Sendomirien: sic se habet.

In nomine Domini Amen. Cum vsus rerum temporalium, ac earum spaciosum dominium ad futuram gloriam promerendam, nil offerant, nisi quatenus ad pias causas seu charitatis opera conuertuntur. Hoc solers nostrorum prædecessorum Principum prouidentia diligenter aduertens pro eadem consequenda gloria, diuini cultus intuitu, mirificas extruxit Ecclesias, tam Cathedrales quàm Collegiatas, quàm etiam religiosorum & secularium plures Ecclesias, villis pos-

sessionibus prouentibus, ac bonis aliis, secundum exigentiam cuiuslibet ipsas copiose dotando, variis libertatibus & priuilegiis de corando. Nos etiam Bolesf. Dei gratia Dux Crac: & Sandomir: tam salubribus eorum vestigiis in herere volentes, unà cum Serenissimâ genitrice nostrâ Grimi-slauâ, de maturo consilio & consensu nostrorum militum decernimus, & promittimus, libertates & priuilegia qualibet, per Nos alias, & per nostros prædecessores concessas Ecclesiis & personis Ecclesiasticis quibuscunque, perpetuò inuiolabiter obseruare. Quinimò quæ à nonnullis nostris prædecessoribus obmissa, neglecta seu etiam immutata sunt supplere ac reformare volentes ad Omnipotentis Dei gloriam & honorem, & beatæ Mariæ seu virginis gloriose, sancto-rumq; Martyrum Venceslai & Stanislai Pontificis Cracouien. Ecclesiæ Patronorum; & in remissionem omnium nostrorum peccaminum; nec non protunc Venerabilis Patris nostri, Domini Prandota, Dei gratia Cracouien. Ecclesiæ Antistitis intuitu, eidem Ecclesiæ Cathedrali, caterusq; Collegiatis secularibus, religiosis, & aliis quibuslibet Ecclesiis, in nostro Dominio constitutis, hanc concedimus libertatem, ut in villis, possessionibus, & prouentibus, & quibuslibet bonis
suis

suis olim sibi acquisitis & in posterum
 quocunq; titulo acquirendis ab omni
 servitio, servitute, angaria, vexa-
 tione, thelonio, solutione, colle-
 cta, exactione, generalibus vel
 specialibus, quocunq; nomine
 censeantur. nec non à jurisdictione
 omnium Castellanos Palatinorum,
 & quorumlibet Iudicum, sint perpe-
 tuò à nobis & nostris successoribus,
 prout & à Nobilibus nostris penitus
 libera & exempta, ut sic ea, quæ dicti
 prædecessores nostri singularibus im-
 penderunt Ecclesiis, nos in testamen-
 tum sempiternum generaliter omni-
 bus Ecclesiis impendamus. Insuper, ut
 Episcopus cum Clero suo possit divinis
 laudibus liberius insistere & in viola-
 re, præsertim hostilitatis tempore o-
 rationibus, ipsum qui per tempora fue-
 rit Episcopus, & Capitulum suum, to-
 tumq; Clerum ab expeditione quali-
 bet intra vel extra terminos nostros
 perpetuò volumus esse liberos & ex-
 emptos: ita videlicet, quod de villis,
 possessionibus, & aliis bonis suis Eccles.
 venire personaliter, aut aliquos ho-
 mines ad expeditiones mittere
 teneantur. Hoc duntaxat excepto,
 quod tempore incursum subiti Lithua-
 norum, de Kielcien. & Tarsien, Ca-
 stellanus, Episcopus homines suos ad
 expeditionem, prout in quondam alio
 nostro Privilegio distinximus, mitte-

re teneatur. Quas etiam Castellanas,
 prout & alias per nostros prædecesso-
 res olim prædictæ Cracovien. Ecclesia
 attributas, ab omni alia expeditione,
 servitio, servitute, angaria, vexatio-
 ne, statione, solutione, exactione colle-
 cta, thelonio, & jurisdictione genera-
 libus vel specialibus quocunq; nomine
 nuncupentur, à nobis & nostris succes-
 soribus atq; à Castellanis, Palatinis, &
 Iudicibus quibuscunq; perpetuò volu-
 mus esse liberas & exemptas. Ita
 quod Episcopus prorsus in eis gaudeat
 jure ducali & militari, in venando,
 piscando, & alia quæcunq; voluerit
 faciendo, quæ nostri prædecessores o-
 lim facere consueverunt, cum omni
 jure dominio & honore. Insuper quæ
 in dictis Castellanis jura & stationes,
 in quodam alio Privilegio nobis & no-
 stris successoribus in signum domini-
 reservavimus, ex præmissis causis per
 præsens privilegium relaxamus. In
 cuius rei perpetuam memoriam præ-
 sentem paginam nostri sigilli authen-
 tici appensione, per manu Wardoslat
 nostræ Curie Subcancellarii, duximus
 roborandam Actum & datum in col-
 loquio juxta Sandomiriam in Blonie
 celebrato, An. D. Millesimo, ducent.
 Quinqua, octavo Idus Junii. Præsen-
 tibus nostris Nobilibus infra scriptis:
 Adam Castellano Cracovien, Segnevo
 Palatino Sandomirien, Nicolao Pala-

ino Cracov. Boguslao Castel. Sandomirien. Boguitha Castel. Wislicen. Petro Castel. Lublinien. Vislao Castel. de Mátogosth. Iacobo Castel. de Woynicz. Petro Castel. de Czechow. Ioanne Iudice Sandomirien. Nicolao Iudice Crac. Varsobio Dapifero Sandomirien. Falislao Pincerna Sand. Guicwomiro Dapifero Crac. Petka Subcam: Crac. Laurentio Subdapifero Sand. Michaelē Subdapifero Crac. & aliis militibus infinito. Alterum verò Casimiri Regis, in quo prioris quoque fit mentio, ejus est tenoris.

In nomine Domini, Amen.

Quoniam hanc sibi legem principum Nobilitas quoddammodo ponit, ut debere se quod spontè tribuit existimet, & nisi in beneficium creverit, nihil se præstitisse putat. Hæc animadvertentes nonnulli Principes Cracovien. & Sandomirien. Terrarum, Domini prædecessores & progenitores nostri, pia devotione ad honorem Omnipotentis Dei per quem Reges regnant, & Principes dominantur, Ecclesiam Cracovien. Cathedralē, & alias Collegiatarum, & inferiores sibi subiectas primitus fundantes. Universis possessionibus, Oppidis, Castellis, Villis, in subsidium Episcopi ejusdem Ecclesie & Clerici, in opus & ministerium Dei electorum dotaverunt, sicut in ipsorum

Privilegiis inde confectis plenius continetur. Quorum vestigiis, Nos Casimirus Dei gratia Rex Polonia inherere cupien, quamvis villas Episcopales quasdam, scilicet Rádkow, Vswam, Besadky, Zawádá, Przedsczycá, lodtowa, Páfeczna, Nemsyno, in qua hereditate locatae sunt duæ, villæ, videlicet Rzepennik & Rosumberk, czynow, & Bukowe, recipi & intromitti de eisdem nostris officialibus mandavimus, non causa omnimodæ retentionis, sed jus servitutis Regalis in eisdem requirentes, quia dicebantur esse Militales, & ad Ecclesiam Cracovien. cum suis oneribus transivisse. Tamen nunc plenâ veritate cognitâ, easdem villas, Venerabili Patri D. Bodzate Episcopo & Ecclesie Crac. restituvimus ex integro, ipsas & incolas earum præsentēs & futuros, ab omnibus oneribus, servitutibus servitiis, laboribusq; angariis & proangariis Regalibus, de mera liberalitate nostra ex nunc in antea penitus absolventes & liberantes omnino, easdem villas & possessiones frui & gaudere volumus illis libertatibus & exemptionibus, quibus fruuntur & gaudent omnes alie possessiones & villæ Ecclesie Cracovien. presenti patrocinio & perpetuâ firmitate roborantes, in nomine Domini confirmamus. Cæterum quia Dux Boleslaus, clara memoria

moria Avus noster Cracovien, & Sandomirien, terrarū Dominus dans & concedens Episcopo & Ecclesia Cracovien, jura, libertates, immunitates diversas, sibi in Tharsen, & Kelcen, Castellanis quandam reservatam servitutem, videlicet dum per Tartaros, Ruthenos, Schismaticos, vel Lithuanos terra Sandomirien, hostiliter vastaretur, Episcopus de eisdem Castellanis, homines suos bellicosos, in defensionem cum ceteris terrigenis mittere tenebatur, sed quia hac nimis onerosa ipsi Episcopo & suis hominibus videbantur Nos volentes, ut idē Episcopus cum Clero suo, maximē hostilitatis tempore devotius orationibus intendat, ipsum & successores suos, ac prædictas Tharsen, & Kielcē, Castellanas & homines quoscumque in eisdem degentes, præsentis & futuros, à præfatis servitutibus videlicet Pogo, & à mittendis hominibus contra Tartaros, Ruthenos, & Lithuanos ex nunc absolvimus & liberamus omninō. Ita quod de cetero homines pugnatuos Episcopus & sui successores de eisdem Castellanis mittere minimē teneantur. His eadem munificentius gratiarum, prænominatus Dominus Bodzāthā Episcopus Cracovien, prænimē consolatus, nobis pecuniarum Quingentarum Marcarum quantitatem,

ob respectum donationis supradictæ obtulit & donavit gratose & Villam suam mensa Episcopalis Smarszowice dictam vulgariter, pro dimidietate villa nostra Pauliporamba dictam, prope Uszvam permutavit & donavit, cum expresso consensu sui Capituli Craco: volentes & decernentes presentibus scriptis quod eadem medietas villa Pauliporamba, prout circumferentialiter in suis limitibus est limitata & distincta, & homines degentes in ipsa nunc & in futuro eadē libertate gaudeant, quā cetera villa Episcopales Ecclesie Craco, gaudere & uti diuine consueverunt. Quemquidem Episcopum, Capitulumq, & Ecclesiam Cracovi nos in Regiam gubernationē suscipientes, promittimus bonā fide strenue defensare ab omnibus molestiis, violentiis, & injuriis, quorumlibet hominum, ut meritis B. Stanislai Martyris gloriosi ejusdem Ecclesie Patroni, Deus omnipotens gratiam nobis tribuens, in presentis dies vite nostre adaugeat felicibus incrementis. In cujus rei testimonium & evidentiam pleniorē, presentes literas dari fecimus nostri sigilli munimine roboratas. Actum Cracovia feria secunda in Rogationibus, Anno Domini Millesimo, Trecentesimo, Quinquagesimo Quarto. Presentibus his testibus, Joannes Iura Palatino

Sando-

Sandomirien. Czenkone de Lipá summo Marschalco Moravia Zbigneo Craco. Floriano Lancici. Cancellariis. Joanne Woynicien. Raphaelē Vislicien. Stanislaō Matogosten. Castellanus Petro Tribuno. Grotone Subpincerna Cracovi. Petká Subagazone Sandomirien. & aliis multis fide dignis. Datum per manus Domini Sbignei Cancellarii nostri prænотati Scriptum autem per Notarium Curie nostra nomine Pribislaum.

Quinimò quod magis est, ipsis aliquando Ecclesiasticis ultrò & spontaneè pro defensione patriæ subsidia armatorum mittentibus, ne eares in sequellam trahi posset, solennibus Regum atque Principum Poloniæ cautionibus provisum fuisse, vel ex hisce diplomatibus manifestè apparet quorum is est tenor.

Wladislaus Dei gratia Rex Polonia, nec non terrarū Cracovien. Sandomirien. Lancicien. Kuitavia Lithuania Princeps supremus Pomerania Russiaq. Dominus & Heres. Significamus tenore presentium quibus expediat universis, quomodo Venerabiles in Christo Patres, Domini Nicolaus Gnesnensis Archiepiscopus, & Albertus Episcopus Cracovicnsis Ecclesiarum, videntes & sentientes gravia & intollerabilia incommoda & ja-

Eturas, Regno nostro Polonia ex disturbis guerarum per Cruciferos expulsis de Prusia, Nobis & Regno nostro motarum, in posterum imminere, ad petitionem nostram & requisitionem specialem, liberè & spontaneè sine derogatione jurium & libertatum Ecclesiarum prædictarum, quilibet ipsorum cum uno Banerio seu vexillo armatorum hominum, contra insultus hostiles Regni nostri, & defensione patriæ propriæ, subsidium nobis fecerunt & subvenerunt. Et nè ipsorum sincera & devota intentio quam habent, ut præmissum est, pro defensione patriæ, trahatur in malam consuetudinem & sequellam; Bonumque pro commodo Regni, & pro utilitate Ecclesiarum, per ipsos factū in malignitatem convertatur, & per consequens jura & libertates Ecclesiarum infringantur, tenore presentium promittimus & ovovemus, quòd amplius & admodum talia subsidia armatorum contra jura & libertates Ecclesiarum, ab eisdem Domino Nicolao Archiepiscopo Gnesnen & Alberto Episcopo Cracovien. & eorum successoribus nolumus exquirere, sed potius ipsorum Ecclesias circa jura & libertates, cum omnium devotione conservare, imò & pro istis servitiis & subsidiis per ipsos nobis pro tanta necessitate Regni & Corona nostre exhibitis

hibitis & impensis, ipsis digna satisfactionis volumus gratam facere recompensari; harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio literarum, Actum in loco Stationis, quam cum exercitibus nostris fecimus ante oppidum Zakroczym in vigilia B. Iacobi Apostoli, A. D. Millesimo, Quadringentesi, Quartodecimo, Presentibus validis viris, Cristino Castellano Crac, Ioanne de Tarnow Crac, Nicolao de Michalow Sandomirien, Palatinis, Michaelae de Bogumitowice Sandomirien, Christino de Koziegłomy Sandecen, Ioanne de Tolischow Calisien, Castellano & Bartosio Wlotkoni Subcamerario Sandomir, multisq; aliis nostris fidelibus fide dignis. Datum per manus predicti Venerab. in Christo Patris, Domini Alberti Episcopi Crac, Regni Poloniae Cancell. Dominus REX per se.

Alterius vero similis cautionis ea est verborum series.

SIGISMUNDUS Dei Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae totiusq; Prussiae &c. Dominus & heres. Manifestum facimus tenore presentium, Quia cum anno superiore primum Turci, deinde Tartari validissimis copiis Regnum nostrum adorti essent; & omnia in terris Russiae ferro ac igni vastassent. Nosque in tam inopinato casu coacti esse-

mus, mota duntaxat Nobilitate terrarum minoris Poloniae & delectu decimi cuiusq; ex plebeis omnibus, earundem terrarum facto Nos uicamq; hostibus objicere, & tantam subditorum nostrorum calamitatem, & discrimen Regni propulsare. Idq; considerans Reveren. in Christo Pater Dominus Petrus Episcopus Craco, & Regni nostri Vicecancellarius, nolens nobis pro fide sua erga Nos, & amore patria, in tanto periculo deesse, similem nobiscum decimi cuiusq; omnium subditorum suorum & totius Cleri sui delectum fecisset. Militemq; in super ipse centum equorum nobiscum expedivisset. Nolentes nos, ut pro gratia quam illi debemus, ob tam insigne meritum erga Nos & Rempublicam nostram exhibitum, aliquid hoc exemplo detrimenti acciperet in privilegiis & immunitatibus suis & Ecclesiae suae presentibus literis nostris testandum duximus, & testamur ingenuè, ipsum Reverendum Dominum Episcopum, & ejus Clerum Ecclesiae Crac, predictam expeditionem gentium suarum, non ex ullo debito vel coactione nostra, sed merè motu proprio, & ex libera sua voluntate fecisse. Proindeq; hanc rem nullum exemplum in posterum, quod libertatibus & privilegiis hujus Ecclesiae officere posset trahi debere. Quinimo obsequi hoc tam pi-

in nos & Rempublicam nostram præstitum pollicemur ipsi Domino Episcopo & ejus Ecclesie, uberrimâ gratiâ, & patrocínio nostro Regio semper referre. In cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum Peiricovia in Conventu generali feria quinta post Conversionis s Pauli. Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Vigesimo sexto, Regni nostri anno vigesimo.

Sigismundus Rex.

Relatio Magnifici Christophori de Szydłowiec Palatini & Capitanei Crac. & Regni Polonia Cancellarit, Stradien. Sochaczewien. Gostinen. & Nova civitatis Korczyn & Capitanei & c.

Cum itaq; ex his manifestò apparet, Ecclesiastica bona, eorumvè subditos ad præstanda onera militaria non obligari: mirabilis certè auditus res est, cur à secularibus, (quibus munus hoc militandi etiam expræscripto Privilegii Ludovici Regis propriè incumbit) Ecclesiarum Sculteti & Advocati ad subeundâ militiam tantoperè adigantur? Cum quod ipsi ferre debuerant onus, aliis portandi illud necessitatem imponant, idq; contra fas & æquû.
 12 Fateor * equidem Statuto Casimiri Magni Visslicæ Anno 1368,

condito, omnes indifferenter Scultetos & Advocatos, tam spiritualium quàm secularium, ad obeundum servitium bellicû adstringi; attamen postmodum Statutis posterioribus Sigismundi Anni 1538. & Sigismundi Augusti Regum, An. 1550. quoad spiritualium Scultetos, & Advocatos id adhuc modum, (nisi à tali necessitate bellica liberentur speciali aliquo jure vel privilegio) restrictum fuisse liquicò constat. Qualiter autem bona Ecclesiastica, illorumvè subditos, ab oneribus istiusmodi jura eximant, paulò ante probatum est. Ac in super * cum post tot ac tantas de Scul-¹³ tetorum & Advocatorum in bellum expeditione, inter statum secularem, & Ordinem Ecclesiasticum agitatae controversias lege publica Anni 1563. cautum reperitur, omnes hujusmodi Advocatias & Scultetias, tam videlicet in bonis secularium, quàm spiritualium, existentes, juri exemptionis obnoxias esse: nescio quâ fronte seculares ordinem Ecclesiasticum amplius hoc nomine incusare possint? cum quod ipsi nullo planè servitii militaris (cujus tamen præcipua cura ad illos spectat) respectu habito, ex hujusmodi

justi modi Scultetiis & Advocatiis, pro libitu subditos suos extrudant eas Ecclesiasticis, à subditis quoque illorum redimere justo & legitimo pretio, nefas esse contendunt. Turpe verò est Doctori, cum culpa redarguit ipsum.

- 14 Extant * præter ea, etiam alia antiquiora, utpotè Casimiri Magni Anni 1368. tum & Uladislai Jagellonis Regum, Anni 1423 de hujusmodi Scultetis statuta, quæ de rebeli & inutili Sculteto removendo disponunt, quod nimirum dominus in hæreditate sua habens talem Scultetum, possit ei præcipere, ut vendat Scultetiam cui vult, vel si non inveniat emptorem, ipse dominus persoluto justo pretio seu valore Scultetiæ, illam pro se obtinendi habeat facultatem: quæ statuta passim in Regno praticari videmus. Ac
- 15 proinde * meo quidem judicio, Domini seculares de statu Ecclesiastico, eò nomine conquerendi, ac si per illum defensio Reipub. impediatur, vel diminuatur nullam omninò aut exiguam valde causam habere videntur; accedente præsertim eo, quod Eccles. ordo contributiones publicas, pro còducendo milite stipendiario, (quo potissimum his tempo-

ribus res militaris constat) non tantum ex bonis & prædiis, verum ex decimis quoq; sibi adscriptis, contra jus & æquum, non invitus tamen in gratiam seculariù præstare soleat: atq; si hujus rei æqua solidaq; iniretur ratio, facile animadverti posset, quod inverso rerum ordine, pro secularibus, spiritualium ordo, unà cum miseris ruricolis & colonis, tam præclari atq; pii muneris defendendæ patriæ, non postremas partes sustineat, neque tamen pro sua modestia secularibus, ob eam inæqualitatem molestus esse intendat.

QUÆSTIO VI. I.

An articulus Confederationis Anno 1573. de pace inter dissidentes in religione tenenda, sub Interregno editus, & involumen Constitutionum Regni insertus, legis vim habeat, necne?

S U M M A R I A.

1. Legis definitio qua moribus & juribus Regni conveniat.
2. Lex qualis esse debeat.
3. Justæ vel injustæ leges quæ dicantur.

4. *Leges ut habeant vim obligati-
viam quæ requiruntur.*
5. *An Confederatio Anni 1573. ad
normam ferendarum legum apta-
ri & nomen legis mereri possit.*
6. *An dicta Confederatio sit ho-
nesta.*
7. *Libertas credendi, est libertas er-
randi.*
8. *An confederatio dissidentium in
religione sit justa.*
9. *Discrepantes de Religione senten-
tia, animorum dissensiones pa-
riunt.*
10. *In Ecclesiasticis rebus solus tan-
tummodo summus Pontifex con-
dendi legem habet potestatem.*
11. *Confederatio in causâ Religionis,
à secularibus tantummodo lata fu-
it, reclamantibus spiritualibus.*
12. & 16. *Confederationis in causâ
religionis, quis sit sensus?*
13. *Libertas religionis, juri divino
& naturali repugnat.*
14. *An hac Confederatio sit possi-
bilis?*
15. *Inter fœdus & confederationem
differentia.*
17. *Fautores hereticorum in bullâ
Cœna Domini anathemati subji-
ciuntur.*
18. *An confederatio sit secundum na-
turam.*
19. *Imperatoris Constantini Magni
de diversitate religionum senten-
tia.*
20. *An confederatio sit secundum
patriâ consuetudinem.*
21. *Legum & statutorum Regni au-
thoritates, quibus ostenditur, Pra-
latos & Statum spirituales ad fe-
rendas leges semper pertinuisse.*
22. *Confederatio nova à quibusdam
secularibus fuit concinnata, idque
probatum protestationibus.*
23. *Protestatio contra confederatio-
nem Parisiis ab Episcopo Posnani-
ensi, & aliis Catholicis facta.*
24. *Diploma Henrici Regis, quo ad-
mittit protestationem contra con-
federationem interpositam.*
25. *Protestatio status spiritualis, &
Ordinum Regni contra confede-
rationem in Coronatione, Regis
Henrici.*
26. *Confederatio circa confirmatio-
nem jurium ab Henrico Rege non
fuit approbata.*
27. *In confirmatione electionis Re-
gis Stephani, de confederatione
nihil actum fuit, sed in confirma-
tione demum jurium, jus rei sit
mentio.*
28. *Sub interregno post mortem Ste-
phani Regis in Conventu Craco-
vien, articulus confederationis in-
signes quidam viri cum protesta-
tione subscribunt.*

29. *In convocacione generali Varso-
vien. moderni Regis eligendi cau-
sa indicta, Episcoporum subscri-
ptiones cum protestatione contra
confederationem.*
30. *Confederationis Corezyen. quæ
fuerit forma, quæ est solennitas.*
31. *Confederationes particulares
contra hæreticos in Palatinatibus
inita.*
32. *Regum Poloniae contra hæreticos
sanctiones promulgatae.*
33. *Nova posterior confederatio, an
prioribus confederationibus atque
edictis Regum deroget.*
34. *Confederatio nova juramentis
Regum Poloniae qualiter fuerit ap-
probata.*
35. *Oppressio dissidentium in religio-
ne qualis sit.*
36. *Civitates & oppida Regni, qua-
re novas synagogas adificare non
admittant.*
37. *An dicta confederatio sit loco
temporiquæ conveniens.*
38. *An hæc confederatio sit utilis &
necessaria.*
39. *Pax quæ in confederatione offer-
tur, an sit vera pax.*
40. *An confederationis istius formu-
la sit manifesta.*
41. *An confederatio non privato cõ-
modo, sed pro communi civium
utilitate sit conscripta.*

Legem DD. * juris alii aliter
definiunt idq; secundum jura
& consuetudines convenientes
cuique Reipub. At quæ definitio,
argumento propositæ quæstio-
nis, & juribus Regni hujus magni
sit accommodata, præter eam
quam S Thom. 1. 2. q. 90. propo-
nit, non reperio. Est enim lex se-
cundum eundem, ordinatio ra-
tionis ad bonum commune, Pro-
vinciæ, vel Regni, à tota multitu-
dine aut gerente vices ejus, de ju-
re non de facto promulgata. Un-
de colligitur quod autoritas cõ-
dendi legem vel statutum in tem-
poralibus, pertineat ad totam mul-
titudinem vel ad personam pu-
blicam illius Regni vel Provin-
ciæ, quæ vices gerit, & curam ha-
bet totius multitudinis, per text.
in §. 1. & 2. Instit. de jure natur.
Qualis verò * lex esse debeat præ-
clarè in cap. 2. distinct. 4. declara-
tur his verbis: *Erit autem lex hone-
sta, justa, possibilis, secundum naturam,
secundum patriæ consuetudinem, loco
temporiquæ conveniens, necessaria, uti-
lis, manifesta quoq; , ne aliquid per ob-
scuritatem in captionem contineat,
nullo privato commodo sed pro com-
muni civium utilitate conscripta.* A-
lioquin injustæ, impossibiles, inu-
tiles, & discordes leges; non le-
ges,

ges, sed Tyrannicæ cōstitutiones sunt appellandæ, ut inquit ille Ecclesiastici ordinis antagonista Prilufius in præfatione ad artic. 3. lib. 1. cap. 2.

3 Quæ * autem læges justæ vel injustæ cenferi debeant, ex quatuor potiffimum caufis cognofci potest. Et primùm ex fine lex iusta est, quando merè & simpliciter ordinatur ad bonum commune, non autem ad privatam utilitatē statuentis, vel cupiditatē aut gloriam. Deinde ex caufa efficiēti iusta lex est, si statuentes vel condens legem, non excedit suam iurisdictionem, quia scilicet eam statuit fuis fubditis, nō autem iis, in quos non habet potestatem; putā, si laicus quicumque etiam Rex aut Imperator, facit legem etiam super Clericos. Tertio ex forma lex iusta dici potest, quando æqualiter & proportionaliter omnibus imponitur, ita ut non aliqui allevientur, aliqui nimium aggraventur. Denique ex materia lex illa habetur iusta, quæ fit de rebus iustis, licitis, & honestis, non autem contra; puta, quando fit contra jus naturale aut divinū: quia tunc huiusmodi læges injustarum nomen obrinent. Unde

4 primò * requiritur ad hoc, quòd

læges habeant vim obligativam, ut sint iustæ & rationi consentaneæ. Rationi verò consentaneum est, quicquid religioni cōvenit, quicquid disciplinæ congruit, quicquid salutis proficit, ut habetur in cap. *Consuetudo* s. dist. Secundo requiritur, ut publicè omnibus, qui ferendæ legis potestatem habent consentientibus, promulgentur, atq; ab omnibus fubditis sint susceptæ & approbatæ Panor. in cap. 1. titul. de postul. prælator per text. in cap. *in istis* 3. distinct. 4. His itaque * de modo ferendarum legum publicarum præmissis, videndum est, num dicta Cōfœderatio ad normam & præscriptum istiusmodi iurium aptari, & per consequens legis nomen mereri debeat aut possit; Longum certe atq; nimis tædiosum videtur, singillatim ac ordine examinare ea omnia, quæ de rectâ & iustâ legum condendarum formâ, superius dicta fuerunt, at quia in iis potiffimum huius quæstionis cardo vertitur, operæ pretiū est, rem per capita seu membra discutere. Et in primis * an ea Cō-

6 fœderatio fit HONESTA inquirendum est; Sanè quando læges non eò collimant & referuntur, ut promoveantur virtutes, sed ut

vitiis atque malitiæ pateat campus, nulla ratione hujusmodi leges honestæ appellari possunt. Eâ verò Confœderationem, qua libera cujuscunque religionis (vel ut potius dicam, portentosæ & abominandæ cujuscvis de religione opinionis) professio permittitur, turpissima malitiæ studia, venenataq; pharmaca in se continere, atq; non solum Rebuspub. sed etiam singulis Civibus exitiosam, paci; publicæ inprimis inimicâ esse, nemo ambigere potest. Nam libertas *credendi nihil aliud est, quàm libertas errandi & quidem errandi in re una omnium periculosissima; utpotè, ex qua utriuscuiusque pendet salus & sequitur interitus. Quod quidem multò gravius atque turpius crimen est, quam quævis alia etiam horrenda flagitia. Quare colluviem hanc religionum difformium, nò ab honestate aliqua profectâ sed ab inferis revocatam, minimeq; esse ferendam, vel ipsorum hæreticorum, maximè verò illius non postremi nominis hæresiarchæ Theodori Bezæ testimonio ostenditur. Ita enim ille, nescio quo spiritu afflatus, in sua Epistola Theolog. pag. 20. & 21. de his scribit: *Libertatem conscientie permittere, si-*

nere unumquemq; si volet perire, diabolicum dogma est? & hæc illa est diabolica libertas, qua Poloniâ & Transylvaniam hodie tot pestibus infecit, quas nulle alioqui sub sole regiones tollerarent. Hæc ille. Iisdem indignitate rei motus ipse Calvinus, Servetum hæresiarcham, qui sanctissimam Trinitatè blasphemabat, nequaquam tollerandum esse judicans, hæreseos damnatû, Anno Domini 1555. Genève vivû flammis exuri curavit. Idem Gentili hæretico, in civitate Bernensi Helveticorum, Calvinismo infecta, Anno Domini 1566. evenisse proditum est.

Secundò quæritur, * an sit JUSTA? De justitia vel injustitia, confœderationi ex iis, quæ de causis, justas leges efficientibus superius dicta sunt facilè judiciû sumi potest. Nam quod ad primâ causam, nempè finalem attinet, confœderationem ejusmodi bono communi, saluti, paci; publicæ, non modò non convenire, sed omninò esse contrariam, quis nò videt? Quanta enim incommoda, quantævè perturbationes rerum omnium, ex perturbata & immutata, ac tam variis, tamq; portentosis opinionib; discerpta sacrosancta religione Catholica, publicè &

cè & privatim sequutæ sint, res ipsa demonstrat. An non eò amplius prætextu talis legis, (quod nunc quidem privata auctoritate fieri videmus) in oppidis sive pagis illorù; qui libertatem cujusvis cultus sibi permitti postulant, hominibus Catholicam religionè antiquitus profitentibus, liber ipsius usus denegaretur? an fundationes à majoribus piè ac religiose institutæ Ecclesiisq; Catholicorum adscriptæ, hac credendi quidvis libertate non convelletur? decimæ censusq; Ecclesiastici, an per summam vim & injuriam non subtraherentur & in usus horribilium hujusmodi sectarum non converterentur? Sacerdotes, Parochiis atque bonis suis an non spoliarentur? ac deniq; in subditorum non corpora modò, sed etiam in animas ipsas crudelissimè an non sæviretur? dū videlicet ii, non ad sua templa Catholicæ religioni consecrata, sed ad synagogas diversarum sectarù, gravissimis propositis pœnis cõpellerentur? Accedit * etiam illud, quod discrepantes de religione sententiæ, animorum quoque & voluntatum dissensiones pariant, quæ contentionum, rixarum, bellorum, rapinarum lucu-

lentissimam materiam præbere, & ad extremum Regnorum & Provinciarù tali confusione contaminatarum, certissimi interitus causa proxima esse soleant: ut enim contrarii & corrupti humores febrem corporù; sic contrarii in religione affectus febrem atq; perniciosam pestem pariunt Rerumpublicarù. Testis est Germania, quam tot annis hac pestifera lue cernimus esse labefactatam. Testis Gallia, in quâ hæc eadem pestis, quas ævo nostro non excitavit turbas, quæ non calamitatum incendia? testis insuper misera Hungaria, quam nihil aliud, nisi hæc diversarum religionum colluvies perdidit penitusque evertit. Et quid denique dicam de nostrâ Polonia, quæ etsi primum quidem in sinceritate religionis Christianæ plurimos annos firmè & constanter perstiterit? factum est tamen, ut successu temporis, maximè verò superiorum Regù ætate, è vicina Germania atq; Bohemia Lutheri, Calvini, aliorumque hæresiarcharum pravis opinionibus, velut exitiosa quadam contagione afflata atque infecta, teterrimum illud perditorù hominum genus reciperet, quod pestilenti afflatu suo omnia con-

taminare, & perniciosissimum virus suum longè lateq; spargendo, è Regno & ditionibus illi conjunctis, verum Dei cultum, quo uno æternæ vitæ spes continetur, ex terminare conaretur. Horret ac refugit animus memorare quas illæ pestes ac furia, ab humani generis hoste immissæ tempestates, quas discordias & dissensiones, quot malorum Iliades in Poloniâ intulerunt, profana facta, eversa, ac desolata templa, aliaq; loca sacra atq; religiosa, bona Ecclesiastica nefariè direpta, & in privatorum usus conversa, autoritas sedis Apostolicæ, cujus supra cæteras gentes Poloni studiosissimi semper fuerunt, summâ impietate contempta, jura ac privilegia Ordinis Ecclesiastici labefactata, omnia denique divina & humana fraudib; ac temeritate illius tam perfidi, & Catholico nomini semper iniqui infestiq; cœtus, turbata atque confusa.

10 Constat * insuper eam confederationem esse injustam ex causa efficiente, quandoquidem in Ecclesiasticis & spiritualibus rebus omnibus, maximè verò quæ concernunt religionem, nullus præter solum summum Pontificem, habeat facultatem conden-

dæ legis (vel ut magis propriè dicam) canonis seu constitutionis Ecclesiasticæ. Quod etiâ ad Concilium generale, si auctoritate summi Pontificis sit indictû pertinet, per textum in c. *Regula* distinct. 3. & in c. *Translatio* 3. tit. de Const. Quantum enim quis habet de jurisdictione, tantum habere potest etiam de auctoritate condendi legem vel statutum. Nam potestas statuendi legem dependet à jurisdictione atque imperio statuentis; & subjectione, quo ad eum in quem statuitur, gloss. & Bart. in l. ff. de jurisdic. omn. judic.

Ex his * opinor liquet, confederationem hanc à seculari tantummodo statu, reclamantibus spiritualibus in causa religionis latam, nullius esse ponderis; utpotè quod talem condendo legem, excefferunt modum suæ jurisdictionis. Cum alias judicium falsæ religionis aut doctrinæ in hoc Regno, antiquissimo jure, puta ab ipso exordio Christianæ religionis, ad ordinem Ecclesiasticum pertinuisse certum sit: quod etiam Statuto Sigismundi primi Anni 1543. probatur his verbis: *Inprimis ad spiritualium iudicium pertinet, iudicare differen-*

tias fidei sanctæ Christianæ, hereses schismata, blasphemias contra Deum & apostasias. Nec quisquam eò moveatur quod in capite istius confæderationis adscripta sint hæc verba. *Nos Consilium spirituales & seculares &c.* Id enim ex usitata potius quadam formulâ constituendarum legum, ab ipsis compilatoribus hujus confæderationis, quam ut revera status spiritualis huic rei assensum præbuerit, appositum esse, tot protestationes & contradictiones universi cleri, & nonnullorum Ordinum Regni probant, quæ quorsum interpositæ essent, si negotium hoc unanimi omnium Ordinum consensu peractū fuisset? alioquin proferendæ essent subscriptiones istorum articulorū, ex quibus rei veritas eluceret. Sed neque quoad formam justæ legis nomen sortiri potest ista confæderatio. Nam quæ major inæqualitas dici potest, quam ut quod quis sibi fieri non vult, ab alio id mordicus exigat? Is si-
 12 quidem * istius confæderationis sensus esse videtur, ut novatoribus quarumvis religionum ubique locorum in Regno impunè vagari, dogmataq; sua disseminare liceat, Catholicis verò, avitam

& pristinam religionem & ejus jura tueri nefas sit. Quod ita se habere non solum externa & peregrina, sed domestica etiam testantur exempla. Quotus quisq; enim est Evangelicorum, (uti se ipsi appellant) qui subditis suis Catholicæ religionis usum non prohibeat, eosq; propositis pœnis severissimis à vero Dei cultu non absterreat? An non unicuiq; etiam infimæ sortis homini, legis istius (in quantum lex dici potest) beneficium integrum illæsumvè esse debuerat. Cūr igitur quod sepius nō sine lachrymis fieri videmus miselli subditi à dominis suis tēpla Catholica, quæ aliquando longis itineribus ultro adire malunt, deserere atq; veluti fidē Catholicam abjurare coguntur? En quàm bella justitia, & quàm proportionata sit istius legis æqualitas? Nec minor procul dubio est illa quoq; Catholicorum omnium injuria, quod templis, Parochiis, beneficiis thesaurisq; Ecclesiasticis spoliati, obstante hujus articuli dispositione non solum ea repetere, sed nē mutire quidem de his debeant. Compositio seu potius restitutio in integrum ordini Ecclesiastico eo nomine serviens, de die in diem dif-

fertur, variisq; artibus eluditur, interim templa, fundationes, thesauri Ecclesiæ, ab istis sectariis (proh dolor) possidentur: ita ut jam ipsi tripudiare, Ecclesia verò Catholica, & ordo spiritualis me-
 rore contabescere videatur. Iustitia denique legum, ut superius dictum fuit, cognoscitur ex materia ipsius rei, de qua leges conduntur, putà si de rebus licitis & honestis fiant, neque legi divinæ aut naturali repugnent. Et quid
 13 quæso * magis juri divino aut naturali contrarium esse potest, quàm hæc religionis libertas? Nā cum præceptum Domini sit, ut is qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur. Levit. cap. 24. quæ putas major impietas, quæ vè magis execranda blasphemia inveniri potest, quàm si non modò Lutheranismus & Calvinismus, verùm & Anabaptismus, & Trideismus, imò & Atheismus, aliæq; horribiliores hujusmodi sectæ passim admittantur, legeq; & autoritate publicâ approbentur? Neq; enim quisquam id existimet, quod uni saltem aut alteri sectæ, ista confœderatio libertatē religionis indulgeat, sed ut quam quisque profiteri heresim, fidem-
 vè sibi condere velit, id sibi præ-

sidio atq; autoritate illius, impunè nullo impediante facere liceat. Quod sanè, si vel ipsi sanioris mentis hæretici cum animis suis reputarent, non tam præcipientes fortè ad hanc religionis libertatē evincendam provoluerentur. Quæ cum hæreticis etià ipsis meritò exosa esse debeant, mirum est quod Catholicos illos tepidos, (qui Politici rectius dici possunt) non pudeat sui, quando partim precibus, partim pollicitationibus ad promovendam approbationem istius confœderationis ab aliis perducuntur, qui religionem potius suam, in qua nati & educati sunt, omni privatâ amicitia antiquiorem & chariorem habere debuissent?

Tertiò quæritur. * An hæc confœderatio sit POSSIBILIS? Equidem quid hæc lege, non tantum impossibilius, sed absurdus etià dici possit, non video. Nam si * quæ sit inter fœdus & confœderationem differentia, quispiam consideret, fateatur necessum, est, aliam esse hujus, quàm illius vim & naturam. Fœdus si quidē statuitur pacis tantummodò & salutis commnis conservandæ causa; qualia huic Regno cum Turcis, Tartaris, aliisq; nationibus

bus pacta & fœdera intercedunt
 Confœderationis verò longè alia
 est vis & natura. Nam non solum
 gens cum gente, vel populus cū
 populo, contra aliam gentem vel
 populum, verùm etiam iidein ali-
 quando populi, putà unius domi-
 nio subiecti, ut nimirum mutuis
 præfidiis sese defendant, vel ut
 rem aliquam communibus studi-
 is promoveant, mutuo inter se
 convenire atque conspirare so-
 lent: qualem confœderationem
 à majoribus nostris contra hære-
 ticos Corczini factà fuisse inferi-
 10 ùs dicetur. Nec alia * certè mens
 istius novæ Confœderationis esse
 videtur, nisi ut alter alterius sen-
 tentiam & opinionem de religio-
 ne, qualiscunque illa fuerit, non
 probare tantummodò, sed & de-
 fendere sit obstrictus. Iam si ali-
 quis huiusmodi sectarius, puta
 impius Anabaptista, vel spurcif-
 mus Adamita quispiam, cum sua
 pestifera opinione in mediū pro-
 deat, non modò toleranda, (quod
 alioquin homini pio & Catholico
 gravissimum est,) sed etiam au-
 thoritate istius legis defendenda
 erit, opinio sententiæq; illius sa-
 crilega. Quæ res cum omni po-
 tius detestatione, quàm appro-
 batione aut defensione digna sit,

Catholicos talib' legibus eò adi-
 gere, ut in quasvis hæreses etiam
 turpissimas & immanissimas con-
 sentiant; quin potius ut easdem
 tueantur atque defendant, non-
 modò impium, verùm etiam in-
 humanum prorsus & barbarum
 est. Neque enim Catholici more
 hæreticorū, Ecclesiæ matris præ-
 cepta & instituta susq; deq; ferre,
 aut illis refragari fas sibi esse di-
 cunt, sed cū eam solvèdi ligandiq;
 potestatem habere credant, nulla
 ratione prævaricari ipsius
 mandata, sine offensione consci-
 entię se posse certò persuasum si-
 bi habent. Quoniã * verò autho- 17
 ritate ejusdem Ecclesiæ Catholi-
 cæ, in Bulla Cœnæ Domini, omnes
 fautores hæreticorum, ipso facto
 anathemati subijciuntur, videant
 isti quàm gravem, & quàm impos-
 sibilem conditionem Catholicis,
 hac sua confœderatione impo-
 nere contendant; Quod si quis-
 piam fortè salutis suæ prodigus,
 Anathema leve quid esse existi-
 mant, is certe multum in eo falli-
 tur. Nam excommunicatio ma-
 jorq; Anathema appellari solet,
 nihil aliud est, nisi exclusio à cō-
 munionem fidelium, quæ triplici
 fit modo, scilicet in conversatio-
 ne sive in actibus legitimis cor-
 porali-

poralibus, in sacramentorum susceptione, & in actibus legitimis spiritualibus, sive in bonorū spiritualium participatione. Atqui esse anathema à Christo, & tradidi sathanæ, quinimò haberi pro Ethnico & publicano quid gravius, quidvè infaustius homini Catholico accidere potest? Quod qui contemnit, is non pro Christiano, sed pro Ethnico, & cui Deus, atque salus sua non est cordi, meritò censeretur debet. Quid? imò Ethnicos etiam ipsos, vivam quasi excommunicationis, quā Ecclesia Catholica nūc utitur, imaginem expressisse Cæsar lib. 7 Cōment. demonstrat his verbis: *Si quis, inquit, aut publicus aut privatus eorum (scilicet Druidarum, qui fuerunt sacerdotes pagani) decreto nō stetit, sacrificiis interdicitur, hæc pœna apud eos est gravissima. Quibus ita est interdictum, in numero impiorum ac sceleratorum habentur, his omnes decedunt, aditum sermonemq; defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant, neq; his presentibus jus redditur, neq; honos illis communicatur.* Hæc Cæsar.

18° Quartò queritur an sit secundum NATURAM? Sanè naturalis id ipsum suadet ratio, quod una tantum vera, pura, atque sin-

cera sit religio; *Unus enim, ut inquit Apostolus, est Dominus, una fides, unum baptisma. Quicquid verò præter unum fidem est, perfidia non fides est*, ut sanctus inquit Hilarius: & pro inde, si præter unum Dei cultum existant aliæ religiones, nulla ex his erit, quæ non apud se esse veritatem aliis persuadere conetur. Quamvis enim sanctus Augustinus doceat, veritatem nō hujus aut illius esse, sed omnium, hoc est sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, quæ terra est unius labii, & concordantium sermonū cujus participatio in id ipsum in qua multitudinis credentium cor unum, & anima una in qua id ipsum dicunt, id ipsum sentiunt, id ipsum sapiunt, unanimes, uno ore glorificant omnes Deum & Patrem Domini nostri Iesu Christi: attamen hi quoq; omnes, qui arbitrato suo singulares religionum intellectus excogitant, novas & hæctenus inauditas opinioniones quotidie adferunt, nequaquam se privari ea veritate patientur, quinimo tanquā propriam rem eam sibi vèdicabunt. Quid igitur? num id Catholico homini, qui extra Ecclesiam Catholicam, nullam aliam sanam atque veram esse doctrinam firmiter cre-

ter credit, mediocre aut tolerabile malum est; Novas istiusmodi sectarum opiniones, & contrariam ei, quam Ecclesia Catholica tradit fidem, tanquam veram, nõ modò tolerare, sed etiam approbare, & quod magis est defendere? Quæso consideret secũ quisque, quàm hæc sint absurda, quàm impia, quàm cũ ratione pugnantia, velle eò aliquem adigere, ut tenebras lucem, malum bonum appellet?

Libet hic * adjicere aurea illa verba, quibus olim Constantinum Magnum, apud Ecclesiã Alexandrinam usum fuisse, Athanasius Apol. 2. scribit: Sed heu, quò inquit, justitia fides recessit, cùm tantarum tenebrarum caligine involvimur? Neg. id jam ex errore, qui multiplex est, quàm malignorum hominum vitium, dum & propugnatores vecordia sustinemus, & eos, qui aequitatem & veritatem profligant, etiam cum id sensibus nostris percipiamus, negligendos putamus. Quod nam id genus perverſitatis? inimicos nõ reprehendimus sed latrocinio nos comites damus, unde fit, ut viã quandam sibi facillimè straverit, nemine repugnante, perniciosissima fraus: Dei lege & bono ingenio instructi, toleramus tamen inimicos,urbationum & tumultuũ

facibus, quasi incendia miscere, idque neq. oculis præditi cernimus, neq. legis sententia imbuti sentimus. Quantus igitur stupor nostram vitam incessit, cũ nostrimet tam injurii simus etiam Deo admonente. Quod igitur? num id mediocre aut tolerabile malũ est? Num pro hostibus habendi sunt? Nonnè in domum & populum Dei ante oculos nostros per sevitiã debacchantur, & probra faciunt scelerati illi? Iam quantã id cum vesaniã faciant, ipsis vobis cogitandum relinquo. Stulti enim illi in lingua sua sitã habent malitiã, plumbeasq. iras ita secum circumferunt, ut se ipsos mutuis viribus feriant, & nos secum ad auctarium sui supplicii abstrahant. Interim qui recta docet, hostis judicatur: qui autem invidia vitium præsert populum mansuetũ quod minime oportuit, invadit, vastat, absumit, & se ipsum ultrò corrumpit, gloriatur, extollit, veritatem subvertit, & fidẽ circumvenit, donec sua conscientie cavernas & latibula queritando inveniat. Ferocitas igitur agrestis eos miseros facit, qui ita temere se ipsos cũ indigni sint, efferant inclamando: Heu scelera, illenè presbyter est? aut illenè puer? mea existimatio attingitur, mihi hoc ipsum debetur, ab illo ablatum est. Ego igitur omnibus spoliatis, pro viribus nocebo. Luculentũ

insania tumultum dicas, si acies, conciliabula, aut convitia istorum importunissimorum conveniunt videas. O nostram in Ecclesiam Dei pervertitatem, spectaculum maligni & demeritis animi. Nunquamne tandem pudefient? Nunquamne semetipsi improbabunt? Nunquam in animo morus sentient, ut vel nunc saltem contra imposturam & rixas dignum aliquid animo concipiant, & sentire videantur? Hæc Constantinus Magnus ille Imperator, & cum illo unâ omnes boni Catholici, tum horum temporum tum istorum hominû, qui recesserunt à vera, pura, sinceraq; religione, & secuti sunt desideria cordis sui deplorantes infelicitatem inclamant. Quintò quæritur, an sit secundum Patriæ **CONSUETUDINEM**? Hic isti, qui præclarum illud dissidentium in religione nomê sibi vendicant, animum advertant, simulque fateantur necessum est, antiquissimis hujus Regni moribus, modû & formam condendarum legum publicarum, eam præscriptam, institutamq; esse, ut non nisi illæ, quæ de consensu & unanimi voluntate omnium ordinum, puta, spiritualium & secularium, sanctæ promulgatæq; sunt, vim legis obtineant, & pro justis atq; legi-

timis statutis atq; constitutionibus reputentur. Quicquid verò peculiari quorundam sententiâ statuitur, id nò modò nullam vim, sed nec nomen legum aut constitutionum habere potest. In quâ * 27 sententiam multæ præclarissimæ leges Regni extant, semper inviolabiliter observatæ, & per Serenissimos olim Reges Poloniæ juramentis confirmatæ. Principio enim Casimirus Rex, Vistitiæ Anno 1368, diversitatem & varietatem jurium improbens, unâ cû Prælati, Baronibus, cæterisque Nobilibus, statuta sua promulgat. Similiter Ioannes Albertus Rex, Petricoviæ Anno 1496, decernit, statuta sua communi & diuturnâ consulatione præmissa cum Prælati, Baronibus, Nobilibus, terrarumq; Nunciis ac subditis universis, spiritualibus & secularibus, in Conventione generali Petricovien. existentibus, corpus ejusdem Regni, (verba sunt Statuti) cum plenâ facultate absentiu repræsentantibus, promulgata, perpetuò duratura & observanda. Eodem modo etiam Alexander Rex, indicta Conventione generali Petricoviæ, Anno 1504, testatur, se constitutiones certas decrevisse cum consilio & assensu communi.

communi Prælatorum, & Confiliariorum, ac Nuntiorum terrestrium, juxta Regni consuetudinè vocatorum. Idem Rex in Conventione quoq; Radomienſi generali Anno 1505. de consilio, scientiâ, & unanimi voluntate omnium & singulorum Prælatorû spiritualium & secularium Confiliariorum, & Baronum, & Nuntiorum Terrarum, & Civitatum, qui universum corpus Regni (ut ibidem habetur) indubitanter repræsentarunt, leges à se datas recenset. Idem in Conventione eadem Radomien. leges suas à Reverendissimis & Reverendis in Christo Patribus, ac Magnificis, Venerabilibus, Generosis & Nobilibus Prælatiſ & Baronibus Cõfiliariis suis, ac terrarum Nuntiis moderatas fuisse fatetur. Idem Ioannes Albertus ibidem in Radom, Anno eodem 1505. cum universis Regni Prælatiſ, Confiliariis, Baronibus, & Nuntiis terrarum æquum & rationale censuit, ac etiam statuit, quod deinceps futuris temporibus perpetuis, nihil constitui debeat per Serenissimos Reges sine communi Confiliariorum & Nuntiorum terrestriû consensu: ac proinde concludens, ipsa sua statuta in Radom.

publicè edita, ita de his disponit: *Iam verò inquit, hic finem faciemus nostris in Radom. institutis superscriptis, que omnium voto, cõmuni Prælatorum spiritualium & secularium, ac Procerum Regni, & Nuntiorum terrestrium constituimus. Sigismundus quoque Rex, Cracoviæ in Coronatione sua, Anno 1507. ex publico consensu leges suas se condidisse testatur his verbis: Nos quoq. vestigia prædecessorum sequuti, cū ab initio regiminis nostri pleraque in Conventibus generalibus de communi Prælatorum, Procerum, atque totius Consilii, & Nobilitatis nostræ consensu, pro communi bono, statu & ordine, juxta rerum ac temporum rationem instituissemus, ac ea in publicum edi, subditi nostri merito exigèrent, cum vana sit lex, nisi observetur. Observari autem nequit, nisi innotescat, omnia instituta in unum colligi, & ad omnium notitiam imprimi vel publicari mandavimus.*

Idem Rex eodem loco & tempore illa tantum statuta perpetuis temporibus duratura decrevit, quæ de Prælatorum Baronum, ac totius Consilii & Nobilitatis consensu sunt edita. Et idem postea Anno 1532 ad emendanda omnia Regni jura & contrarietates atq; dubietates statutorum tollendas,

designat certas personas jurisperitos nimirum, tam spirituales, quàm seculares. His itaq; sic stantibus, admodum facilè quivis judicare potest, num ea confœderationis formula, justam & legitimam condendarum in hoc Regno legum normam in se contineat. Notum siquidem omnibus 22* est, prædictam confœderationem, quemadmodum & reliquos articulos in Conventu electionis Regis Henrici, à quibusdam secularibus, sine unanimi omnium cōsensu, imò quàm plurimis, utpote universo statu & ordine Ecclesiastico sive spirituali, & magna parte status secularis reclamantibus atque protestantibus compositam, & noviter electo Regi obtrusam fuisse. Quod quidem non tenui quadam conjectura, sed ipsa rei evidentia, ipsis nimirum protestationibus non tantum ab universo ordine Ecclesiastico, verùm etiam à bona parte status secularis in diversis Palatinatibus, utpote Masoviæ, Raven. ac Plocen. omni meliori modo & forma juris factis, atque Actis publicis ad perpetuam rei memoriam insertis probatur. En tibi solennis Episcoporum Regni protestationis, in ipso planè istius cō-

fœderationis exordio factæ, genuina verba.

Actum in castro Sochaczoviensi
feria tertia post Dominicam
Quinquagesimam,
1573.

Comparens personaliter coram Officio & Actis presentibus Capitanealibus Castrensis Sochaczoviensibus, Reverendissimus in Christo Pater Dominus Jacobus Vchanski, Dei gratia Archiepiscopus Gneznensis, Legatus Natus, & Regni Poloniae Primas, suo & aliorum omnium & singulorum sibi adherentium, tam spiritualium, quàm secularium, fidem & obedientiam S. R. E. profitentium nominibus, protestatus est, & protestatur sollemniter coram Officio præfato, & Honestis Stanislae, Luca, & Laurentio Kucharz Ministerialibus Generalibus Regni, & Nobilibus Marcellino Szytowski, Balthasaro Wilkosewski, Matthia Chrzewski, Stanislae Tychowski, & aliis pluribus ibidè circa infrascripta existentibus in & contra Magnificum Sigismundum Wolski Castellani Czornensem, Capitaneum Warszawensem & ipsius officium pro eo. Quia ipse fungens officio suo Capitaneali Castren. Waršawien, ad instantiam & juridicam Reverendis-

verendissimi Domini Archiepiscopi
 prefati. & Reverendiss. DD. adami
 Konarski Posnaniensis, Petri Mysko-
 wski Płocensis, Alberti Stározrzeb-
 ki Chelmenfis Episcoporum requisiti-
 onem, pretendens se habere causas
 quasdam, non tamē juridicas, imo ju-
 ri contrarias, noluit & recusavit, in
 damnum & injuriam prefatorum o-
 mnium protestantium, & aliorū pre-
 fatorum ipsius adherentium, suscipere,
 & ad acticandum & ingrossandum
 in Acta Warsavien, protestationem
 ipsorum, factam & inscriptam, obla-
 tam. Cujus tenor de verbo ad ver-
 bum sequitur, & est talis.

MYRADY TAK DUCHO-
 wne / iako Swieckie / inniemiem
 naszym y Poslow Ziemiſkich na
 Konwołacya Warsawſka poſła-
 nych / ktorzy ſie nie podpisali na
 Confederacya de diſſidio religio-
 nis, na tey Konwołacyey od nie-
 ktorych Panow Rady Poſlowy
 czyniona / oznaymujemy y oſwi-
 adzamy ſie wſem wobec y każde-
 mu z oſobna / ludzjom iakiegokol-
 wiek doſtoienſtwa / urzedu y ſtanu
 przyſkciech tego Grodu: Jz gdy
 ſmy ſie tu do Warszawy ziedali /
 abyſmy tylko o czacie / y o mieyſcu
 Elekcyej Króla przyſlego radzi-
 li: niektorzy z Panow Rad y Po-

ſlow Ziemiſkich uczynili miedzy
 ſoba nieiaka Confederacya / wktor-
 rey acz ſie nayduia niektore rzechy
 ku zachowanu pokoju poſpoliteo
 potrzebne / wſakoż wlozone ſa
 drugie / nie tylko teraz ale też y na-
 potomne czasy barzoſb odliwe / a
 zwlaſzczā gdzie zabroniono ucie-
 kac ſie w rzezach ku Religiey nale-
 zacych do wſelakich zwierzchnoſ-
 ci / ktora rzecz otwarza wrotā ku
 rozmaitym ſektom / y wſelakiemu
 nierządowi / Bo za licencya mogly
 by ſie barzo latwie wniesć wſytkie
 ſekty / nie tylko te / ktore iuz poſpo-
 lite ſa / ale też y naſproſniemy ſie / iā-
 ko iest Adamitow / Turkow / y inne
 tym podobne / za ktorymi y dopo-
 gāſtwa przyſcby moglo. Czego
 my przeſtrzegaiac / acz na wſytkie
 rzechy inne w tey Confederacyey
 zamknione / ktore ku pokoiowi y
 zgodzie poſpolitey należa / radzi
 pozwalamy / iako ci ktorzy Dy-
 cyzne ſwa miluiac nic pierweſe-
 go / nic miſwego nād zgodę poſpo-
 lite uſiebie nie mamy / y w tym ſie
 ſolemniter oſwiadczamy / że my
 nāzadne mordy / nāzadne rozla-
 nie krwi Chreſcianiſkiej / a miāz
 nowicie narodu naſzego Polſkie-
 go / a Brāciey naſey miley nie zez-
 walamy: y owſem ktoby ſie nā to
 obrat / abo iaka przyczyna do tego

dawal/ przeciwko takiemu każdemu być chcemy/ y obiecujemy: ale też Confederacyey takiej chwalić nie możemy/ ktora zwierzchności y urzędy w sytkie burzy/ ktora do bluźnierstwa imienia Bożego/ a do swęy woley wobec w sytkim/ najwyższego stanu ludzioru przyczynę podać/ a w tym prawá/ swobodę/ a wolności stanu Szlacheckiego ku zniszczeniu przywodzi. Atak sie z tych y innych przyczyn/ y ktemu obawiając sie tego/ aby na potomne czasy/ takowa Confederacya między poddanemi naszymi/ sub pretextu Religionis & libertatis Christianę, do takiej swęy woley/ a w sweteczeństwa przyczyny nie dała: iaká była lat mało przeszłych/ między chłopstwem w Munsterze/ y ná in sych miejscách w Szwaýcárzech/ przeciwko Panom swym. My tedy ná ten artykuł de dissidio Religionis, ktery w tey Confederacyey napisany jest/ a wiele rzeczy škodliwych y niebezpiecznych w sobie zawiera/ oglądając sie ná pierwsze Confederacye/ y przysięgi naszym przodkow/ ktere sa przeciwne tey terażniejszey Confederacyey: oglądniac sie ná sumnienie y powinność naszą/ ktorą smy chwale Bożey/ starším naszym/ Kościołowi Bożemu/ y

bráci naszymu stanu Szlacheckiego powinni/ żadnym obyczajem naszym zezwolić/ bona nostra conscientia ani chcemy/ ani możemy/ iakáż nie zezwalamy/ y w tym sie przy tych Aktach publicę oświadczamy: y żądamy/ aby nam tá protestacya in hac formá in Acta zapisana była. Azwolaszá iz też Posłowie Siemsey ná te Konwołacya od Rycerstwa posłani/ opowiedzieli sie z niektórych Wodzew/ że tego od Bráci swęy zleczenia nie mieli/ y owsem że im srodze zakázali Brácia ich/ aby sie ná tey Konwołacyey w nic nowego nie wdawali/ iedno aby o czasie y o miejscu Elekcyey przyszłego Krolá namawiali: iakóż sie publicę w Radzie oświadczyli że ná te Confederacye ani mogą/ ani chcą zezwolić.

*Iacobus Archiepiscopus Gnesnensis,
Legatus Natus, Regni Polonia Primas
& primus Princeps.*

*Adam Konarski Biskup Poznański,
Petrus Myskowski Episcopus Plo-*
centis manu propria scr.

*Albertus Starozrzebski Episcopus
Chelmensis scr.*

*Pro qua quidem injuria & damno,
& premissa protestatione nõ suscepta,
offerit*

offert se prædictus Reverendissimus
D. Archiepiscopus cum Reverendiss.
DD. Episcopis præfatis, & cum omni-
bus aliis sibi adherentibus contra præ-
dictum Magnificum D. Castellanium
Czernensem Capitaneum Warsavi-
ensem, ac ipsius officium juridicè age-
re velle loco & tempore competentis,
prout de jure venerit. Quæ præmissa
omnia & singula superscripta, iudem
Ministeriales cum Nobilibus præfatis
attestati sunt, sequè circa præmissa
omnia fuisse, eaq; audivisse recogno-
verunt. super quo memorale solutum
est, quod officium recepit. Ex Actis
Castren. Sochaczoviensibus extradi-
tum & correctum.

Extat & alia similis protestatio
Ordinum Palatinatus Plocen. quæ
ob singulares & admodum elegan-
tes, ibidem contra prædictam Con-
federationem adductas rationes,
digna est ut omnium omninò te-
ratur manibus; atq; ob eam cau-
sam ipsius quoq; contextum hinc
ob oculos ponendum esse duxi.

Actum in Castro Plocensi feria
quinta ante festum Nativitatis Ma-
riæ proxima. A. D. Millesimo,
Quingentesimo Septuagesimo
tertio Coram Generoso Stanislao
Mæczynski, Vicecapitaneo &

Judice causarum officii Ca-
stri Plocen.

Venientes ad officium præsens Ca-
strense Plocense, Magnifici Do-
mini Stanislai Sandiuogii à Czarn-
kow Refferendarii Regni, Plocen.
Drachimeng. Capitanei. Generosi Ni-
colaus Kosobuczki, Notarius terrestris
Plocen. Iacobus Lisakowski Dapifer
Nureni. nomine Dignitariorum & Con-
sultariorum ac Officialium totiusq; No-
bilitatis in Conventione Particulari
Raciazen congregata existentes ad
infra scripta specialiter deputati &
designati, reproduxerunt protesta-
tionem manibus Reverendissimi in Chri-
sto Patris Domini Petri Myskowski,
Dei gratia Episcopi Plocen, & Ma-
gnifici Alberti Krasinski Castellani
Sierpcen, Nicolai Kosobucki Notarii
terrestris Plocen subscriptam, sigillif-
que vcz: Sigillo terrestri, nec non præ-
fati Magnifici Castellani Sierpcensis
communitam & ob signatam in præ-
fata conventione particulari Racia-
zen, ad considerationem in Con-
ventionem Generali Varschorvien. Electio-
nis Regis proximè præterita per non-
nullas personas factam, quam cum spe-
ciali mandato omnium Ordinum no-
bilitatis terra Plocen. in acta præsen-
tia Castren. Plocen. inseri & ingros-
sari petierunt. Et officium præsens Ca-
strense Plocen visa præfata protesta-
tione,

tionem, attenden. ipsorum justam petitionem, eandem protestationem in Acta, praesentia Castren. Plocen. ingrossari & actuari admisit, simulq; & mandavit. Cujus protestationis tenor de verbo ad verbum sequitur, estque talis.

My Kády Duchowney y Swietckie. Dygnitarze / Urzednicy y wszytko Rycerstwo Woiewodztwa Płodkiego / wszytkim wobec / y komu to wiedzieć należy / oznáymujemy. Aczkolwiek nic zacnieyszego nic Rzeczyposp. potrzebnieyszego być rozumujemy / nád pokoy wnetrzny y iednostáyną wszytkich stanow miłość y zgodę / y przy niej przeciw każdemu / ktoby ia psować y targać chciał / máietności ná wet y gardlá náse polozyć gotowi jesteśmy. Ale jako pokoy miłujemy / y pilnie go przestrze gamy / tak też znow / abo ziednoczenia osob / lubo stanow niektorych / ktoreby pod tytułem pokoiu / y zgody chwale milego Boga niszczyli / wolności náse pospolite wniwecz obracali: á do burd y zámieszánia wrotá otwarzáli / y chwalić y pomagác niehdziemy / ani bedziemy wiecznymi czasy. Przeto gdy od niektorych osob / tak ná Konwołacyey iako y ná Elekcyey Krolá nowego pod

Warsáwa / Konfederacya iakás in causa religionis spisána / y ku podpisaniu abo pieczetowaniu podána byla / iz iey ná Konwołacyey Poslowie nászy / á ná Elekcyey ci Bracia ktorzy sie byli zácháli / podpisác niehdcieli / z wielkachmy to od nich wdziecznością y pochwała przyieli. Bo y oni zlecenia tego nie mieli. A ciżás ná nas nie stanowić nie mogli / practer electionem, w ktorey rzeczy stáney jus representativum mieli. A miánowicie Jásnie Wielebnemu Jego M. K. Piotrowi Myszkowskiemu Biskupowi násemu / niech od nas y od potomkow nászych wieczna dzieka bezie. Iz Jego M. przy powinności swey / iako prawemu pásterzowi należało stáecznie stojac / ná tak szkodliwe spisy / abo Konfederacye / ktoreby trzode iemu poruczona stráfliwem iadem zaráżić mogly / przyzwolic niehdział / y owsem prze Kóściól milego Boga / y nieprzyiazni / y nieprzespieczenstwo każde odmiesć byl gotow / iako nam ci bracia nászy / ktorzy przy tym byli zacne świadectwo dali. A tak y pásterzá swego y miley bráciey stáeczności násladuiac / wszyscy sie teraz oświadczamy: Iz ná te Konfederacya nie przyzwalamy / ániey

ani iey przyiac / ani promowowac
 u przyszlego Pana chcemy: z przy-
 czyn slusnych y waznych. Bo acz
 sie ta Konfederacya za to udawa/
 iakoby w Polsce pokoy y z gode
 gruntowac chciala: ale kto sie iey
 przypatrzy dobrze / obaczy snad-
 nie / i z pod ta piekna postawa tru-
 cizne podawa frogalora iadem
 swym / iesli Pan Bog nie postrze-
 ze / Korona Polska nie podchybnie
 sabiie. Bo naprzod obraza mife-
 go Boga / obraza bliźniego / ob-
 raza y sumnienie nase. Nawet
 Korone Polska / w wielka a sro-
 motna hanbe / Prawa / Przywi-
 leie / swobody nase w niebespie-
 czenstwo przywodzi. Obraza mi-
 lego Boga tym / iz nie tylko fak-
 sywemu nabozenstwu / ale y blu-
 znierstwu / na ostatek poganstwu
 y wselakiemu wfeteczenstwu
 drogę do Polskiey kazuie. Bo iesli
 bedzie kazdemu wierzyc iako kto
 chce wolno. A bedzie pewnie / gdy
 zadney peny in Hæreticos nie be-
 dzie. Rzecz ieden iz Christus nie
 iest prawdziwym Bogiem (ialkoz
 inz takich y nazbyt.) Drugi zas po-
 wie / iz Mahomet iest prawdzi-
 wym Bogiem. Trzeci zgoła po-
 wie iz nie masz Boga: z tych zaden-
 nego ani Duchowna / ani swiet-
 cka zwierzchnosc karac nie bedzie

mogla / bo go Konfederacya zas-
 tapi we wsem. Azci w Polsce
 bluznierstwo / azci Alkoran Ture-
 cki / a za nim Turek / az naostatek
 y poganstwo zamnozy sie znowu.
 Tuz iesli sie zas kto z skoly Jada-
 mitow / u ktorych nie wlasnego
 nie masz / wyrwie / y do skzynki sie
 czyiey / abo dziewki / abo zony rzu-
 ci / day mu pokoy: Czemu? tak
 wierzy / Omnia communia, za
 czymby Polska ono zacne y u po-
 stronnych narodow slawne Kroe-
 lestwo / w iastinia lotrowska ob-
 rocić sie musiala. Jako inz mie-
 stey lotrostwa y niestalku tego
 pelno / bo co zmad samis Herety-
 kowie wypedza / tu do Polski iako
 do wlasnego domu biezy: Ciz u
 nas Apostolmi / ciz sumnienia
 ludzkiego sasarzmi / ci burza / ci
 miescia / ci mifey Wyczyny nar-
 sey (o nieszesne czasy) krwia sie
 pasc dca. Agdyby ta Confederas
 cya doysc miata / tymby sie wie-
 cey namnozylo tego. Obraza zas
 bliźniego / bo iz Rzeczpospolita
 Polska tak stanela / ze przy Jch
 Meci Ksiezey wwsytkie wladza / in
 spiritualibus zostawila Czym
 spolne Przywileie nase / azwolase
 za Jagellonis in Jedlna swiadcza /
 ktore Dignitatum Regni iako Se-
 cularium, tak y Spiritualium nie

tylko jura, ale y Consuetudines
umacniaia y utwierdzaię / iako
bez wysylkiej krzywdy Jch Włści
Księżey odiać sie iudicium falsę
religionis aut doctrinę bedzie
mogło / ktore oni od tego czasu/
iako w Polsce wiara Chrystuso-
wa nastala całe y nienaruszenie / aż
po tad mieli / to iedna krzywda.
Druga gdy w iedney wsi kilka pa-
now bedzie: a ieden udawoſy sie za
ta Niemiecka wiarkę / Kościol
spofananie / co drudzy w tey mie-
rze czynić beda? Prawem trudno/
Konfederacya pozwała/wiec abo
za teł chodzie / abo oni z wielkim
ukrzywdzeniem zostac musza.
Ktemu do iedney Parafiey wsi
sila flacheckich przyslucha / iako
nie ku krzywdzie inſzych parafia-
now / Pobawca wroźna Religia
Kościol przeinaży? Jestigo pozos-
wia nie nie wygracia / dabsali mu
też pokoy/inſzego Kościola sukac
musza. A iesli y tamten / a potym
y trzeci y czwarty / aż y daley / iako
to bedzie mogło być / skaza: aźci
oni dobrzy ludzie / ktorzy postare-
mu Pana Boga chwalić zwykli/
bez Kościola z pobbaniem swemi
bostac / a potym w poganstwo ob-
roćcie sie musza: y za ta Konfede-
racya / kto bedzie dobrym / kto
spokoynym / ten krzywde cierpieć

bedzie / temu ani prawo / ani inos
żadna przykrości nie czyni za-
ney. A czemu? Konfederacya tak
mowi / iż to iest grunt pokoju y
zgody wnetrżney / aby kto krzywda
miał milczal / a kto ia czyni w po-
koju zostal. Allec to omylna do po-
koju nadzieia Ledens in vitro, (tak
mowia) laesus in marmore scri-
bit, poczuiac sie w tym kiedy lu-
dzie A iesli tego onus przez poobzo-
dek prawny zlozyc z siebie nie be-
da mogli / bo gwaltu y mocy sie
ucieka / aźci ktorey sie strzeżemy
wodyna domowa. Obraza teź su-
mmienie / bo kazdy z nas przy swey
Religiey dla tego mocnie y starez-
cznie zostawa / iż tak o niey rozu-
mie / że dobra / że prawdziwa / a in-
ſemi sie hydzi / iż zle a falszywe. A
gdyż abo nasza Apostolska staro-
dawna wiara / ktora tych czasow
Papieſka nazywacia / iest prawdzi-
wa / abo ta teraz nowo w Niem-
cedz spłodzona / iako prze Bog abo
my ich / abo oni naszey bez naruse-
nia summienia swego pozwolic
możem. Przypoczciwey małżon-
ce (iako kto z dobrem summieni-
em) wfetecznicie scierpieć może?
A ta Konfederacya za iedno to
ma / y w iednakiey wadze poklada.
Ma czym iesli spokoynne dobre
summienie przestac może / niech
kazdy

Każdy sędzi. A na ten czas że sie to
 nalepszego pokoiu spodziewać be-
 dziemy / kiedy chwale milego Bo-
 gą zmiszczemy / bliźniego swego
 ukrzywdziemy / sumnienia swe
 pokanceruiemy? Niech sie w tym
 iako kto chce kocha / miedzy iako chce
 sobie poblaza / nie trącić w to / aby
 fałsz z prawda porównal / żeby
 dali sobie rece / a od tego czasu w
 pokoiu z soba mieszkali / nie docze-
 kając tego nigdy / aby Pan Bog tam
 impium opus łaska swoia poże-
 gnąć miał. Pokoy jest dar milego
 Boga / a kto iedność rwie wiary /
 ten z Bogiem żadnego spótku nie
 ma. A owsem niech tego pewien
 będzie / iż nas pomiesza Pan Bog
 pierwey miedzy soba / a potym
 nieprzyiacielowi wiary Chrzeście-
 ańskiej poda / iako Czechom / iako
 Wegrom naszym sąsiądom / prze-
 takoważ uczynił przyczynę. A
 wiechychmy ludzie spokoyni / lu-
 dzie nad dobro Rzeczypospo: nic
 usiebie przednieyszego niemają-
 cy / na to co Koronie Polskiej wie-
 ozna zgube pewnie przyniesie
 przyzwolic mieli? Nad to co mo-
 że być sromotniejszego / kiedy w
 Rzecz: p. naszey / iako to / iż unas-
 ten / ktory wolu / krowe / swinie /
 koze ukradnie / karan będzie. A kto-
 ry Kościół zburzy / Oltarze prze-

wraca / Kapłany wypędzi / świecie
 Pánskie / Przeczyszcza y mgdy po-
 dlug potrzeby niewychwałona
 Pánne matke Boża zesromoci /
 chwale milego Boga zmiszczy /
 Zmieniąstatę Pánskie / y duchom
 złym straszne zbluzni / hánbi / ten
 mowie / taki pokoy mieć będzie:
 tego ktoryby chciał kárac / iużby
 pokoy wnetrzny wzruszał / miłość /
 zgodę targał: Przeto prze ciw iemu
 powstać / iako przeciw nieprzyia-
 cielowi Koronnemu wszyscy po-
 winni będą. O zapamiętanie nás-
 se / inſe narody w pobożności a w
 sprawiedliwości pokoiu grunt y
 zgody zakładali: A iny mieszczeszni
 Polacy w niepobożności y w nie-
 sprawiedliwości od przyszłego
 gniewu Pánskiego utaćbyſmy sie
 chcieli. Ale dziwna rzecz / iako za-
 grzedem / tuż zawždy kaźni mile-
 go Boga idzie. Co y wotey Kon-
 federacyey snadnie obaczyć każdy
 może. Bofalszywe nabożeńſtwo /
 bezpieczenſtwem opatrząc / wol-
 ność naszą miła w niebezpieczen-
 ſtwo przywodzi. Wiemy to wſys-
 cy / iż Krole y Pány wſelákie nic
 inſzego w powinności ich nie za-
 trzymawa / iedno przysięgá: Bo-
 tey względem ná prawo / ná wol-
 ności poddanych oglądać ſi: za-
 wždy muſi / wiedząc iż p. Bog

perituros środze karsze. Otoż ku podniesieniu powagi tey przysięgi / y ku zmieszczeniu iey / ta Konfederacya drogá sie otwiera wielka. Bo iesli bedzie każdemu wolno w iaká bedzie chciał Religia sie przeciwierzgnąć. A czemu też y nie Krolowi ? A iesli Krol rzecza: iż tak wierzy / że iuramentum præter Dei præceptum factum non tenet. Czego mu Panowie Ewangelikowie bronieć nie mogą / bo to u nich recta & indubitata propositio, nihil esse recipiendum præter scripturas. Niechayże mi ukáże w s. piśmie / gdzie ktory Krol wolności poprzysięgl Żydom / ábo żeby poprzysięgáć ie Pan Bog przykázal. Niechay ukáże w ktorey Ewangeliey to stoi.

Neminem captivabimus, nisi iure victum. Niech ukáże ktory to Prorok nápisal: Nihil novi statuemus, nisi cum consensu Confiliariorum & Nunciorum. Niech powie / w ktorym Psalmie Krol Dawid / Super hastam extra fines Regni Nobilitati pieć grzywien obiecnie / takżey oinnych wolnościách. A tak Krol Ewangelik z tych przyczyn przysięge swoje lekce uważyc / á zgoła porzucic iá może: bo iesli in se vota / iako Castitatis & Religionis nizacz u sie-

bie nie máia: czemu by przysięga ważna byc miała ? Gdyż też iest iedno notum / ktorym Princeps vovet. Bogu iż práwá y wolności swoich poddanych w cále zachowá: áżci przysięge zelżywszy / Práwá y Przywileie. / y Statuta náše o ziemie uderzy / á podług Biblii sadzić bedzie iako nie dawno Starosta ieden w Polsce z tego pocztu czynil. Iesli sie tedy Krol ná to uda / co czynic? do mocy trudno / Konfederacya za nim / iesli iey iemu trzymáć nie beda / á czemu iá też on trzymáć komu powinien? Ażci w Polsce mieszańina / áżci iedni ná te / drudzy ná owe strone przestepnia: wiec ábo w sie uderzem / ábo z wolnościámi sie swemi wiecznie pożegnáć musim. Aci podobno có teraz ná piskorzu przestáć musza / nie zámiecháia pomścić sie swego. Z tych tedy przyczyn / iako każdy baczy slusnych / ná taką Konfederacya nie przyzwalamy / ani przyzwolic boná conscientia. mozem: Alle przystarodawney wierze / ktora chiny ob Kościoła Rzymkiego wzieni / mocnie y státecznie stojac / y cnych przodków swoich násláduiac / ktorzy zámieszańych onych / Czeskiego Kácerstwa czasow / nie pozwołanim falszywego nábo-

zeństwa

żeństwa / ale zabranianiem pokoju
y zgodzie w tey Koronie zachowali:
przy starych Konfederacyach przez
stawamy / y potomkowie nasy
przesławac beda. A iż sie rumo-
res iakieś wścizynia / iakoby prze-
nie rychle Krola obranego przy-
iechanie do rozruchu iakiego w
Koronie przysc miało: Tedy sie
w tym oswiadczamy / iż iesliby
pod ten czas / nizli do nas Pan
obranu przyiedzie / osoby iakie abo
stany / lubo też Ziemie / motus iakie
czynic / abo do zlozenia insey
Elekcyey miec sie chcialy / takowe-
mu tego pomagac niehcemy: ale
przy zgodnym ob wsech stanow
Waiasnieyszego Pana Ksiązeczia
J. M. Pana Henrika Krolewica
Francuskiego obraniu / mocnie y
statecznie zostawiac / iego przyie-
chania iako zkolwiek dlugiego / z ta
wiara y chacia iakasmy go obrali /
czekac bedziemy. A ktoby burzyc /
abo motus iakie skodliwe przeciw
temu wsczy nac chcial przeciw ta-
kiemu kazdemu / ktorego by kolwiek
byl zawolania na staze iego powst-
ac wscy powinni bedziemy / iako
contra hostem patriæ, ktory sie
non contentando jure commu-
ni, zgodne raz Pana obranie tar-
gac chce y rozrywac. Wszakze Jch
Msc Pany Koronne upomniec /

aby sie starali / zeby Krol J. M.
conarychley przyiechal. Bo aby
mial Korone sprawowac przez
Gubáernatory / na to nie przyswa-
lamy / co sobie strzymac wscy
sub fide, honore, & nominibus
nostris obiecuiemy / y tym pis-
mem obwieziemy sie. Ktora nas
se Protestacya z strony Kad Wiel-
możny Pan Woyciech Krasinski /
Kastellan Sieprski zapieczeto-
wal. A z strony Kycerstwa / ka-
zalismy ia zapieczetowac ziemsta
pieczecia / y deputowalismy z po-
szrodku siebie Wrodzone / Jaku-
ba Lisakowskiego / Stolnika Tur-
skiego / Staroste Kaciestkiego / y
Nikolaiá Kosobudzkiego Pisar-
za ziemskiego Plockiego / aby te
protestacya nasze do Ksiąg Gro-
dzkich Plockich podali tu w pisa-
niu. Dzialo sie w Kaciązu na Sey-
mie pierwszego dnia Wrzesnia /
Roku 1573.

*Petrus Myszkowski Episcopus Plo-
censis scripsit.*

*Alberus Krasinski Castellanus
Sierpcen scripsit.*

*Nicolaus Kosobuczki, Notarius
terrestris Plocensis.*

*Stanislaus Meczynski Vicecap-
itanus & causarum officii Castri Plo-
censis iudex propria manu scripsit. Ex
actis Castrensis Plocensis extractum.*

Verum præter illas in instanti, sive (ut juris consulti loquuntur) stante pede interpositas protestationes, nihil unquam à Catholicis, tam spiritualibus, quam secularibus, ommissum fuit, quominus hic articulus Confœderationis, diversis modis, ubique locorū impugnaretur. Nam * & Parisiis cum legati Ordinum Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Lithuanicæ, electo Regnum deferrent, Reverendissimus Dominus Adamus Konarski Episcopus Posnaniensis, Princeps illius legationis, & cum illo alii insignes viri, ejusdem legationis comites atq; socii, circa exhibitionem articulo- rum Henrico Regni Anno 1573. die 29. Mensis Augusti factâ, contra confœderationē prædictam solemniter protestati fuerunt. Quam protestationem majoris fidei causa, hic adjicere non incongruum videtur. *Ego Adam Konarski de Kobylino Episcopus Posna- mein: protestor solemniter coram Deo & Serenissimâ Majestate Vestra, & vobis præstantissimis viris, & coram vobis Domini Legati, in præsentia Notariorum publicorum hic adstan- tium, insistendo protestationibus pri- oribus antea, & sæpius factis, quod huic articulo, in quo de fidei diffidiis,*

sive de confœderatione mentio fit, semper obstiti, & contra ipsum unâ cum aliis protestatus sum, & nunc meo & aliorum mihi adherentium Catholicorum nomine rursus prote- stor, quod prædicto articulo expressè contradico, & omni meliori modo repugno, meq; oppono quod sit contra jura & libertates Ecclesiæ, & contra veras Regni constitutiones & ex aliis causis & rationibus, in jam dictâ pro- testatione in Comitibus electionis fa- ctâ, contentis. Cujus rei peto à vobis Notariis instrumentum conscribi, & mihi expediri. Quod cum dixisset supradictus Reverendiss. Domi- nus Episco. in eadem ferè verba protestatus est Illustri & Magni- ficus Dominus Albertus à Lasko Palatinus Siradiensis, & Illustri Dominus Nicolaus Christopho- rus Radzivilus, Marschalcus Cur- iæ Lithuanicæ, Regni Poloniæ Oratores, quorum uterq; in hæ- rendo protestationi factæ à Re- verendiss. Domino Episcopo. si- militer protestatus est, quod hu- ic articulo sive confœderationi de religione non consentiant, sed resistent. Quinimò iterum, atque iterum, ante & post prote- stationem à Rege super articulos sibi oblatos juramenti, ab eodem Reverendiss. Episcopo Posna- nien.

nien. interpositas fuisse eo nomine protestationes, ipsius Henrici Regis diploma declarat. Quod nè quempiam lateat, aut figmenti fortè loco habeatur, illud de verbo ad verbum hic adscribere visum est.

24 HENRICUS Dei * Gratia electus Rex Polonia, Magnus Dux Lithuanie, Russia, Prussia, Masovia Samogitia Kiuovia, Volinæ, Podlachia, Livonia, &c. nec non Andium, Borboniorum, & Alvernorū, Comes Marchia Foresti, Quercis & Monfortis. Significamus harum serie literarum universis & singulis quorum interest, intererit, aut interesse in futurum quomodo libet poterit. Quòd anno & die date presentium, quum sacrificio Missæ de Spiritu S. in Ecclesia Cathedrali Parisiorum exaudito, ad majus altare ejusdem Ecclesie accessissemus ad præstandum juramentum nobis ab Oratoribus Regni Polonia, & Magni Duc. Lith. per Magnificū Joannem Herborth de Fulstin Castellanum Sanocen. collegam eorum oblatum, & in loco præstandi juramenti jam essemus, Reverendissimus in Christo Pater Adamus Konarski de Kobylino Episcopus Posuanien. ejusdè Regni Polonia primus Orator, coram nobis & omnibus astantibus, nomine suo, ac totius status & ordinis spiri-

tualis, omnium Catholicorum Senatorum & Nobilium in Regno Polonia, & dominis ad illud pertinentibus, ubicunq; consistentium, ac hujusmodi sue protestationi adherentium atq; adherere volentium, inherendo ante factis protestationibus, protestatus est. Quia hujusmodi juramento, eo quod sit absq; omnium statuum ac ordinum Regni cōmuni consensu conscriptum, nullo modo consentit, ac ejusdem protestationis sue schedulam sigillo suo munitam, nobis attulit & exhibuit, Adherentibus eidem sue protestationi Magnifico Alberto Laske Palatino Siradien. & Nicolao Christophero Radzivil, Duce in Otykà & Nieswicz, Curia Magni Duc. Lithania Marschalco, dicti Regni Polonia & Magni Duc. Lith. Oratoribus. Cujus quidem protestationis tenor de verbo ad verbum sequitur, & est talis.

Serenissime Rex. Quoniam Majestas Vestra est nuper in nostrum Regem electa, minus fortasse accepit Regni Polonia consuetudines, præcipuè juramenti à novis Regibus suscipiendi, ne quid illa in hoc negotio aliorum culpâ nesciens peccet, veniâ prius, quàm decet submissione à Majestate Vestra impetratâ, pro ea quam gero & Episcopi Catholici, & Legati Polonicæ personâ illam moneo, Reges Polonia

jurare.

QUÆSTIONUM PUBLICARUM

jurare solitos ex quadam veteri formula, quam è Statuto Regni sumptã, quidam qui à Catholica fide deservunt, additis infertisq; permultis, quæ nulli antea Polonia Reges jurare soliti sunt, innovarunt, quamq; ita innovatam, non omnes Regni Polonia status approbarunt, maximè verò Ecclesiasticus ordo, & plerique alii tum Senatores, tum ex Equestri ordine, qui & in Polonia protestati sunt, & obstiterunt, hujusmodi innovationi, quemadmodum ego quoque hisce diebus, tradito illius protestationis exemplo, coram Majestate Vestra sum protestatus, cum de secundo articulo ipsi exhibito ageretur. Ea tamen innovata formula, nunc Majestati Vestra adfertur, ut ex illis verbis Sacramento adigatur. Quod nè Majestati V. Regnoq; Polonia, imprimis verò Ecclesia & statui Ecclesiastico obesse possit aliquando, nè verò quod præter Senatus totius Polonici sententiam, contra Deum, Ecclesiastica jura, & veteres Regni Polonia constitutiones attentatur, aliquam habere vim aut firmitatem possit, etiam atque etiam Majestatem Vestram moneo atque oro, nè aliã ex formulã juret, quam quæ aliis Regibus est oblata, quæq; ei circa coronationem afferetur. Sin verò alia fuerit eius animi sententia, rursus oro, nè molestè ferat, cum ego me univer-

sumq; ordinem Ecclesiasticum ac quosque Ecclesiasticos & Reipub. curam gerentes, qui metum idem sentiunt, iis rebus opposuero, quas contra Deum & fidem Catholicam aliter geri videro, quam in Republicã nostra consueverit. Itaque jam nunc omni meliori modo & formã protestor, meo & Ecclesiastici Ordinis ac omnium Catholicorum mihi adherentium, hic & in Polonia nomine, nulli nos alteri juramento assensuros, quàm ex veteri formula suscepto, neque ratum, aut sanctum habituros, quod aliter à Majestate Vestra fuerit juratum, quin juramentum ejusmodi nullius auctoritatis & irritum fore: neque Majestatem V. Salvis Regni Polonia juribus, illud posse aut debere suscipere, ac propterea illo neq; teneri, neq; ullã ratione affici. Quamobrem ab omnibus Notariis, aut Secretariis Regiis, aut quibusvis hic presentibus, peto & flagito, ut horum omnium mihi instrumentum publicum exarent, & in forma probante authenticè scriptum tradant, presentibus testibus. Quã quidem protestationem, Nos HENRICUS Dei gratia Rex Polonia electus, suscepimus & admisimus, profite-murq; ad perpetuam rei memoriam. Nos per hujusmodi juramentum à nobis præstitum, etiamsi quocunq; colore, vel ingenio interpretatum fuerit,

nihil

nihil cuiquam præferim verò statui
 & ordini Ecclesiastico, ejusq; juribus
 & jurisdictionibus, tam spiritualibus
 quam secularibus, quæ omnia firma
 & immobilia perpetuò esse volumus,
 derogare velle vel unquam derogatu-
 ros, verbo Regio pollicemur, & jure-
 jurando nos obligamus. In cujus rei
 fidem & testimonium præsentis liti-
 ras decernimus, sigilloq; nostro quoad
 præsens utimur, communiri jussimus,
 & manu propria subscripsimus. Præ-
 sentibus Reverendo, Magnificis, Ge-
 nerosis & Nobilibus, Petro de Gondi
 Episcopo Parisiensi, Ioanne Zamoyski
 Betzen. & Zamechen. Nicolao Fir-
 ley de Dabrowicâ Casimirien. Capi-
 taneis, Paulo de Euix, & Henrico de
 Nevers Consiliariis Regis Christianis-
 simi, in suo secretiori & privato con-
 silio. Actum & datum Parisiis, die
 Iovis, 10. Mensis Septembr. Anno ab
 incarnatione Domini 1573.

Sed quid, num in eo jam stetit
 hoc negotium? Minimè vero:
 nam quemadmodum antea (ut
 supra dictum est) toto interregni
 illius tempore & præcipuè in e-
 lectione novi Regis, circa Varso-
 viam, universus status & ordo spi-
 ritualis, cum non exigua itidem
 parte status secularis, huic articu-
 lo de pace inter dissidentes in re-
 ligatione tenenda reclamaverunt,

& nè in posterum robur haberet
 solenniter protestati sunt: ita post
 modum * cùm jam venisset tem-²⁵
 pus diadematis imponendi novo
 Regi, & confirmandorum per eū
 jurium omnium Regni, Illustrissimus
 & Reverendissimus Iacobus
 Vchanski Dei & Apostolicæ se-
 dis gratia Archiepiscopus Gne-
 snensis Regni Primas; & item al-
 ter Reverendissimus Archiepi-
 scopus Leopoliensis; similiter &
 omnes Domini Episcopi, tùm
 temporis præsentis suo & alio-
 rum absentium Episcoporum,
 Abbatum, Ecclesiarumq; Cathedra-
 lium omnium, & collegiatarum,
 ac universi hujus Regni cle-
 ri nominibus, tanquàm universus
 status spiritualis, cum nõ postre-
 ma parte status secularis, ac ordi-
 nis ejus, articulos in Conventu
 Electionis novi Regis, à quibusdã
 secularibus, sine unanimi consen-
 su omnium ordinum, imò quàm
 plurimis reclamantibus atque
 protestantibus, non suo loco, ne-
 que tempore, nec modo atq; or-
 dine debito & legitimo compo-
 sitos, inter confirmationem jurium
 & libertatum Regni inseri non
 posse, nec debere, multisiisque
 gravissimis rationibus (quæ in
 protestatione Cracoviæ, Anno

1574. eo nomine facta, continen-
 tur) comprobarunt. Neque in-
 26 efficax* tùm temporis extitit eor-
 um articulorum impugnatione, ut
 potè quod Rex Catholicus facile
 sibi persuaderi passus est, non aliã
 confirmationis jurium ac liberat-
 tatum Regni observandam sibi
 esse formulã, quamque à præde-
 cessoribus suis, per manus sibi
 tradita esset, ac proinde novos il-
 los articulos confœderationis
 supradictæ, tanquam controver-
 sos de quibus (ut in privilegio
 ejusdem confirmationis habetur)
 non tantùm in Coronatione,
 verùm & in Gallia magnæ inter-
 cefferunt disceptationes, ne-
 quaquam privilegio confirma-
 tionis jurium inferendos, sed ad
 Conventus particulares omninò
 rejiciendos esse judicavit. Non
 me illud præterit, quod postmo-
 dum reviviscente istius hydræ
 capite, à posteribus Regibus, Ste-
 phano & Sigismundo tertio, felici-
 ter nunc nobis regnante, ali-
 quoties, tam videlicet in electio-
 nibus, quàm & in coronationibus
 illorum, isti articuli de pace inter-
 dissidentes in religione tenendã,
 approbati atque confirmati fue-
 rint; attamen ubiq; repugnantibus
 & reclamantibus Senatori-

bus spiritualibus & secularibus
 quàm plurimis, id factum fuisse
 nulli dubium est. Id enim non so-
 lùm ex protestationibus identi-
 dem quotiescunq; hujus confœ-
 derationis mentio facta fuit, inter-
 positis, sed etiam ex subscriptioni-
 bus illorum manifestò apparet.
 * In primis vero confirmationi e-
 27 lectionis Regis Stephani, ubi de
 confœderatione nihil factum fu-
 it, Andriovix Anno Domini 1576.
 die prima Februarii, Reverendis-
 simus Stanislaus Karnkowski E-
 piscopus Uladislaviensis suo, &
 totius status spiritualis nomine
 ita subscripsit. In articulo de cõ-
 positione & judiciis, salvo jure
 spiritualium: Circa confirma-
 tionem demum jurium atque privi-
 legiorum Regni, à Rege Step-
 hano, in Civitate Megges octava die
 Mensis Februarii, Anno 1576. fa-
 ctam, (ubi nullus Episcoporum,
 sed omnes ferè paucis exceptis
 Catholicis diversæ religionis ho-
 mines ea legatione functi fue-
 runt) ejus rei fit mentio, *quod ni-
 mirum aliqui incolæ Regni (verba
 sunt Stephani Regis, id sibi caverunt
 speciali confœderatione, ut in causa
 religionis pacem habeant, quàm nos
 illis conservaturos plenè & perpetuè
 pollicemur.* Ex quibus verbis hoc
 diligen-

diligenter notandum est, specialem non universalem hanc esse confœderationem, utpotè aliquibus tantummodò incolis Regni servientem: deinde nihil aliud præter pacem dissidentibus in religione caveri atque promitti.

28 Denique * post mortem Regis Stephani sub interregno in Conventu Senatorum & Nobilium Palatinatum Cracovien. Sandomirien. & Lublinen. Cracoviæ Anno 1572. celebrato, novi articuli cōfœderationis proponuntur. In quibus hujus itidem confœderationis dissidentium de religione fit mentio. Cui insignes & magnos viros, Illustrem nimirum & Magnificum Nicolaum Zebrzydowski, Generalè Crac. Capitaneum, & Spitconem Iordan Capitaneum Sandecen. tali subscriptione illorum articulorū (in quantum videlicet juri antiquo, tam publico, quàm alicujus privato non derogant, & in Convocatione approbati fuerint) haut obscurè contradixisse, quis dubitare potest? Sequuta * postmodum Anno 1578. Convocatione generali Varsavien. causa eligendi novi Regis indicta, clarè & expressè ad Episcopis huic confœderationi contradicitur, ut li-

quidò apparet ex his subscriptionibus:

Stanislaus Karnkowski Archiepiscopus Gnesnen, excepto articulo confœderationis inter dissidentes de religione, manu sua propria. Albertus 21 Bâránowski Episcopus Præmislien. R. P. Vicecancellarius eadem præmissa exceptione. Laurentius Goslicki Episcopus Camenecensis, excepta confœderatione, Stanislaus Leszczynski Canonicus Cracov. excepta confœderatione.

Cùm itaq; publica hujus Regni jura nullo modò patiantur, ea pro legibus & constitutionibus haberi, in quibus unanimis consensus omnium Prælatorum Baronum, & Consiliariorum, tam spiritualium quàm secularium, atque Nuntiorum terrestrium, non intervenit; jure merito hic quoq; articulus confœderationis, à privatis quibusdam hominibus privati cōmodi causa, utpotè ne pœnè ob diversitatem religionis in eos extenderentur, introductus & suppositus, quem tot solennes protestationes, tot contradictiones tot denique refutationes, tam scriptis quàm dictis, ubique locorum, & quovis tempore factæ reperiuntur, nullam nõ modò vim sed nec nomen

legis aut constitutionis habere
 30 potest aut debet. Longè aliam *
 dissimilemq; fuisse, olim majorū
 nostrorum in statuendis hujus-
 modi confœderationibus obser-
 vantiam vel ex ipsius confœdera-
 tionis Korczynen. contextu,
 Anno Domini 1438. die 8. Martii
 ab omnibus ordinibus Regni ini-
 tæ, res ipsa testatur. Nos inquit
 Ordines Regni, *Principes spiritua-
 les & seculares, Barones, & Comites,
 Proceres, Milites, Nobilitas, Civita-
 tes, totaque communitas Regni Polo-
 niæ, singulariter singuli, & univer-
 saliter universi eadem animo, eadem
 voluntate, scientia, assensu, & rati
 habitatione, omnes unanimiter de-
 cernimus & significamus tenore præ-
 sentium, &c. quod quicumq; existat
 indigena Regni Polonia, &c. vellet
 aliquas inobedientias jus commune,
 &c. aut etiam hereticas errores fa-
 cere vel promoveri; contratalem, si ve
 tales, cujuscunq; status, gradus, condi-
 tionis & præminentia fuerint, si ve
 spirituales, si ve seculares, & in eorum
 destructionem consurgere volumus
 & promittimus, sub fide & honore
 nostris absq; dolo & fraude; nec ipsis
 auxilio, consilio vel favore patrocini-
 nari volumus, sub fide & honore no-
 stri, etiam si sanguine, affinitate, &
 quacunq; propinquitate forent nobis*

*aut alicui nostrum conjuncti &c. De-
 us bone, quàm dissimilis, & quàm
 Christianæ pietati magis conve-
 niens est hujus antiquæ confœde-
 rationis formula, ab ea, quam
 isti non ita pridè sub interregnis
 sibi fabricaverunt: Ibi enim o-
 mnium ordinum & statuum tam
 spiritualium quàm secularium
 unanimum consensum interces-
 sisse, huic verò novæ confœdera-
 tionis potissimam partem Reipubl.
 universum nimirum Ecclesiasti-
 cum ordinem reclamasse con-
 stat. ibi in extirpationem quorum-
 vis hæreticalium errorum, hîc
 verò in propagationem novarū
 sectarum sit consensus: ibi in hæc
 verba: *nec pro eis loqui volumus ali-
 quod verbum, sed punire promitti-
 mus*, majores nostri sese obstrin-
 gunt: hîc verò eos defendemus
 ac tuebimur isti dicunt. Sed * non
 31 fuit hæc sola Catholicorum in Po-
 loniâ contra hæreticos confœde-
 ratio, quinimò alias haud dissimi-
 les, quæ à pientissimis illis majo-
 ribus nostris, eodem fervore pie-
 tatis factæ fuerunt, plures ante-
 cessisse certis diplomatis pro-
 batur. Et in primis Anno Domini
 1430. in Comitibus Regni Iedlnæ,
 omnes ordines Regni suscipiunt
 in Regem de duobus filiis Uladis-
 lai Regis*

lai Regis, qui aptior Regno fuerit promittuntq; unanimiter contra eos se infurrecturos, qui huic susceptioni contravenire, vel bellum intra Regnum facere, vel commovere, & conspirationes inire aut hæreses promoveri ausi fuerint, sub fide & honore suo. Fuit autè hoc diploma munitum sigillis Nobilium Polonorum numero quinquaginta. Simile diploma sub sigillis Nobiliù sexaginta, Posnanix Anno Domini 1432. in Comitibus confectum fuit. Item in Comitibus in Brzescie, de data ferià tertià Paschæ, Anni 1433. similes extiterunt literæ, sub sigillis Nobilium numero quadraginta quatuor. In Comitibus quoque Dobrzymen Anni 1434. similes literæ editæ fuerunt, sub sigillis Nobilium sexaginta. Nobilitas itidem Russiæ in Comitibus generalibus in Mosciska. 1540. simili diplomate sese obstringit, sub sigillis sexaginta quatuor. Idè denique fecit Nobilitas Podoliæ in Ramieniec Anno eodem 1439. sub sigillis viginti tribus. Ac præter ea * antiquiorum quoq; Poloniæ Regum, contra hæreticos latæ, complures reperiuntur sanctiones, qualis est illa, vel ipsius Prilufii testimonio, utilis admo-

dum conservandæ religioni atq; perpetua memoria digna lex Uladislai Regis Jagellonis in Iedlna, Anno Domini 1424. promulgata, quæ sic se habet: *Quod cum sub dissimulatione præterire non debemus, imo arctemur divina legis perpetuis institutis pestiferos hæreticorum errores, (quos in Dei contemptum & in Christiana religionis detrimentum, & enervationem politiæq; jacturam, iniqua perversorum corda constaverunt) etiam quacumq; oporteret nos subire pericula, à furtibus nostris propulsare, in gladio dejicere, ut qui censura Ecclesiæ non terrentur, humana severitate multentur, maturo consilio Pralatorum, Principum, & Baronum nostrorum habito, & consensu, & etiam decerta ipsorum & nostra scientia, presentibus decernimus, & pro firmo constanti, & pro irrefragabili edicto teneri precipimus. Ut quicumque in Regno Polonia nostro, & terris nobis subjectis, hæreticus, aut hæresis infectus, vel suspectus de eadem, fautor eorum vel director repertus fuerit per nostros Capitaneos, Consules Civitatum, & alios officiales, ac quoslibet subditos nostros, sive in Officiis, sive extra viventes, velut Regia Majestatis offensor capiat, & juxta exigentiam excessus sui puniatur. Acque ibidem paulò inferius sub-*

jungit, contra eosdem hæreticos gravissimas pœnas: *Et nihilominus omnia bona ipsorum, mobilia & immobilia, in quibuscunq; rebus consistunt publicentur, thesauro nostro confiscanda prolesq; eorum, tam masculina quàm feminina, omni careat successione, perpetuo. & honore, nec unquam assumatur ad dignitates vel honores, sed cum patribus & progenitoribus suis, semper maneat infames, nec de cetero gaudeat aliquo privilegio Nobilitatis vel decore. Extant Sigismundi quoq; primi non pauca ejusdem tenentis edicta. Et primum quidem Torunii Anno 1520. editum, tale est: Manifestum facimus harum serie literarum, quod intelligentes ad regnum & dominia nostra inferri, nonnullos libellos cujusdam fratris Martini Lutheri Augustiniani, in quibus multa continentur, tam contra sedem Apostolicam, quàm etiam in perturbationem communis Ordinis, & status rei Ecclesiasticæ & religionis. Cum enim in Regno nostro ex hujusmodi scriptis errores aliqui pullularint officii nostri, ut Christiani Principis, & fidelis filii sanctæ matris Ecclesiæ esse duximus, ut autoritate & potestate nostra Regia, huic capto nexio resistere. Mandamus itaq; vobis omnibus subditis nostris, & cuilibet vestrũ*

seorsum, ut nemo deinceps audeat talia opera ut pramissum est, in Regnum & dominia nostra inferre, vendere, aut illis uti, sub pœnis confiscationis bonorum atq; exili, quas unusquisq; mandatum nostrum transgrediens sine ulla excusatione, tam ignorantia, quàm alterius cause subibit.

Alterum Cracoviæ Anno 1525. non dissimile priori, sic se habet: *Manifestũ facimus omnibus & singulis cujuscunq; status & Ordinis subditis nostris, ac etiam advenis quibuscunq;. Quia cum humanis ingenis præsertim vulgi, ad res novas ac insolentias propensis, necesse sit, cum alia multa tum verò hæreses emergere, necesse item sit per eos, qui divinis & humanis institutis præpositi sunt, illas hæreses tanquam pestem & virus nocentissimum à subditis illorum arceri. Siquidem sola religio est, quæ legibus ac institutis suis homines indisciplina, in virtute ac fide erga Deum & homines continet ac regit, quaque in norma & observantia sua veteri turbata ac dissoluta, turbari & dissolvi necesse est universa, quod postea, ut multis exemplis constat, in seditione vergere, ac in perniciem Rerum publicarum, earumq; rectores redundare solet. Nos pro officio Christiani Principis, eam ipsam religionem à sanctis Patribus ordinatam, ac per Ecclesiam san-*

fiam sanctam Romanam directam, nobisq; à majoribus nostris per manus iradiam, ac per nos deniq; ad gentes nostras, multo sanguine, & clarissimis gratia Dei victoriis hætenus defensam, etiã à labe hæretica, his temporibus in vicinia emergente, integram & immaculatam in Regno & dominis nostris conservare volentes, publicis edictis Mandamus, ne quidã Lutheri cujusdam libri, ejuşq; sequacium quorumcunq;, quos sua insolentia in reprobrum egit sensum, quique prætextu libertatis Christiana, prætextu vitiorum ordinis Ecclesiastici & scandalorum, qua in hominibus fieri necesse est, tanquam sub melle virus suum in vulgus spargunt, & scriptis ac sermonibus famosissimis non solum mores salubres & instituta Ecclesiastica, sed ipsos etiam sanctos Patres turpissime proscindunt, & sacra prophæta miscent, ad Regnum & dominia nostra inferrentur & legerentur. Neve quis dogma ipsum pestiferum approbare audeat, sub pena capitũ & privationis omnium bonorum, ad qua edicta nostra exequenda modum, etiam opportunum statuere volentes. Delegavimus in Prætorium Civitatis Cracoviensis nonnullos primarios nostros, tam spirituales, quãm seculares Consiliarios, qui cum Consulibus & officialibus Civitatis, sic edi-

cta nostra exequentur, ut imprimis quandocunq; opportunum videbitur, Reverendissimo D. Episcopo Cracov, per inquisitores ejus cum Decurionibus, quos Consulatũ in Civitate ad hujus negotii aliorumq; excessum tollendorum custodiã eligent, per omnes domos, testudines, & cistas diligens scrutatio & inquisitio fiat, & ubi aliqui libri hæretici invenirentur, illic pœna edicti exigetur. Deinde ut Impressores librarum nihil prorsus imprimere, & Bibliopola, vel alii quicunque exponere & vendere deinceps audeant, ex libris undecunq; advectis, nisi illos Rector Universitatis prius viderit, & tam imprimi quãm vendi permiserit, sub pœnis prædictis. Ut autem & reliqua Civitates nostra hoc exemplo invitentur ac unusquisq; in tempore præmoneretur, ne ipsa mandata nostra transgrediat, & ignorantiam prætendere possit. Nos hanc ipsam Consiliariorum & Consulatũ Crac. ordinationem, per has literas nostras omnibus testatum volumus esse. Mandantes omnibus Civitatibus Regni & dominiorum nostrorum, ut ad ejusmodi edicta nostra exequenda cum loci ordinariis, aut eorũ delegatis faciant ordinationes opportunas, easq; diligentissimè exequantur, pro gratia nostra regali aliter non facturi, Cracoviae An. Domini. 1525;

Quod

Quod edictum ut debitæ executioni tradatur, ita idem ipse Rex Christophero Szidlowiecki Palatino & Capitano Cracoviensi mandat.

Magnifice sincere nobis dilecte. Non ignorat tua sinceritas officii esse uniuscujusq; boni Principis, id potissimum curare, ut in subiectis sibi populis, unitas, concordia, & tranquillitas conservetur, Idq; hoc uno fieri, si leges atq; instituta divina & humana longo usu & communi approbatione recepta, diligenti custodia manu teneantur, hominesq; seditiosi, & plus sapere volentes quam oportet, quamque ad illos pertinet, coercantur, siquidem in vita nihil certi firmiq; haberatur, ubi liceret unicuiq; pro suo libitu & sensu, tam de divinis, quam humanis rebus pronunciare. Cum nec ullum est bonum, quod maledicendo depravari non possit, nec ullum tam evidens malum, quod per licentiam sub specie boni sese non insinuet: Nos itaq; dudum intelligentes spargi in Regno nostro Lutheri cujusdam dogmata, contra mores & instituta Patrum, & sanctæ matris Ecclesiæ, in perturbationem communis status & unitatis populi Christiani, pro debito nostro & exemplo aliorum priorum Regum & Principum Christianorum publico edicto mandaveramus, ut ad regnū

nostram nulla opera ipsius Lutheri, aut alterius cujuspiam sequacis ipsius inferantur, sub exilio & privatione omnium bonorum. Contra quod edictum nostrum comperimus isthic in civitate nostra Crac. esse nonnullos ita curiosos in his quæ muneris eorum non sunt, atq; ita contumaces adversus edictum nostrū ut non cessent opuscula ejusdem Lutheri, & alia id genus invehere, & jam palam rueri dogmata ipsa lethifera, in offendiculiū bonarum mentium, hominumq; perturbationem, ac contemptum auctoritatis & mandati nostri Regii. Quod ut merito debemus, indignissimo animo ferentes committimus Sinc. V. idq; omnino esse volumus, ut tales, qui in vulgum spargunt ipsa dogmata Lutherana, vel ejus opera invehunt palam vel occulte ad Regnum, & ad Dominia nostra, & præsertim isthuc in Civitatem Cracoviensem diligenter disquirat. Et in eos qui comperti fuerint, edictum nostrum irremissibiliter exequatur. Sed & quicquid ultra in ea re curanda fecerit id nos non ratum solum, sed etiam gratissimum habituros non dubitet, pro fide & virtute sua Sinc. Tua factura, Datum Cracovie 1525.

Sed neque illud ad Gedanenses perpetua memoria dignum Regium mandatum silentio prætereundum

eundem est quo idem Rex Sigifmundus, nè statum religionis Catholicæ immutare præsumant, eosdem serid admonet, cuius is est tenor: *Famati fideles dilecti. Cùm multis rumoribus perlatum esset ad Nos seditiones vestras intestinas, & insolentias adversus fidem & religionem sanctam Catholicam, eo usq; processisse, ut plurima contra Deū & Beatissimam Virginem matrem, omnes Sanctos indignissima committerentur divinissimum Sacramentū blasphemaretur, ciboria, altaria, imagines picturas in Ecclesiis esse confracta & contumeliosè ejecta, calices, patene, cruces, & alia clenodia de Ecclesiis accepta & asportata, Monachos, & Moniales spoliatos, & de monasterio expulsos, & novam religionem invec̄tam, Oratores nostros Reverendissimum & Reverendum in Christo Patres, Dominos Archiepiscopū Gnesnensem, & Episcopum Uladislaviensem, infamatos & contumeliosè affectos, Proconsules, Consules, & alios officiales Civitatis licentiosissimè depositos, opprobriis indignissimè affectos, aliosq; in locum ipsorum indebitè suffectos, Burgrabium contra auctoritatem nostram exauthoratum, & novas de illo constitutiones factas, judicia nostra violata, furcam & rotam in foro extructam*

contra Privilegia & libertates Civitatis, orphanis & viduis census solvi prohibitas, ut novi Consules, qui in domibus census obligatos habent, solvere illos non tenerentur, insigniores cives nullo tempore securos esse, Ecclesias Parochiales juris Patronatus nostri, externis Sacerdotibus sine scientia & consensu nostro collatas, & alia innumera perpetrari. Videbantur hæc omnia nobis adeò indigna & abominanda, ut fidem illis adhibere nunquā potuerimus: nam & contra religionem sanctam Catholicam, quam omnia Regna & Dominia Christiana hætenus tot seculis concorditer & inviolabiliter observarunt, tam nefanda comissa videbantur, quæ ipsi Turcæ aut Tartari forsitan committere non auderent, & adversus auctoritatem nostram ita insolenter excessum, ac si nomen et potestas nostra Regia plumā levior censeretur. Admonueramus vos per nuncios nostros benignissimis verbis de his ipsis rebus, quæ ad nos rumoribus perferiebantur, quibus non usquequaq; credere potuimus. Verū quia intelleximus post eam legationē nostram, non modo intermissa et correctā esse à vobis, quæ sunt indignissimè commissa, sed etiam illa indices magis invalescere, majoresq; insolentias et blasphemias fieri, adversus divinam Majestatem et Sanctos ejus,

ritusq; ac ordinem Ecclesiarum, qui à priscis illis sanctissimis Patribus vità et miraculis clarissimis est institutus, doctore et magistro unico Ecclesie Spiritu sancto à sceleratis Apostatis, qui horum censuram nunc sibi insolentissimè sumunt mutari. Timentes itaq; nos, nè gravissimam ultionè à Domino Deo, et apud alios omnes Reges, Principes, ac nationes Christianas, turpissimam notam incurramus et subeamus, si ad indigna et nefanda facinora conniveremus, admonendos vos iterum his literis nostris duximus. Mandantes vobis sub gravissimâ indignatione nostra, ut si ea ita se habent, quemadmodum ad nos relata sunt primùm omnium religionem sanctam Catholicam ad eam observationem & ordinem, quem à majoribus vestris per manus accepistis, & cum quo nobis subditi estis, in omnibus qua mutata, destructa, ablata & violata sunt restituatis. Sacramentum Eucharistia servari in Ecclesiis, & Monachos ac moniales ad sua Monasteria, que majores nostri fundaverunt, & Plebanos ad suas Ecclesias, que nostri patronatus sunt liberè redire permittatis, intrusosq; quàm primùm ejiciatis. Alioquin durante hos errorum fundamento, nihil boni sperari potest in reliquis, quemadmodum & Bohemi ad cognoscetes tandem respuerunt,

Deinde Magistratum omnè indignè & indecenter depositum restituitis, constitutionesq; quas propriâ voluntate & seditiosè confecistis, abrogetis. Rotasq; & patibula indignissima carnificina insignia è foro dejiciatis, vosque in omnibus tam divinis, quàm humanis rebus & negotiis vestris ad priscum laudabilem morem ac instituta, quibus aucta est Civitas vestra, accommodare & adherere studeatis. Nam si vos ipsi inter vos id facere nō curaveritis, nos debitum & officium Christiani Regis prætermittere non poterimus. Ad que omnia volumus ut nobis per hunc Nuncium nostrum respondeatis. Cracoviae. An. Dom 1525.

Cùm verò Gedanenses Regis optimi atq; clementissimi Principis hæc tam benigna ac verè paterna monita seu mandata cōtumaciter contempserint, & nihilominus Lutheranam hæresim in eâ Civitate summo conatu & studio promovere ausi fuissent; quid inde consequutum fuerit, quavè ratione Rex prudentissimus supplicio condigno de Lutherana factionis auctoribus sumpto, statum ejus Civitatis ex arbitrio suo composuerit, Bernardi Vapovli fragmentum qui introspeciet, luculenter admodum hæc omnia ex eo cognoscet.

Ejusdem quoq; Regis edictum Anni 1534. extat, contra religionis innovatores gravissimum & severissimum: *Audivimus, inquit, per multos esse in Regno nostro factiosos, & novandarum rerū cupidos homines, qui sectas ab orthodoxis Patribus, in universalibus Conciliis reprobatas, non in occulto saltem sectantur, sed & publicè profitentur & disseminant, non sine contemptu piarum sanctionum à sancta Catholica Ecclesia institutarum & receptarum, atq; edictorum nostrorum: esse item non paucos, qui liberos, propinquos, & affines suos Vitembergam mittunt, ut illic mox ab ineunte etate priusquam noverint malum à bono discernere, pestifera dogmata ab ipso Luthero, qui horum malorum caput est, imbibant, & postea in Regno nostro diffundant & propagent. Quæ res quam feliciter vicinis circumcirca Regionibus ceciderit, nemini obscurum est. Videmus enim luce meridiana clarius, quanta seditiones, quanta cædes, bonorum direptiones, & quanta rerum omnium perturbatio, quanta pietatis ruina, quanta deniq; honestatis everasio ex huiusmodi excitata sit. Quod nè nobis quoq; & subditis nostris unquam usu veniret, cavimus aliquoties edictis nostris, gravibus penis in transgressores constitutis. Et infra. Quod atti-*

net ad eos qui apud Luberum, vel apud quoscung; alios factionum istarū principes vitam degunt, his omnem aditum ad quasvis dignitates & Magistratus præcludemus in posterum. Quin & Sigismundus Augustus, optimi ac sanctissimi parentis vestigiis insistens complura itidē contra hæreticos edicta promulgavit; utpotè, Anno 1550 quod ad Andream Comitem à Gorka Generalem Capitaneum majoris Poloniæ missum, in Actis publicis Posnanix reperitur; item aliud Vilmæ, die prima Martii, An. 1556. cujus illud est exordium. Perfertur ad nos Picardorum, Boëmorum Anabaptistarum, Sacramentariorū, Lutheranorum, et aliorum hereticorum prava dogmata palam publicari. Deniq; Parczovix Anno 1564. adversus Trinitarios Anabaptistas, ac Arianos latum; sed quod magis est, ex testimonio Cromeri, majores nostros adèd religiosos fuisse apparet, ut neque hospites hæreticos etiam fide publicà assecuratos tolerare potuerint? quinimò Zbignei Episcopi Cracovien. laudabile & tanto viro dignum factum prædicatur, quod ipsius interdicto oblegatos Boemicos hæresi infectos, ipsis solennibus Paschæ diebus à sacris tam-

diu cessatū fuerit, quoad illi Cracovix substitere. Cū itaq; tot ac tantæ sint majorum nostrorū cōtra hæreses cōspiraciones & confœderationes, tam variæ quoq; ac multiplices optimorum Regū & Principum adversus easdē promulgatæ sanctiones, quis æquo animo ferat, novam hanc confœderationem prioribus illis, prorsus contrariam ac repugnantem iisdē anteponi? Cū hæritè atq; debito ordine, summa nimirum omnium Regni Ordinum & Statuum voluntate & consensione conditæ sint: ista autem Ordine Ecclesiastico univêrsò reclamante, ac nonnullis Provinciis seu Palatinatibus refrangatibus inita, quis unquā concedat, illis abrogatis & antiquatis, hanc unam atq; solā loco suo consistere posse? At forte * allegabunt illi, veteres confœderationes atq; sanctiones illas Regum novæ istius cōfœderationis autoritate sublatas & abolitas esse. Leges enim posteriores derogant prioribus, ut habetur in l. 6. & sequentibus ff. de legibus. Iam ante quæstione secunda, num. 3. satis luculenter demonstratū est, posteriores leges eatenus prioribus derogare; quatenus priores contraria lege

posteriori specialiter & nominatim abrogatæ fuerint. Aut si saltē novæ leges animo abrogandi ventustiores condantur, de quo est expressus textus in cap. *Licet, de Constitut.* in 6. Et alioquin posteriora ligare intelliguntur in jure scilicet communi; at in jure privato & speciali (qualia sunt jura Ecclesiastica) non item. Nam inde sequeretur, quòd etiam Privilegia & donationes priores, posteriori Principum concessione tolli possent, quod jura nostra nō admittunt, ut videre est circa executionem in Constitutionibus Anni 1562 & 1563. Tantum verò abest, quòd hæc nova confœderationis formula, aliquā expressam & specialē derogationis ventustioribus illis confœderationibus, atq; edictis Regum & Principum necessitatem imponat, ut etiam sententiam suam quid in tendat, non satis explicet, nihilq; aliud præterquàm pacem inter disidentes in religione esse conservandā in se contineat. Unde colligitur, non eam fuisse mentem dictæ confœderationis, ut jura Ecclesiastica, vel antiqua illa Patrum & majorum nostrorum placita, per eam abrogentur: sed nē pœnarum, contra hæreticos constituta-

stitutarū executio fieret. Id enim confœderationis verba expriment: *Neque propter diversitatem (ajunt) fidei, aut mutationem in temporibus, sanguinem effundemus, siue confiscatione bonorum, ademptione honoris, carceribus et exilio, etc.*

34 At qui amplius, inquit illi,* etiam juramentis, iisq; solennioribus, Serenissimorum Regum, puta Henrici, Stephani, atq; moderni Sigismundi Tertii, eam confœderationis formulam esse comprobata atq; stabilitam, & proinde legis atq; constitutionis Regni vim habere? Esto sanè, juramentis Regum illam esse confirmatam, sed non sine exceptione seu contradictione statuum & ordinū Regni, prout superius probatum fuit. Quid? an non etiam iisdem juramenti vinculis, idque primo & potiori loco, omnia jura & libertates immunitates privilegia publica & privata, juri, cōmuni utriusq; gentis, & libertatibus non contraria, Ecclesiastica & secularia, Ecclesiis Principib; Baronibus & quibuslibet personis, cujuscunq; status & cōditionis existentibus, per divos prædecessores illorū Reges, & quoscunq; Principes Dominos Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Li-

thuanix concessa, donata, & emanata, &c. iidē supra recensiti Reges sese conservaturos, & manu tēturos obstrinxerunt? An igitur hæc mens illorum Regum fuit, ut quæcunq; de religione Catholica sancita sunt ab antecessoribus illorum, quorum pietatem & religionem semper etiam isti Reges imitandam sibi proponebant, ob istud de pace tenenda præstitum à se juramentum, ex Regni Constitutionibus prorsus abrogari debeant? an quod prior pars jurisjurandi ad convellenda antiqua jura, posterior verò ad tuenda nova dictos Reges adstringat? Nequaquam id sanè, sed benignitati atq; clementiæ supradictorū Regum id adscribendum est, quī nē quid durius & acerbius in eos, qui à Catholica religione discesserunt agatur, liberando eos isto metu, ad hunc tantum modo solum casum, tali jurejurando sese obstringere voluerunt, ut nimirū pax inter dissidentes de religione conservetur atq; manu teneatur. Neq; verò existimet quispiā parvum hoc atq; exiguum illis concessum esse beneficium, cum hoc pacis nomine, penas in veteri cōfœderatione Corceinen. contra ipsos constitutas, & earum exe-

cutionem effugiant. Quo beneficio, si saltem isti contenti essent, quemadmodum certè contenti esse deberent, neque latius quam convenit hoc nomè pacis extenderent proculdubio tam ipsi quàm Catholici, quorù nunc deterior conditio esse videtur, quietè & tranquillè viverent, neque toties hujusmodi importunis postulationibus de confœderatione observandâ, aures Catholicorù obtunderent; sed dum ipsi sub hoc plausible titulo pacis, loca & vasa sacra in usus prophanos convertere, Ecclesias & loca religiosa ad usum Catholicę Romanę religionis exædificata, juri & potestati Episcoporum subjecta occupare, fundos & redditus Ecclesiarum avertere, decimas Ecclesiastico Ordini omni jure debitas negare, novas synagogas in locis & Civitatibus Catholicis erigere satagunt; si quispiam fortè zelo Catholicę religionis ductus talia fieri non permittat, aut taliter ablata jure repetat, extemplò isti pacè inter dissidètes de religione violari toto ore proclamant. Hæc cinnè pax est confœderationis, ut illicentè in nostrum jus invadant, nobis verò eadem jure non liceat
 35 repetere? Equidem * non sum

ignarus, quid amplius hic objiciant, quod nimirù juramento Regis, non de pace tantùm simpliciter manu tenenda, sed etiam nè quispiam causâ religionis, tam ab ipso Rege, quàm à quocunq; Magistratu, aut cujuscunque conditionis & status homine opprimatur, cautum sit. Et quæ inquit illi, gravior oppressio nobis inferri potest, quàm cum in bonis hæreditariis sive patrimonialibus, in quibus absoluto dominio gaudeamus, novas synagogas exædificare vel in Civitatibus & oppidis Regiis cætus erigere nõ permittimur? Optimè scilicet se res habet; at qua ratione, jura, & privilegia Ecclesiastica antiqua, jurisdictionè Episcoporum ad quorum diligentiam pastoralem (ut verbis Divi Augustini utar) etiam illæ oves pertinent, quæ non violenter ereptæ, sed blandè leviterque seductæ à grege aberraverunt, integra inviolatavè permanent? si facultas erigendarum synagogarum, religioni Catholicæ præjudiciosa cuivis admittatur? Cum alioquin neq; Catholicis, sine Episcoporum approbatione erigere Ecclesias licitum sit, per expressum text in cap. *Nemine. 9. de consecrat. dist. 1. Hinc sequitur*

quitur, quod absolutum illud dominium, ad temporalia tantummodò, non autem ad spiritualia, quale est jus sive potestas ædificandarum Ecclesiarum extendi debeat. Omnes siquidem laicos, cujuscunq; status & conditionis fuerint, spiritualium vel quasi spiritualium rerum, omninò incapaces esse, jam ante satis superq; ostensum est. Civitates * quoq; & oppida Regni, quamvis sint bona Reipub. suis tamen gaudent privilegiis & immunitatibus, suntq; immediatè subjctæ dominio & potestati Regum, in quibus si talia, nempè ut unicuiq; religionè quamcunq; profitenti, Ecclesias liberas habere, autoritate publica licitum sit, permitterentur; summæ res esset, non modo iniquitatis, sed etiam confusionis. Iniquitas in eo cõsistit, quòd cum balneum, aliudvè quodpiam publicum ædificium Nobili aut cuiquam alii in præjudicium incolarum alicujus Civitatis aut oppidi construendi jus non sit, jus verò ædificandi synagogas, aut erigendi cætus novos illi competere debeat; maximè quod hæreses perdant & destruant pristinam religionem Catholicam, quã cum civitates & oppida à primæva sua

fundatione sacrosanctè semper coluerint, illam hoc facto immutari, iniquum ac prorsus intolerabile esset: confusio verò inde sequeretur, si vel ad minimũ aliquem motum aut tumultum in civitate aut oppido exortũ, causam religionis offendi atq; opprimi ab istis conclamaretur: Cujus rei non ita pridem Vilnæ, Posnaniæ, & Cracoviæ vidimus clarissima exempla. Nam cùm fortè à quibusdam levioris sortis hominibus, privatæ domus, ubi ejusmodi cætus peragi cõsueverant, expetulantia potius quadã, quàm animo opprimendi istos homines impeterentur; & quamvis tam politici, quàm spirituales Magistratus, citra omnem cõventioniam hisce motibus omnibus modis sese opposuissent, nullaq; nedum culpa, sed neq; assensu huic rei occasionem dedissent, quinimò in reos istius facti convictos, se debitè animadversuros esse ultrò obtulissent: attamen Deus bone, quæ cõspiraciones, quæ molimina, privatim & publicè in Conventibus Regni eo nomine, ac si de summa rerum ageretur, contra Catholicos suscepta atq; proposita? Non satis illis visum est, quòd cum à nemine quispiam

istius

istius facinoris nedum convince-
retur, sed neque accusaretur no-
minatim, plurimi ob leves saltem
suspiciunculas, juramentis cor-
poralibus sese expurgarent; sed
ut insontes etiam vel decima-
rentur, si fieri posset, vel aliis gra-
vissimis pœnis afficerentur, sum-
mo studio & conatu contende-
runt. Quod an Catholici ab ipsis
impetrare possent, judicent ipsi?
Scimus quæ in locis hujusmodi,
ubi Evangelici dominantur, Ca-
tholicorum sint præjudicia, quæ
angustia? Ut interim taceamus
ea, quæ apud exteros fiunt; at do-
mestica saltem intueamur exem-
pla Notissimum est, quid Rigen.
Gedanen. & Torunen. nostri tam
in processionibus solennioribus,
quàm in funeribus Catholicorù
paulò superiori tempore atten-
tarint. Exdictis itaq; omnibus li-
quidò demonstratù esse arbitror,
pacem quidem dissidentibus in
religione à Regibus præstari at
confœderationem istam novam,
Catholicorum calculo vim legis
obtinere nequaquam posse. Ac
proinde frustra id à Catholicis tã
pertinaciter petunt, quod ab eis
sibi concedi non posse, vel ipsi fa-
teantur necessum est. Quamvis
enim multa aliquando toleran-

tur, quæ omninò prohiberi non
possunt: eà tamen lege publica
approbari & confirmari jus & ra-
tio vetat.

Sexto^r quæritur, An Loco, 37
TEMPORI q; SIT CONVE-
NIENS? Quòd non suo loco, ne-
que tempore, neq; modo, neq; à
personis ad id potestatem haben-
tibus, ea confœderationis for-
mula lata fuerit, nulli dubium es-
se potest. Nam in Convocatione
Varsovien. novi Regis eligendi
causa indicta, eam natà fuisse con-
stat. Ubi nihil præter quàm de
electione novi Regis agi poterat,
utpotè quod & Nuncii Terrarù,
ad hunc solum actum, non autem
ad faciendas aliquas leges, ab
ordinibus Regni missi fuerant: le-
ges verò seu constitutiones se-
cundum præscriptum statutorù
Regni, nò alibi quàm in Conven-
tione generali, cum consensu Cõ-
filiariorum tam spiritaliù quàm
secularium, & Nuntiorum terre-
strium decerni debent, de quo
est Statutum Casimiri Regis in
Nieszowá An. 1454. & Sigismun-
di primi Crac. An. 1579. Is etenim
est status, eaq; consuetudo Regni
hujus, ut nihil novi sine assensu
Equestris ordinis statui possit,
aut debeat, in tantum ut Reges
etiam

etiam ipsi necesse habeant in Conventibus primùm particularibus incolis cujusq; Provinciæ seu Palatinatus, Per Nuncios suos proponere ea omnia, quæ post modum in Comitibus Regni generalibus sunt tractanda. Ubi demùm de his à Nobilitate dicuntur sententiæ, & quid approbandum, quidvè rejiciendum sit disquiritur; atque ita Nuntii cum absoluta vel limitatâ potestate prout usus postulaverit, ad Comitata generalia amandantur. Alioquin si omissis hisce solennitatibus, sine Rege, sine Nobilitatis assensu, Senatores, vel potentiores fortè aliqui, famulitiis stipati, alieno tempore, debilioribus, aut absentibus, nec quicquam tale suspicantibus, leges pro libitu suo imponere possent, quomodo quæso libertas nostra non periclitaretur? Septimò 38° quæritur, An sit UTILIS & NECESSARIA? Quæ incommoda, quæ vè iliades malorū ex hac confæderatione prodeant, ex iis quæ superius cōmemorata sunt, haud difficile est judicare? Neq; tamen desse complures scio, qui hanc confæderationem publicæ pacis & tranquillitatis causa, summo perè esse necessariam & utilè aliis persuadere conantur. Nec

sine ratione id quidem, nam cùm (Cicerone teste) dulce nomen sit pacis, res verò ipsa tùm jucunda, tùm salutaris; quis non ejus desiderio afficiatur? quis nō eam obviis ulnis amplectendâ esse censet? At quia ³⁹ hujusmodi pax, nō est vera pax, sed potius infidiæ & interitus, vel ipsius Ciceronis testimonio qui libro. 2. de legibus inquit: *Non debet esse liberum cuiquam de religione judicium. quod hæc libertas magnam pariat perturbationem atq; perniciem Reipub.* cur ergo istiusmodi persuasionibus locus tribui debeat? Nam quæ potest esse pax & tranquillitas, ubi cuiq; quod sentit ipse credere, & quascunq; voluerit in Deum & in Sanctos ejus blasphemias evomere, quælibet perniciofa dogmata disseminare permittitur? & quæ participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ item conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelium cum infidelium? & qui consensus templo Dei cum idolis? Cùm itaque hujusmodi pax fundamentum pacis cujusq; Reipub. scilicet religionem convellat; utpotè, quia invehit in Rempub. novitates & mutationes, quibus nihil Reipub. potest esse perniciosius. Rectè n.

Plato, non posse immutari religionem absq; magna Reipub. immutatione, lib. 4. de Repub. docet, non video, quomodo pacem & concordiam illa Respub. sperare debeat uuquam, quæcunq; semel dissidentes & dispares cultus religionis admittit? Profectò nihil ibi in commune syncerè consuli, nihil ad omnium salutem referri potest nulla totius corporis Reipublicæ cura ibi est, hoc solum utile cuiq; est, quod alteri detrimentum adfert, ex alieno in commodo, suum quisq; commodum & emolumentum captat: sicut ex aduerso si circumspiciamus illas gentes ac nationes, quæ huiusmodi motibus & mutationibus nunquam se agi passæ, semper in una atq; pristina religione constantissimè permanserunt, quanta sit imperii illorum majestas & amplitudo, quanta cõcordiæ, pacis, fidei & iustitiæ, omniumq; aliarum virtutum, quæ vel ad honestatem & dignitatè Reipub. vel ad charitatem & benevolentiam mutuam conservandã pertinent, fama & opinio, fateamur necesse est, quod nulla ibi conspiciatur, nulla confusio, nulla deniq; tam insignis malignitas reperiatur, quæ aut Reipub. geren-

dæ rationem perturbare aut in privatis actionibus sanctissimum illud fidei commercium vagû aut fluctuans reddere possit. Non enim fieri potest ut in tantâ animorum atq; voluntatum connectione, in tanto pietatis atq; charitatis studio, hæc scelerum ac flagitiorum monstra, apud eos, quibus unam puram, ac sinceram fidem, semper sanctum, augustum, ac religiosum visum est servare, locum habeant, præsertim cum illa sit non modò factorum, sed etiam mentis ipsorum norma firmissima. Verùm quia de hujus falsæ & infidiosæ pacis lenociniis, prodiit in publicû anno superiori libellus sub titulo PAX non PAX, non inelegans fanè & satis doctè conscriptus, idcirco diutiùs in his immorandum esse non putavi.

Octavò * quæritur, An sit MANIFESTA? Istû confœderationis articulum adeò manifestum, ut non contineat aliquid per obscuritatem in captionem, nulla ratione dici posse, vel id ipsum argumento est, quod quædam in eo proponuntur apertè, quædam verò celantur & occultantur calidè & infidiosè. Proponuntur apertè ista, libertas admittendi quavis

quasvis sectas atq; religiones, & impunitas ejus libertatis. Hæc enim duo pacis nomine in confœderatione eadē intelliguntur, ut jam demonstratum est: celantur autem & miro quodam verborum circuitu involvuntur nō pauca. Catholicis & Ecclesiis illorum admodum pernicioſa, utpotè quibuscunq; locis, maximè verò in Civitatibus & oppidis Regiis synagogas construere, templa Catholica, in bonis suis patri-
 monialibus occupare atq; profanare, bona Ecclesiæ in proprios usus convertere, & his similia, quæ inter alios magnum illud lumen nationis nostræ, Cardinalis Hofius in suo examine istius articuli confœderationis latissimè profequitur? Ultimo* quæritur, An non privato commodo, sed pro COMMUNI CIVIUM UTILITATE sit conscripta? Tantum ab est, ut ea res communi omnium utilitate introducta dici possit, ut etiam non solum universæ Reipub. sed & singulis exitiosa sit, utpotè quæ hominibus viam ad inferos patefaciat? Et sane, sicut nec gregi ovium salutare fuerit, si pastoribus & custodibus remotis, lanienæ ferarum exponantur; ita neq; Christianis con-

ducibile esse potest, si libertas quidvis credendi, quæ sibi perniciem concilient sempiternam, illis concedatur. Cùm itaq; ex his quæ jam dicta sunt, manifestū sit, quòd hic articulus confœderationis ad formam justarum & legitimarum legum nullo modo accommodari queat, quòd videlicet in illo multa Deum lædunt, proximum & cōscientiam offendunt, religionem Catholicā convellunt, seditionibus viam aperiunt, unitatem & concordia Regni scindunt, atque aded totam Reipub. formam immutant contineantur: idcirco nullā ratione apud nos pro lege haberi debet, utpotè quæ unanimi ordinum & statuum consensu & approbatione, nunquam hæctenus est lata & stabilita, neque salva Catholicorum conscientia & juribus Ecclesiæ stabiliri ullo unquam tempore potest. Neq; tamen ob id, vim aut injuriam aliquam diversæ religionis homines à Catholicis expectare debēt, cùm is sit animus, ea voluntas omnium Catholicorum adversus illos, ut malint potius eos, tanquam fratres & propinquos ab errore ad veritatis lucem revocare quàm quicquā in eos gravius decernere. Ego sane hanc

nè hanc quæstionem verbis Divi Augustini sic concludo: *Concordate nobiscum fratres, diligimus vos, hoc vobis volumus quod & nobis. Si propterea nos gravius odistis, quia errare vos & perire non permittimus hoc Deo dicite, quem timeamus, minantem malis pastoribus & dicentē: Quod erraverat, non revocastis: & quod perierat, non inquisivistis.*

QUÆSTIO IX.

De jure patronatus atque cortesaniis, & an aliquando patroni jure præsentandi privari possint?

SUMMARIÆ

1. *Juris patronatus spiritualis definitio.*
2. *Jus patronatus Ecclesiasticum propriè spirituale dici non potest, sed spirituali annexum.*
3. *Pluralitatis patronorum in præsentatione quæ ratio habenda.*
4. *Episcopus sine præsentatione patroni, an in beneficio aliquem instituere possit.*
5. *Patroni Clerici vel Læici intra quod tempus præsentare aliquem ad beneficium debeant.*
6. *Privilegia fundatoribus Ecclesiarum, quæ competant.*

7. *Dispositio Concilii Tridentini de jure patronorum.*
8. *Quærela secularium de præsentatione Episcoporum, quàm sit justa.*
9. *Templa & alia beneficia Ecclesiastica quatenus in patrimonio laicorum esse dicantur.*
10. *Ea, quæ in bonis nostris sunt, quando dominio nostro non subjiciantur.*
11. *Jus patronatus separatim vendi aut obligari non potest.*
12. *Summus Pontifex etiam sine præsentatione patronorum, de Ecclesia patronata providere potest.*
13. *Cortesani in Curia Romana beneficia impetrantes, quomodo coercantur.*
14. *Modus & ratio deolvenda collationis beneficii ad loci ordinarios.*
15. *Causæ juris patronatus coram quo judice tractari debeant.*

Jus patronatus * Ecclesiasticum seu spirituale, dicitur potestas præsentandi aliquem ad beneficium Ecclesiasticum vacans, secundum Abbat. in reb. extr. de jure patronat & Hostien ibidem in summa. Dicitur autem hîc jus patronatus spirituale, ad differentiam juris patronatus temporalis, quod liberti patronis præstare tenentur.

teneantur teste Covar. prac. quæst. 210. c. 26. Quinimo * neque jus patronatus Ecclesiasticum, de quo hic dicitur, propriè est jus spirituale, sed annexum spirituali, per express. text. in cap. de jure 10. in verbis: *Cam inconueniens sit vendi jus patronatus, quod est spirituali connexu*, tit. de jure patron. gloss. in cap. *Litteras* 2. in verbo: *Spiritualib.* tit. de juram. calum. Et idèd à Laicis quoque possideri & præscribi potest; per express. text. in cap. 1. tit. de jure patronat. in 6. Felin in cap. *Quanto* tit. de judiciis. Quod usq; adèd procedit, ut etiam transeat ad hæredes, tam sanguinis quàm extraneos, non solum masculos, sed & fœminas, per text. in cap. *Quonia* 3. in verbo *Hæredes*, extra de jure patron. & in cap. fin. de concess. præbend. Quo tamè * casu, si plures ab uno ex patronis relictis sint hæredes, vocem unius duntaxat habebunt in præsentatione. Nam & alias, quando plures sunt patroni, possunt inter se convenire, ut alternis vicibus præsentent, cap. fin. Clement. de jure patronat. idque hodie seruari praxis quotidiana docet. Quod si de eo convenire non possint, & discordes in præsentado permaneant, tunc

præferendus est præsentatus à majori parte, si est idoneus, per express. text. in cap. *Quonia* 3. in verbis: *Præsenti decreto statuimus, ut si fortè in plures partes fundatoru se vota dividerint, ille præficiatur Ecclesie, qui majoribus iuratur meritis, & plurimorum eligitur & approbatur assensu*, extra de jure patronat. Quamvis verò * regulariter Episcopus non possit instituere aliquem in beneficio sine præsentatione patroni, per expr. text. in cap. *Decernimus* 16. qu. 7. ibid.

Decernimus, ut quamdiu fundatores Ecclesiarum in hac vita superstites extiterint, pro eisdem locus curam permittantur habere sollicitam, atq; rectores idoneos in iisdem Basilicis iisdem ipsi offerant Episcopis ordinandos: Et inferius ibidem: Quod si spretis eisdem fundatoribus rectores ibidem præsumpserit Episcopus ordinare, & ordinationem suam noverit irritam esse, & ad verecundiam suam alios in eorum locum (quos iidem ipsi fundatores condignos elegerint) ordinari: Sæpius tamen fieri id solet, ut certas ob causas etiam non interveniente patronorum collatione, Episcopus teneatur providere Ecclesie de rectore ejusdem, maximè verò si patroni ob incuriam vel ob dissensionem,

aliamvè ob causam tempus à Canonibus definitum in præsentando omittant, cap. *Eam te* 22. in verbis: *Illas autem Ecclesias de quarum patronatu controversia fuerit, si intra sex menses postquam vocaverint non fuerit controversia terminata; licitum tibi sit de persona idonea ordinare: tit. de jure patron.*

5 Hoc verò * sex mensium tempus, solis tantum clericis concessum esse, Doctores juris tradunt; laicis verò quatuor mensium tempus, ad præsentandum competere jura dicunt. cap. *Quoniam*. in verbis: *Si autem hoc sine scandalo esse nequiverit, ordinet antistes Ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum viderit ordinandam. Et id ipsum etiam faciat, si de jure patronatus questio emerferit inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menses non fuerit definitum: tit. eod. de jure patron.* Cui concordat alius iidem text. in cap. *Cum propter* 27. tit. eod. Ubi hoc specialiter in favorem patronorum cavetur, quod talis Episcopi provisio seu ordinatio Ecclesiæ non debeat in posterum generare præjudiciū patronis ejusdem. Ratio ejus rei, quod Episcopus negligentibus patronis uti jure suo Ecclesiam ordinare possit hoc est, quod pa-

troni consequuntur jus patronatus non propriā sua autoritate, sed ex gratiā & permissione Ecclesiæ. Cū enim matris loco sit, admodum benignè cum filiis suis procedit, præsertim circa hujusmodi foundationes Ecclesiarum, seu aliorum beneficiorum. Nam fundatoribus eorumque hæredibus facultatem præsentandi ad easdem Ecclesias atq; beneficia, gratas ipsis personas, Ecclesiæ tamen Dei imprimis utiles & idoneas clementer indulgere solet; prout id. di. cap. *Quoniam* & cap. *Nobis*, 21. tit. de jure patron. probatur. Et clariùs Trident. Concilium de his disponit, in verbis: *Nemo etiam cuiusvis dignitatis Ecclesiasticæ vel secularis, quacumq; ratione, nisi Ecclesiam, beneficium, aut capellam de novo fundaverit & construxerit, seu jam erectam, que tamē sine sufficienti dote fuerit, de suis propriis & patrimonialibus bonis competenter dotaverit, jus patronatus impetrare, aut obtinere possit, aut debeat. In casu autem foundationis aut dotationis hujusmodi, institutio Episcopo & non alteri inferiori reservetur. Sess. 14 cap. 12. Quemadmodū * & alia hujusmodi, fundatoribus pietatis ipsorum causa ex ordinatione Ecclesiæ debentur privilegia.*

vilegia. Et in primis honor processionis ut nimirum alios præcedere possit, fundatori serventur: item, si ad inopiam vergat, ex proventibus Ecclesie illi succurritur. d. cap. Nobis. ibi Profundatione quoq; Ecclesie honor processionis fundatori servatur; & si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modeste succurritur, sicut in sacris Canonibus est institutum; extra de jure patron. Canon autem cujus hic fit mentio, fuit Concilii Toletani, & in cap. Quicumq; 30. proponitur his verbis:

Quicumq; fidelium devotione propria de facultatibus suis Ecclesie aliquid contulerit, si forte ipsi, aut filii eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesia suffragium vite pro temporis usu percipiant. 16 qu. 7. Unde satis liquidò constat, quod cum ipsi fundatores, Ecclesiasticas facultates dispensandi pro suo arbitrio non habeant facultatem, multo minus Ecclesias ipsas, quibuslibet ad regendum committere, vel aliis auferre possunt. Licet enim habeant jus providendi, & consulendi, & sacerdotem inveniendi non tamen habent jus vendendi, vel donandi, vel utendi tanquam propriis bonis prout id ex Canonibus dicti Concilii To-

leta. in cap. Filii 31. traditur his verbis: *Ipsis tamen heredibus in eisdem rebus (puta Ecclesia ab illis donatis) non liceat quasi juris proprii potestatem præferre, non rapina, non fraudem ingerere, nec violentiam quamcumq; præsumere: sed hoc solum in salutarem sollicitudinē adhibere, quod aut nullam noxam operatio nocens attingat, aut multam, vel aliquā partem salutaris mercedis assumat. Si quis vero deinceps hæc monita temerare præsumperit, & male rapta cum confusione restituet, & excommunicationis annue sententiam sustinebit.*

16 qu. 7. Quibus ad stipulatur * etiam dispositio Concilii Tridentini, cujus verba, etiam si prolixiora sint: ob singularem tamen, quæ in se continent elegantiam & divinam quandam gravitatem, hic referenda esse duxi. *Sicuti, inquit sancta Synodus legitima patronorum jura tollere, piaq; fidelium voluntates in eorum institutione violare æquum non est; sic etiam, ut hoc colore beneficia Ecclesiastica in servitutem, quod à multis impudenter fit, redigatur, non est permittendum. Et paulò post: Patroni beneficiorum cujuscumq; ordinis & dignitatis, etiam si communitates, universitates, collegia quacumque clericorum vel laicorum existant, in perceptione fructuum, pro-*

ventuum;

ventuum, obventionum quorumcunque beneficiorum, etiam si verè de jure patronatus ipsorum ex fundatione & donatione essent; nullatenus, nullavè causa, vel occasione se ingerent; sed illos liberè Rectori, seu beneficiato, non obstante quacung. consuetudine etiam distribuendos dimittant. Nec dictum jus patronatus, aut alio quocung. titulo, in alios contra Canonicas sanctiones transferre præsumant, si seculus fecerint, excommunicationis & interdicti penis subjiciantur, & dicto jure patronatus ipso jure privati existant. Sessione 25. cap. 9.

Ac proinde * cum his sacrorum Conciliorum sanctionibus nihil sit evidentius, quis dissimulare potest, indignum omninò esse, quòd à secularibus quibusdà, tam in Comitibus publicè, quàm & alibi privatim, eo nomine in clerum tot passim exaggerentur querimonie, ac si ab Episcopis, aliisvè personis Ecclesiasticis, jure suo circa dispositionem & ordinationem Ecclesiarum priventur: cum multò æquior, magisq; veritati consona, hac in parte sit status Ecclesiastici querela, quod nimirum à talibus patronis Ecclesie desolentur; quòd sepulchra piorum Catholicorum violentur; quod plebs sine sacramentis & cultu divino vivat, & instar pecu-

dum moriatur; quòd thesauri Ecclesie & ornamenta distrahantur, & in usus prophanos convertantur; quòd fundi deniq; & census Ecclesiis adscripti adimatur. Longum certè nimisq; tediosum esset commemorare singula, quæ partim contaminata hereticorum usu, partim deserta, ob expulsos sacerdotes Catholicos templa Deo sacra in hoc Regno reperiuntur. At forte* nasutuli quidam tantam injuriam, tantamvè impietatem hanc ratione excusare volent, quòd suæ quisq; rei moderator & arbiter esse debeat, ita ut liberam administrationem & alienationem rerum suarum ingenuo homini denegare, summæ sit iniquitatis, l. Non utiq; 2. ff. si quis à parent. manumiss. sit. Cum v. Ecclesie, & alia hujusmodi beneficia Ecclesiastica, in bonis patrimonialibus laicorum consistant, si in iis uti jure suo, eaq; pro arbitrio suo ordinare prohibeantur, quis justà eos habere conquerendi causam negabit? Sanè Gordius iste nodus, à quovis mediocriter etiam in jure versato facile dissolvi potest. Illæ etenim res, propriè & verè in patrimonio nostro esse dicuntur, quæ scilicet dominio nostro subijci possunt, ut sunt res prophanæ, quarum administratio nemini denegari

negari debet, per jura supra allegata: at quæ Dominio nostro subesse non possunt, ut sunt res sacræ & spirituales, aut spiritualibus annexæ, quale est jus patronatus, ut supra dictum fuit, eas quanquã in bonis nostris sunt, in patrimonio tamen nostro esse nequaquã censeferi debent; cum Divini juris sint, & in nullius bonis esse dicantur, l. 1. ff. de rerum divis. Cum & alias multa talia in bonis nostris habeamus, quibus liberè pro arbitrio nostro uti non possumus. Exempli gratia, flumina publica etiã intra terminos patrimonii nostri contineantur, non tamen pro arbitrio nostro illis uti possumus. Nemo enim flumen publicum, præsertim navigabile, alio divertere aut impedire potest: quod itè de via publica, & aliis publicis locis dicendum est, tit. ff. de quibus in flumin. publ. item sub tit. de flumin. de quo etiam Statuta atque Constitutiones Regni clarè admodum disponunt. Ac proinde, quandoquidem hujusmodi foundationes seu dotationes Ecclesiarum, aliorumque beneficiorum, in bonis nostris esse desierunt, posteaquam semel Deo dicatæ atque Ecclesiæ applicatæ, amplius in profanos usus converti non possunt; nulla profecto

ratio est, cur eas patroni, tanquam proprias & patrimoniales vendicare sibi debeant? Unde consequens est, * quod nemo Ecclesiã, l. 1. aut jus patronatus alicui vendere aut obligare potest, cum illa sint juris divini & spiritualis, ut sæpius dictum fuit; sed transeunt hæc cum universitate domini, nisi venditor ea sibi specialiter excipiat. cap. ex literis 7. extra de jure patron. alioquin comparans vel emens jus patronatus seorsivè, non cum universitate bonorum, eo privari debet, per text. in cap. Quia Cleric. 6. tit. eodè de jure patron. Majorem * proculdubio isti juris patronatus assertores occasionem conquerendi haberent, si etiam hodie sine præsentatione patronorum, nullo vè impedimento tali, ob quod patronus à præsentando removeri debeat interveniente, summus Pontifex ex plenitudine potestatis suæ, de Ecclesia patronata provideat, quod illi de jure competere, dum modo mentionem faciat juris patronatus laici Passim D. D. juris testantur, ut est gloss. in cap. Per literas: in verbo, Apostolicis, Clement. de præbend. & notat Abb. in cap. Quoniam, facit gloss. & ibi Abb. in cap. cum dilectus. tit. de jure patron.

Q

Et cer-

13 Et certè *superioribus temporibus, usq; ad Sigismundi primi Regis imperium, tantum is mos in Curia Rom. impetrandi beneficia tam juris patronatus laicorū, quàm spiritualium inoleverat, ut etiam legibus severissimis à Regibus Alberto & Alexandro eo nomine promulgatis, vix, imò nè vix quidem prohiberi id potuerit, prout videre est in statutis Regni, sub verbo, *ius patronatus*: donec tandem summo studio & labore Sigismundi primi Regis id effectum est, quod ex præscripto indulti, à sancta sede Apostolica, summoq; Pontifice Clemente septimo impetrari, nullus posthac Cortesanus, quod idem est in Curia Romana cōmorans, hujusmodi beneficia, quæ juris patronatus fuerint Regii, aut laicorum, vel in mensibus, ab eadem sancta sede Apostolica Ecclesiasticis personis gratosè concessis impetrare præsumat; idq; postmodum statuto ejusdem Regis, Cracoviæ, An. 1540 lato, confirmatum fuit; quo, in hujusmodi Cortesanos, sive ut claritus dicam, beneficia in Curia Rom. contra præscriptum indulti superius recensiti impetrantes, gravissimæ pœnæ statuuntur, ut videre est sub tit. Cortesanus.

ni. Non tamen existimare * quis-
15
piam debet, hoc jure sive statuto sacrosanctas Conciliorū sanctiones, contra negligentes, aut alio quovis modò inhabiles patronos promulgatas, quarum supra mētio facta est, sublatas atq; abolitas esse: quinimò de his, ita hodiè disponitur, quod nimirum, si patronus intra spacium quatuor mensium præsentare ad beneficium vacans negligat, eo casu, pro illa tantum vice jus collationis illius beneficii competit loci ordinario seu Episcopo, tanquam verò & legitimo rerum Deo dicatarū in sua Diocæsi patrono: si verò etiam Episcopus officio suo hac in parte non respondeat, atq; intra quadrimestre præsentare aliquè intermittat; tunc ad Metropolitanum pro illa itidem vice devolvitur collatio; eo verò intra hoc idem tempus non conferente, ad summū Pontificem recursus fieri debet. Quà in re nulla fit patronis injuria, siquidem ipsi suā culpa hoc beneficio collationis sese privant, quinimò hac ratione, quando ordinarii Ecclesias vacantes conferunt personis idoneis, piis prædecessorum foundationibus, quæ à patronis negligebantur satis fieri res ipsa testatur. At-

16 que hæc * de jure patronatus ad præsens dicta sufficiant; hoc uno addito, quod causæ juris patronatus coram Judice Ecclesiastico tractandæ sint, eo quod naturâ sequantur spiritualitatis: cap. *Quãro*. & ibi: Felin *tit. de judiciis*. Mixtum enim sequitur naturam simplicis dignioris, ut notat Geil. lib. 1. obser. 38. n. 6. Quod etiam probat statutum Sigismundi primi, Cracovię 1543 promulgatum, ubi inter alias causas, quas Iudices spirituales cognoscere debent, causæ quoq; juris patronatus Plebanatum, Altarium, Præbendarum, & aliorum sacerdotiorum, ad iudicium spirituale pertinere dignoscuntur.

QVÆSTIO X.

De præscriptionibus, & an res, seu bona Ecclesiæ præscriptione acquiri possint?

S U M M A R I A.

1. Regulariter omnes res præscribi possunt.
2. Præscriptione acquiruntur ea, quæ possidentur.
3. Laici res sacras spirituales & spiritualibus annexas præscribere non possunt.
4. Res, quæ in commercio sunt homi-

- num, præscriptione acquiruntur.
5. Præscriptione quadraginta annorum, res seu bona temporalia Ecclesiæ acquiri possunt.
6. Romana Ecclesiæ sola centum annorum præscriptione gaudet.
7. Ad præscriptionem inducendam requiritur primum possessio continua & non interrupta.
8. Iustus titulus ad præscriptionem necessarius est.
9. Bona fides in præscriptione adesse debet.
10. Res, ut sint præscriptibiles ad præscriptionem longissimi temporis requiritur.
11. Præscriptionis Ecclesiastico ordini objectio, an sit juri consentanea.
12. Alienatio bonorum Ecclesiæ, quando fieri possit.
13. Præscriptio contra privatas personas de proventibus Ecclesiasticis, an currere debeat.
14. Conclusio operis, & ipsius auctoris de suscepto labore declaratio.

Regulariter * omnis res, omne jus, & omnis actio præscribi potest. cap. *Ad aures* 6. text. de præscript. & l. *Sicut in rem*. eod. de præscrip. 30 vel 40. annorum. Ut enim litium esset aliquis finis, præscriptionem institutam esse, Juriscōsultus in l. fin. ff. pro suo, testatur: & proinde non injurius videtur esse

esse is, qui rem legitimâ præscriptione acquirit : quia ille, qui patitur rem præscribi, videtur consentire & alienare: l. alienationis, 2. ff. de verbor. significat.

2 Hoc* tamen ita intelligi debet, si ea quæ præscriptione acquiruntur, ab acquirente possideri de jure possint, d. cap. *Ad aures*: alioquin quæ possideri non possunt, per consequens nec præscribi, c. *Causam extr.* de præscript. Possideri autem non possunt ea, quæ in commercio hominû non sunt, quævè dominio alicujus subjici non possunt, ut sunt res sacræ & Deo dicatæ & nullus. Instit. de rerû

3 divisione. Et idè* laici cujuscunque status & conditionis, hujusmodi res sacræ & alia spiritualia, vel spiritualibus annexa, puta Ecclesias, loca religiosa, jus decimarum, & his similia, sicuti neq; possidere, ita neq; præscribere possunt, etiâsi mille anni transierint, secund. Ioan. Andr. in cap: 2. de præbend lib. 6. & gloss. in l. 2. verbo *Ancillam*, Codi. de ingen. manumiss. Præscriptiones enim eo potissimû respectu inductæ sunt, ut aliorum jura & dominia, quæ in reb. habentur, beneficio præscriptionis acquirantur, & in præscribentem transferantur: nullû

verò jus aut dominium in hujusmodi rebus sacris & spiritualibus quisquam habere potest, ut jam dictum est. Quod praxis etiam Curia Regalis decreto Regio, inter Plebanum Zarnovicè. & Plázá feria secunda post octavas sacratissimi Corporis Christi 1598. lato, comprobavit. Secus est* in 4 iis rebus, quæ sunt in commercio hominum; & alias per traditione, aut alio quopiam modo dominio nostro subjici possunt, quæ licet præscribi principaliter prohibeantur: eas tamen ex præscripto juris, quadragenariâ præscriptione, quæ (ut in l. Omnes 6. Cod. de præscript. 30. vel 40. annorum habetur) omne jus privatû vel publicum, in quacunque causâ, vel quacunq; persona tollit, (& in jure Canonico appelletur) perimi Doctores juris tradunt. Quâ quidem* præscriptione quadragenaria, etiam res seu bona Ecclesiæ, præsertim temporalia, ut fundi, sylvæ, prædia urbana & rustica, aliæq; res Ecclesiasticæ, quæ ex certis causis etiâ alienari possunt, acquiruntur. Id enim tam jure in auth: quas actiones, Cod: de sacros: Ecclesiis, quam Canonico in cap: *De quarta cap. Ad aures*, & cap: *Illud. 8.* cujus hæc sunt

Sunt verba: *Illud autem te scire volumus & tenere, quod adversus Ecclesias minorem prescriptione, quam quadraginta annorum Rom. Ecclesia non admittit, licet quidam Canones comprobant tricennale: & Ecclesia se potest adversus Ecclesiam quadragenaria temporis prescriptione tueri de re illa, quam in concussè quadraginta annis noscitur possedisse, extr. de præscr. disponitur. Sola tamen * Romana Ecclesia gaudet speciali privilegio centum nimirum annorum prescriptione, cap. Vobis 14. extra de præscript. item cap. Nemo 16. qu. 3. & ego notavi obser. 76. nu. 6. pract. obser. Cent. 1. Verum enim verò sciendū est, quòd ad prescriptionem inducendam, cum in aliis tum vel maximè in Ecclesiæ bonis, non sufficiant sola temporum intervalla, (quemadmodum sibi quidam persuadent) sed necessaria sit bona fides, & alia 7 juris requisita. Primum * enim omnium requiritur possessio, & illa quidem continua, cum sine possessione præscriptio non procedat. cap. sine possessione 3. de reg. jur. in 6. Et quidem talis continua possessio esse debet, quæ nè momento quidè interrupta sit, alioquin illà sive Civiliter, sive naturaliter interruptà, etià præscriptio*

rumpetur, l. naturaliter ff. de usu cap. Accedit etiam illud, ut non sit per vim occupata hujusmodi possessio, sed tradita à verò rei illius domino. Nam ad præscriptionem bona fides necessaria est ut inferius dicetur, quæ adesse nõ potest, ubi traditio non intercessit, gloss. in l. Celsus 27. ff. de usu cap. Secundò * ad præscriptionem requiritur justus tit. cap. s. diligentis, extra de præscript. qui quamvis in jure pluribus modis accipiatur, ut est gloss. in l. Non est, in verbo Titulus. Ced. fam. ercis. Hoc tamen loco, pro justa causa possessionis, vel pro eo, per quod indicatur aliqua possidendi legitima causa sufficiens ad dominiū acquirendum accipi debet, cujusmodi est titulus pro dote, pro hærede, & similes, qui in l. possideri. 3. §. genera. 27. ff. de acquiren. & ammitt. possess. & Instit. de rerū divis. enumerantur. Tertiò * requiritur bona fides, l. unica, Cod. de usu cap. transferen. id est, sincera illæsaq; conscientia, excusans unum quemq; de ignorantia rei alienæ, cap. Si virgo. caus. 34. qu. 1. ubi expressè ita traditur *Tandem quisq; bona fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum: cum vero scieris, nec ab*

alienâ possessione recesserit, tunc mala fidei possessor prohibebitur, tunc justè injustus vocabitur. Quæquidè bona fides, nò tantum ab initio Possessionis, sed etiam omni tempore usque ad completam præscriptionem semper adesse debet: alioquin si quocunq; tempore superveniat mala fides id est, scientia vel noticia rei aliene, ante præscriptionem adimpletam, interrumpitur præscriptio, idq; tam in Civili, quàm & in Canonica, puta 40. annorum præscriptione procedit, c. fin. extr. de præscrip. his verbis: *Quoniam omne quod nò est, ex fide, peccatum est, Synodali judicio definimus, ut nulla valeat absq; bona fide præscriptio tam Canonica, quàm Civilis. Cum generaliter sit omni constitutioni atq; consuetudini derogandum, que absq; mortali peccato non potest observari. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.* Ex quibus manifestò apparet, quod jura Canonica in hac parte corrigant jura Civilia, quæ permittunt præscriptionem longissimi temporis, etiam cum malâ fide, l. Cum notissimi. Cod. de præscript. 30 annorum Quarto requiritur * ad præscriptionem, ut res sive bona sint ejus naturæ,

quæ præscriptione acquiri possunt. Res enim quæ non sunt in commercio hominum, ut sunt res furtivæ, vi ablatae, res sacræ, publicæ item quæ à legibus alienari prohibentur, ut sunt res pupilli, furiosi, res dotales, res Ecclesiasticæ, nullà ratione præscribi possunt, secundum Gloss. supra rubr. ff. de divers. & tempor. præscript. Sanè * si jam isti qui præscri- 11
ptionem nescio qualem Ecclesiastico ordini objiciunt, res vel bona Ecclesiastica, secundum hæc omnia requisita juris à se possideri ostenderent, justam proculdubio de beneficio præscriptionis sibi denegato, causam cõquerendi haberent: at cum de facto potius, quàm jure res vel bona Ecclesiæ occupantes, ea longissimi temporis spatio interveniente, tanquam propria sibi vindicare contendunt, videant quo jure, quavè justitiâ nixi id faciant? Cum enim * bona sive res 12
Ecclesiæ, aliter præter quam in evidentem Ecclesiæ utilitatem, idq; intervenientibus certis quibusdam solennitatibus, quas in Cent. 2. obser. pract. brevi si per ocium licuerit, in lucem proditura obser. 38. num. 10. prosequor, alienari non possint: frustra quis alium-

aliū modum acquirendorum. eorundem bonorum usurpare sibi debeat. Ac proinde etiā si quis emptionis, donationis, permutationis, vel alio simili titulo, citra tamen solennitatum, in alienandis bonis Ecclesiæ observantiam, eadem bona longissimo tempore possideat; nequaquam tamen ea præscribere potest, utpotè quòd alienatio hujusmodi sine consensu superiorum quorum interest, puta summi Pontificis, Episcopi, & Capituli; ipso jure sit nulla, & contra prohibitionem legis facta, prout de his fusiùs dict. obser. 38. traditum est. Quo etiam respexisse videtur, Constitutio illa Anni 1588. in fælici coronatione modernæ Regis, de alienationibus bonorum Ecclesiæ promulgata. Et jure id quidem: nam cùm religio ipsa Catholica sit perpetua atque æviterna, consequens est, quod etiam adnexa eidem, putà bona & res Ecclesiæ, perpetuitatis jure gaudere debent. Cùm alioquin ex præscripto juris nostri, quibuscunq; personis, etiam contra ipsū Regem, bona nullò jure recepta, nulla obstante præscriptione, repetendi jus sit; prout dicta Constitutio 1588. de his latius disponitur. At dicet * fortè aliquis? Sit

ita, quod contra Ecclesiam non currat præscriptio, at contra personas privatas, putà Ecclesiasticas vel similes: quæ sive pro decimis, sive pro censibus, sive pro aliis quibuslibet injuriis jure agere tantò temporis intervallo cessant, cur hoc beneficium præscriptionis secularibus denegari debeat? Fateor equidem, si de hujusmodi rebus, eadem apud nos, quæ apud alias nationes Christi nomen professas, juris dicendi justitiæq; exercendæ ratio constaret, saltem quoad forum exteriùs, utcunq; id concedi posse; ac cùm ex more & consuetudine istius Regni, etiam pauperulo cuius sacerdoti, imò egenis quoque & è emendicata stipe in hospitali viventibus, pro exigua annui census pecuniolà, puta duodecem vel viginri grossorū, primum in judicio terrestri, postmodum in judiciis Tribunalib⁹, idq; sine expensarum refusione, jus suū persequi necessum sit, quæ æquitas, quæ vè justitia erit, talia sibi vindicare titulo præscriptionis, maximè verò quod in exigendis hujusmodi rebus, nò tam negligentia petentium, quàm difficultas & tarditas solventium videmus, misellos istos, jam mone-

re, jam,

re, jam rogare, jam obsecrare, ut de retentis decimis vel censibus iis satisfiat; at cum satisfactio, nunc promittitur, nunc eluditur, & de die in diem, de anno in annum differtur: quid amplius expectare debeant, cum non vident, tunc demum non sine magnis sumptibus & fastidio simul & semel jure id repetere coguntur, quod bonis modis
 14 obtinere non possunt. His * itaq; tot ac tantis rationibus, satis superq; (nisi me omnia fallunt) demonstratum esse puto, quæ jurium atq; immunitatum Ecclesiastici status, sit æquitas & justitia. Ut verò omnis planè ex omnium animis in Ecclesiasticum ordinem malevolentia (quæ meâ quidem sententia, hujusmodi quæ-

stionum fons est & origo) eximatur, præter alias consilii mei rationes, ea vel potissima fuit, quæ me non invitarit solum, sed etiam coegerit, ut quantum vacui temporis ab occupationibus Aulicis haberem, successivis planè horis, eam justissimam æquissimamque Ecclesiastici ordinis causam, tractandam mihi assumerem. Quam in re, si quid profeci, aut præstiti, aliorum sit judicium. Mihi sat erit, ut hic qualiscunque meus labor; ad Dei gloriam, & Ecclesiastici status utilitatem atque defensionem susceptus, sit meæ erga sanctam sedem Apostolicam, & religionem Catholicam perpetuè observantiæ monumentum.

L A V S D E O.

PRZE-

PRZEMOWA

TEGOZ AUTORA DO STANOW KORONNYch, imieniem wſzytkiego Duchowienſtwá, ná Compoſicya w Wárfzawie Roku Páńskiego. M. DC. VII. przypadájaca, ſpiſana y nágotowana.

Duchowienſtwo wſytko / náſzy Moſćciwy pp. y Brácia / ktore ná ten Akt z Seymu Przyſlego Wárfzawſkiego náznáſzony / nas poſtáło; Mátkę nas wſytkich ſpolná Koſćciól powſechny Chrzeſćciańſki / bárzo ſchorzáła / okáleżona / ſmiertelnemi ránamá bolejąca / ſtáwia przedoſzy Wáſmoſćciow / ktorzyſcie ſie tu zácháli / bedac także poſtáni od drugiey Bráci domá pozostáley / dla zleżenia y porátowania á opatrzenia zdrowia iey. Zá co niechay Pánu Bógu bedſie częſć y chwala wielkuſta. Ale áby ſie tym ſnádnieyſzy ráturek y lekárſtwo iey znałeſć mogło / wprzód trzeba poznać chorobe / y te rány / kiedy / jáko / y od kogo zadáne iey ſá. Krotce mowiac / pieć ran bárzo ſkódliwych ná głónkách ſwych odnoſtá y odnoſi mátká náſá Koſćciól Kátholicki / ktore nie tylne tylko zágoić ſie iey nie moga / ale im dáley tym bárziej ſie odnaswiája.

Bránioná jeſt naprzód ſroga y okrutná rána w głowe ſwą od Confederácyey: jáka to jeſt rána / y co zá chorobe z niey cierpi Koſćciól Boży / mowić o tym wiele nie potrzebá / ſkutek to ſam pokázuje. Bo jáko ſkoro ná ſwiát ſie ukazała (á ukazała ſie Sub Interregno, ná ten czas kiedy Pána zobeychtráiw obierano) zárazem miáſto pokoju ktory miał z niey plynąć / wielki niepokoy tam in politicis, quám ſpiritualibus záwziął ſie w Koronie / ktorego ſkutkow y teraz oto ſwieżo doználiſmy / á dáy Bóże ábyſmy wiecey nie doznawali. Chca tego po nas ludzie rozney religiey / ábyſmy tey nowey Confederácyey jáko práwu podlegáli: á nie baczą tego / że práwá żadne u nas ſtánowione być nie moga bez pozwolenia ſtanow wſytkich Koronnych / w czym ſie tez bez wſelkiego wátpienia zámykła ſtán duchowny. Tak jáko Statút Zygmuntá pierwſzego w Piotrkowie / Roku 1538. poſtánowiony ob-

mawia temi słowy: Constitutiones novas non nisi Consiliario-
rum & Nunciorum Terrestrium
consensu, secundum Statutum
Alexandri Regis faciemus, &c.
A tá milá Confederácia / jáko sie
wyszey wspomniáło / nie swego
Cásu / mimo wola y pozwolenie
nie tylko wszytkiego duchowien-
stwa / ale wielu zacnych y przed-
nych ludzi stánu Rycerskiego: tu-
dzies calych Woiewodzew niektó-
rych / jáko Płockiego / Mázowie-
ckiego / y Ráwskiego / y innych:
o czym swiádczą protestácie do
Akt roznych podáne / jest uknowa-
na. Przeciwno ktorey nie zanied-
bali y ci / ktorzy posláni do Fran-
cyeey po nowego Krolá / tá mże zá-
razem przy oddawaniu Elekcyey
y odbieraniu przysięgi protesto-
wác sie. Wiec przy Koronácyeey
znown wszytko Duchowienstwo /
y z nimi wiele Senatorow swie-
ckich Solenniter sie protestowá-
ło. Czego wszytkigo bedzieli pó-
trzebá / gotowisiny authentice do-
wiesć. Awiec to zgodá / wiec to
práwo / gdzie tak wiele protestáciy
zášlo? niechay sie przypátrza do-
brze / jestliże takowym kstattem /
ábo takowym porzadkiem práwa
one dawne y spiski przodkow ná-
szych milych stánowione byly. Nie-

dáleko chodzác / mimo innych
wiele spiskow y Confederáciy (kto-
re jáko sie to z metryk Kzeçy pod-
spolitey pokazue / nie mal wkáz-
dym z osobná Woiewodstwie by-
wały) one generalná Confederá-
cya w Korçynie Roku 1438. die
8. Martij uczynoná wezmiecie
W. N. przed sie / obaczyćie tam
W. N. dáleko inšy rzád okolo
stánowienia praw y swobod su-
mmienia sie dotykających. Mo-
wi tam naprzod tá Confederácia:
Nos Principes Spirituales & se-
culares. A tu obaczyćie W. N.
jestliże w tey nowey Confederácyeey
ktora ná nas wloka / jest wzmian-
ká jáka o Duchownych: Albo jestli
jest / tedy tylko dicis causa ducht-
wni sa miánowani. Mowi po-
tym dáley: Barones & Comites,
Principes, Milites, Nobilitas, Ci-
vitates, totaque communitas Re-
gni Poloniz, singulariter singuli,
& universaliter universi, eodem
animo, eadem voluntate, scien-
tia & assensu, & rati habitatione.
Pátřźcie jáka tu zgodá / jáka je-
dność / jákie wszytkich stánow zez-
wolenie? což dáley mowi? Qui-
cunque hæreticales errores fave-
re vel promovere vellent, in eo-
rum destructionem consurgere
volumus. X dáley jestiže: nec pro-
eis

eis loqui volumus aliquod verbum sed punire permittimus. Nie wspominając tu Statutow Jagielonowych w Wieluniu Anno Domini. 1424. Zygmuntowego w Toruniu Anno 1520. y w Krákwie Anno 1525. użycionych. Także innych Ediktow/ Dekretow/ y Mandatow od Królow/ Zygmuntá y Augusta/ do Starostow/ y innych urzędow wydanych/ aby prava dogmata. á mianowicie Picardorum, Boemorum, Anabaptistarum, Sacramentariorum, Luteranorum, & aliorum Hæreticorum bronili/ y rozsiwac nie dopuszczali. A jákoż dla milego Boga te prawa gruntowne/ te Statuty powazne/ te Confederacye pierwsze y swiatobliwe náplacu swym zostac sie beda mogly/ jesliże tá nowa y tumultuarie uktnowána Confederacya ex diametro prawie ták powaznym y mocno ugruntowanym prawom przeciwna/ miesce miec ma? což już bedzie poprawách/ nie tylko duchownym osobom sluzacych/ ale y świeckim: co po przywilejach/ co po Statutách/ kiedy wšytko to studia & opiniones privatorum zepsowac y poródnosci pro arbitrio suo beda mogly? Wiec patrzącie W. M. co tu

báley za tym idzie. Ubawaja to diversz religionis ludzie/ y pieknympleszcykiem przskrywaja/ że idzie opokooy pospolitey. Ny záiste nie wiemy co to zá pokoy/ kiedy ná wiare powszechna/ ná osoby duchowne/ ná slugi Boze/ ná Kosciól jego następuja/ y wniwecz prawie obroćcie go chce: á żeby to prawda byla/ przysnac nam to każdy musi/ że naprzod tá Confederacya to ma w sobie/ żeby każdemu jákieykolwiek condicyey człowiekowi/ wolno bylo wierzyć/ nabozenstwa zázywac w majetnosci sweey podlug upodobania swego. Zaczynam rzecz pewna/ że prostemu człowiekowi/ á naybarszey ubogim poddanym/ już bedzie zawarta droga do prawdziwey chwaly Bozey. A jáko sie już teraz znayduie tego wiele/ że Pan swym poddanym nie dopuści w inszym Kościele bywac/ jedno w swym zborze. A toż widzicie W. M. że tá Confederacya ubogich ludkow dusze/ krwia niewinna Pána y Zbawiciela nášego okupione/ ná miesne (jáko pospolicie mowia) játki wydaneby obnas być musialy: czego nas ucho- way Pánie Boze. Druga/ zá tákowa Confederacya/ ázażby fundacye/ errekcyey/ y inſe nádania ludzi

A a ij

pobożnych

pobożnych ustać nie musiały? Ażaby Kościoły Kátholické / spłtalc / klastory / zá takowym prawem wnet nie byly sprofanowane / y ná brzydkie Panu Bogu naboženstwa obrocone? A co wierza / a jako my to Duchowny / bá y wsiyscy Kátholicy / ktorzy jedney głowie naywysiemu Papieżowi podlegamy / y jeden powszechny Kościół Chrześcian- ski Rzymi ki wyznawamy / te Confederácia zá práwo przyjmować możemy? Ażaz niewiemy że jeden tylko jest pan / jedná wiára / jeden krzest / jedná prawda y to nam Apostoł S. rozkazuje / abysmy sie strzegli offensiones & offendicula prae ter doctrinam quam didicimus. A tá Confederácia nic innego nie ma w sobie / jedno żebym ja Kátholik to trzymał o wierze Luterstiey / nowochrzeństiey / inszych że jako wiára moja jest prawdziwa / tak y jego : y jako ja w swey wierze mogę być zbawion / tak y on w swey. A nie tylko abym ja tak rozumiał : ale żebym go y bronil w jego opiniey. Co jako bydz może / niechay to sádzi każdy baczny. Infać jest rzecz tych rzeczy przebaczyć / ać y to żalosna ale propter bonum pacis á to y w tym sie ludziom dogadzać musí : á infa-

spisować sie y obowieszować ná pomaganie y obrone takich rzeczy / iakowa jest tá Confederácia. Bo to expresse ma w sobie / eos defendemus & tuebimur. Dosyć z tego / pánie miły Ewangeliku / że ja ciebie cierpie / znosze kumam sie z toba / żadneyci przykrości nie wyrządzam : á jeśliże cie mam bronić / zá twa krzywdę sie zastawiać. A ty mnie Kościoły psujesz / Klastory obalasz / dobrá kóścielne sárpas / á ná swoy pożytek wlasny obracasz : wielkaby to była á niesłychána niesprawiedliwosc / czego uchowa nas Pan Bog z miłosierdzia swego swietego / y ci tak sławni potomkowie onych zacnych przodków Polskich : ktorzy zá Kátholická wiare meźnie sie zastawiali / nigdy tego nie dopuszczá. W czym aby ich PAN BOG mardoscia swa posilac raczył / my niegodni káplani do jego S. miłosći w goracych modlitwach nászych uciekac sie bedziemy.

Idźmyś do drugiey rány tey Mátki násey miley. Zraniona jest y prawie okáleżona gwałtem szasow przesłych w reke práwa / ktora jej PAN BOG wszechmogacy ná postrach złym á nieposlusznymsynom / mieczem onym duchownym / to jest jurisdictione Ecclesiastica

fiastica uzbroid. Ta nie tylko już
 jest zwatłona: ale prawie obalo-
 na/ y zgruntu podniesiona. Co
 eśliż nie żalosna/ jestliżnie skodli-
 wa rozum sam nas słusnie w tym
 rozsądzić ma. Ażad/ proste kacer-
 stwa/ y inże tym podobne prze-
 stepstwa/ ktore majestat Pana
 Boga wszechmogacego srodze o-
 brząją/ tu w Koronie zagęścily
 się: jedno stad/ że nie majątkoby
 o kżywde Boga/ y obelżenie ma-
 jestatu jego swietego uymować
 się miał. Co własnie y według
 przykazania Bożego y według
 prawa przyrodzonego samym słu-
 gom Bożym/ a nie komu insemu
 należec ma. Y dla tegoż wsytkie
 prawa pospolite Chrześcianskie
 stan duchowny chćiały mieć judi-
 ces & vindices takowych wystep-
 kow. Tym przykladem sli przodo-
 kowie W. M. M. tudzież y Kro-
 lowie oni swięci/ ktorzy stanowi
 duchownemu ten miecz w rece
 podali/ y rozadek inter lepram &
 lepram poruczyli tym sposobem/
 aby seculare brachium sekretá/
 y wynalazki ich nad wystepnymi
 y zakletemi do skutku przywodzi-
 lo. Miedzy wiela innych/ godzi
 się przypomniec wieczney w tey
 mierze pamiatki godny Statut
 Zygmuntá Krolá/ Roku Panstwie-

go 1543. Wzynomony/ ktory te
 slowa ma w sobie: Inprimis ad
 spirituale iudicium pertinet ju-
 dicare differentias religionis, hæ-
 reses videlicet, schismata, blas-
 phemias contra Deum & Aposta-
 sias. Prodecimis, septem Sacra-
 mentis Ecclesię, veneficiis, sa-
 crilegiis, & simonia, &c. Coż
 może bydź jasnieyszego/ co do-
 wodnieyszego/ nad to prá-
 wo? Aż mogłoby się pokazac
 wiele innych diplomatá y Statu-
 tow tym podobnych o tey Juris-
 dykcyey duchowney dosyć jawniey
 jasnie obmawiajacych: Ale fol-
 gujac czasowi/ z tym się rozwo-
 dzic teraz nie chcemy/ zwłaszcza że
 nie rozumiemy/ aby się kto zna-
 leśc miał/ ktoryby tego stanowi
 duchownemu nie przyznawal/ że
 jako wiara Kátholická nastála tu
 w Koronie/ tak zarazem pospolu
 z nią iurisdicatio Ecclesiastica w
 reku u Duchownych była. Tego
 jednak minac się nam nie godzi/
 jesliby się kto náeým sádzic chćiał/
 jakoby Jurisdycya Duchowna zá
 Augusta Krolá zmiesiona bydź
 miała. Czego y nie widzimy w
 prawie pospolitym/ y choćby się
 też co takowego znalazło/ zá prá-
 wo tego nie przyznawamy: gdyż
 takowym sposobem nie tylko

przywileie Kościelne / ale wszytkie
 prawa Koronne zwatłone mu-
 śiałyby bydz. Wostan duchowny
 wszytek temu kontradiłował / a do-
 sobliwie Jch N. Kieža Biskupi/
 ná ten čas ná Seymie wálnym
 bedacy / wstawšy zmięść swych
 z rády wysli protestácyja o to so-
 lennem użyniwszy / ktora bedzieli
 tego potrzeba śnádnie pokázac sie
 każdemu moze. Rozsádzcieś to te-
 dy W N. jestiż nie słusnie ná te
 rány tá Náká náša boleie / jestiż
 nie słusnie do Pána Boga o pom-
 Ńte / ábo ráčey / żeby tym ktorzy jey
 te władza z reku wydsieraja upá-
 mietáni e ráčyl dáć / wzdycha. Nie
 ostanci duchowny ták dalece idzie /
 ktorzy. In humilitate & patientia
 zwyfli possidere animas suas,
 ale idzie o gniew Pánsky / o káží
 Boga frogá / ktora nád námi już
 práwie wiśi / y już sie jeyrakami
 dotykamy. A nie dziw / kiedy wśe-
 lálkie przestępstwa / jáko y sie wys-
 fey powiedziáło / májestat tego
 obrażájace / nie tylko nie hánuja
 sie: ale owšem gore biorg / stad že
 crimina manent impunita, a or-
 dini Ecclesiastico zawiázana re-
 fá / že nie moze judicare malum.
 Czuycie sie W. N. dla Pána Bo-
 gá / á chcieyćie wzdý kiedy to oba-
 czyć / że owas samych / yo sumnie-
 nie wáśe idzie.

Trzeci swánek w rece lewey /
 ktora podawála chleba synom
 swym slugom Bozym skáradzie
 podieła. Chleb nic inszego nie jest /
 jedno dziesieciny Kościolowi y slu-
 góm jego nalezace / ktore Pán
 Bóg sobie ná wychowanie slug
 swych zostáwil / o czym pismá pel-
 no wśedzie / ták w nowym jáko y
 wstárym zákonie / u Doktorow
 świetych / nie trzebá o tym wiele
 wywodow. W Koronie od wżiecia
 wiary powszechney Chresćian-
 Ńkiey / naprzod od Miecława Kro-
 lá pierwszego ChresćianŃskiego /
 dziesieciny ze wszytkich dobr Ko-
 ściolom sa nádáne y fundowane.
 Toż potym y drudzzy Krolowie /
 jáko Bolesław / Bázimierz Wiel-
 ki / Władysław / Jagiello / y jego /
 potomkowie / nie tylko świato-
 bliwie potwierdzili: ale y hoynie
 á śčzodrobliwie tego chleba Ko-
 ściolowi przyčzynili: á co jestiż
 wiesza / tych ktorzy go slugom Bo-
 žym uwłáčác chcieli / hániebnie
 karáli. Dingiby to čas wzieło wy-
 ličzac wszytkie te práwa y przywi-
 leie okolo dziesiecin / ktorych pelno
 nie tylko w Statútách Koron-
 nych / ale y po metrykách ták Ko-
 ścielnych / jáko y Krolowskich: kó-
 nie jest gosciem w tey Koronie /
 á jest przyjacielem prawdzie / bez
 wiela

wśela wywodow przyznac to ul-
tro musi: że dziesięciny Kościolo-
wi Bożemu/ y slugom jego jako
własne y istotne dziedzictwo od
Krolow y Pánow naszych/ ktorzy
te Rzeczpospolita fundowali/ sa
pozwolone/ nadane/ y mocnym
prawem ugruntowane. Ale azas
przez te kilka set lat była o tym kie-
dy wyzianka/ żeby ich kapłanom
kiedy umykać miano? Bo kon-
trawersia ona/ ktora za Kazimie-
rza wielkiego wstęła sie/ była
miedzy Bódzanta Biskupem Krá-
kowskim/ á miedzy obywatelmi
Woiewodztw maley Polski: á nie
była nigdy o prawach dziesięciny-
nych: ale tylko o sposobie wybiera-
nia y wytykowania y zwożenia
ich. Jasne sa slowa tego Statutu/
stadnie sie kazdy z niego w tey
mierze sprawic moze. Zamilżec
y przepomniec sie nie moze ná
terazniejszy placu/ onego wiel-
kiego y swiatobliwego Krola
Władysława Jagiela Statutu/
ktory tak sie ma: Quicumq; Prin-
ceps seu Capitaneus, Baro, No-
bilis, decimas quas sibi Deus in-
signum universalis dominij pro
alimento servientium reddi cen-
suit, rapuerit, invaserit, &c.
Stad jasne sie znażcy/ iż oni da-
wni Monarchowie tey Korony/

dziesięciny według prawa Bożego
y narodow wśytkich/ stanowi du-
chownemu nalezace przyznawa-
li: y prawem pisanym/ ktore w
Statutach Koronnych zamyla sie/
utwierdzili umocnili. Co jesliż tak
jest/ jakimże prawem abo ráczey
niesprawiedliwoscia przychodzi
teraz do tego / że zacnych onych
przodkow naszych starozytina po-
boznosc w hanbe y sromote nas
wśytkich obracac sie ma/ że dzie-
ścieciny Kościolom/ żywnosc ka-
plánom/ ozdobe oltarzom / same-
mu ná koniec Pánu Chrystusowi
ofiare przez gwałt y niesprawie-
dliwosc wielka odeymusa. Zacia-
gniona jest ná przodki naše niewie-
my przecz/ y jaká komposycya/ á
zátym suspensia. N musimy teraz
zonym Prorokiem mowic: Patres
nostri comederunt vnam acer-
bam, & obstupuerunt dentes no-
stri. Zaprawda tak sie znamí dzieje.
Kto to slychal kiedy/ aby creditor
z dlužnikiem swoim musial sie
zgadzac o to co mu on winien:
ábo żeby kredytor tak dlugo czekac
mial/ polibý dlužnik zgody (ktos
raby ná wolej jego zostawala)
zmim nieskonczył: Nie rzekł nie
slusna/ y niesprawiedliwa / ale
práwie smieszna byłaby sprawa/
dac sie o swoje własne ná cudzo
dyktrecya.

dyskrecya. Tymże zaiste křciak
 tem y tá Páni Composicya / zna-
 milsa corka swa suspensja jest ná-
 nas wewleżona. Wzdyc nie tyl-
 ko wedlug wśelákich praw / ale do
 rozumu śia uciekły / Composicya
 bywa o rzecz wátpliwa / niepe-
 wna / ktora pospolicie oboja stro-
 ná sobie przywłaszcza : á nie o rzecz
 jasna / pewna / y wlasćiwa / jakie
 jest prawo kóscioła Bożego / y nas
 slug jego ná dziesieciny. Co iz śie
 już wyzšey wspomniáło powtá-
 rzać niechce. Málíc śia prawdá
 rzáć / dawnoć już śy je złamac mia-
 lá slusniécá mila suspensja : Wo
 weyrzawšy w śame Constitucya /
 y ná mentem ábo rationem rei,
 jasnie śie to pokázuje / że już dawno
 koniec swoy wzjela. Abowiem
 expresse to jest w niej : A exe-
 quucya do drugiego Seymu / ná
 ktorym teź Composicya być ma /
 suspendujemy. A toź niewiemy
 jáko ináčey to rozumieć śie ma /
 jeno że tá suspensja nie dłużej je-
 dno do blisťo przysťego Seymu /
 ná ktorym y do composicyey
 przysć miáło / trwac miáła. Wo
 kiedyby simpliciter do composicy-
 ey / á nie miánowawšy pewnego /
 čásu / tá suspensja zostawá : te-
 dy tá claufula (ná ktorym teź
 composicyá byđz ma) nie po-

trzebnieby przydána bylá : jáko y
 owá druga / sine prajudicio utri-
 usque partis. Wo / á kto w tym
 wápic moze / że takowa suspensja
 nieśkončzona / ktora by in arbitrio
 adversz partis zostawac miála /
 stanowi duchownemu musiála-
 by byđz bárzo škodliwa y niebe-
 spieczna. Weyrzawšy teź in men-
 tem & rationem ipsius legis, gdy-
 by tá suspensja nie do blisťo przy-
 śtego Seymu / ale do niezámie-
 rzoného pomienioney composy-
 cyey čásu trwac miála : á coby
 in śego ślad było / jedno jáko po-
 spolicie mowia / Máchultowe
 drzewo. Woby ci / ktorym dzie-
 śiaciny nie smákujá śnádnie temu
 zábiegac mogli / żeby composicya
 nigdy nie dosła : á zátym żeby teź
 suspensja ná wielki trwála. Nie
 trácac jednáť sercá otosny śie tu
 stawili miedzy W.W. M.M. ná
 ten plác z wielká checia / á śčžera y
 uprzejmá powolnościa y śkon-
 nościa do wšyťkich sposobow y
 środčkow / ktore jedno slusnie /
 spráwiedliwe / zpráwy y z przywi-
 ley mi ná śemi zgádzájace śie / od
 W.W. M.M. nam podáne beda.
 Obiecniac to / że nas W. M. w
 żadney slusney y spráwiedliwey
 rzečy alienos nigdy nie uznacie.
 Pewni teź tego beda / że y W. M.
 wzájemna

wzajemna sężerość y uprzymość
w tych sprawách nam y wszytkie-
mu Duchowienstwu pokazecie/ y
nie takowego po nas / Żegoby-
śmy illasa conscientia nostra, &
sine præjudicio iurium, privile-
giorum, ac immunitatum Eccle-
siasticarum uczynić nie mogli /
potrzebować nie będziecie.

Wskazuje ieszcze daley tá Nát-
ká nášá W. W. M. okrutna
ráne w boku / ktora do sercá sey
przenikajac/ już práwie do grobu
wprawić ja chce. Ażáż nie śmier-
ci sie rowna/ pátrzyć ná tak wiel-
kie zniszczenie y sprofanowanie
kościółow/ y innych mieysc świe-
rych ná cześ y chwale Boża od
światobliwych onych przodków
fundowanych. Znáyduje sie w
sámej Diocesyey Krákovskiej do
kilku set kóściółow Katholickich
zburzonych/ y rozmaitemi sposo-
bami zepsowanych: nuż w Gmie-
snienskiej pewnie sto przeszło: á
w Kujáwskiej niemal tyleż/ tákże
w inszych. Idzmyś do dobr/ fun-
duşow / Żynşow / y skárbow
kościelnych / O Boże / jáko wiele
sie tego/ tárn gdzie nie miało bydź/
obrocilo. Nápátrzały sie oży
ludzkie tego/ kiedy kielichy y krzy-
że kóścielne zlewano/ kiedy orna-
ty krájsano / kiedy insze apparatusy

kościelne psowano / y wniwecż
obracáno. A wiec to nie žal/ me
bolesć serdeczna/ nie tylko kápla-
nowi / ále nayoziebleyssemu Ka-
tholikowi pátrzyć ná to / kiedy
rzeży Pánu Bogu świątobliwie
oddáne w mární pożytek ludzki
sie obracája: á przecie o tak wiel-
ka krzywde Boża/ y obelżenie má-
jestatu jego prawá u nas nie
máš/ y milżec káza. O jáka niez-
bożność/ y (rzeż sie może) falen-
stwo niewypowiedziane? Chce-
my áby nam Pan Bog błogosła-
wil / y dárowal nam pokoy: á
my go ták lekce sobie powázamy/
álboć rozumiemy że non est Deus.
Utinam aliquando saperemus &
intelligeremus.

Odnosi ostatnia ráne w no-
gách / z ktora áżkolwiek sie od-
kryć niechce: jednák bázro ja boli/
y musi ná nie nie pomátu chra-
mác. A to z tey miáry/ że slugi kó-
ścielne y osoby duchowne/ mimo
stárodawny zwyczaj / y práwo
wszytkich práwie narodow Chrze-
ściánskich opisáne / mimo dekretá
Synodow świetych / á náko-
niec mimo same powołanie ich/
od własney głowy naywyszego
pásterzá y namiestnikow jego/
do świeckich jákichsi subsellia po-
ciagája. Bo gdyby ná tym stánac

miáło / żeby Kápláni jáko niekto-
 rzy chcą / nie przed Biskupy y prze-
 łożonymi swemi / ále przed urze-
 dámi świeckimi in personalibus
 stáwácy spráwować sie mieli. A
 w coż ich prerogatywy / w coż
 práwá duchowne y Kanony swie-
 te / kiedy imnie Káplána lubo to
 Statutem Koronnym / lubo Má-
 deburskim práwem / ábo Sázo-
 nem jakim sádzić beda. A dru-
 dzy zaś ná to nácieráją / áby re-
 mota appellatione do naywyższej
 głowy / nas sádzono. A niewiedza
 tego / że appellácyá dla dwu przy-
 czyn jest w práwie postánowiona:
 jedná áby gravatus beneficium
 miał ad superiorem Judicem
 provocandi. Drugá áby superio-
 ris auctoritati & jurisdictioni
 derogácyá sie nie dzialá. Otóż by
 też dobrze od tego nas benefi-
 cium odstřychniono / á Oycu S.
 jáko w tym prájudikowác moga:
 y jáko my bedąc członkami jego /
 możemy ná to pozwolic / y od nie-
 go sie odstřychnac? Postřochby to
 coś ná ono co o wilkách powiáda-
 ja / ktorzy psów chcieli zbyć od
 trzody; tak też y nas podobno od
 głowy y pasterzow nášych oddzie-
 lić chcą / áby tym bezpiecźniey cu-
 stodibus remotis in gregem Do-
 mini scyire mogli. Dla Bogá

pożuwáycie sie W. M. owasci
 to y o summienie wáše idzie. Nie
 ná tymci stánie / kiedy Káplány y
 stan duchowny zniszcza / y prero-
 gatywy ich nádzwatá: ále zá tym
 o sam fundament wiáry powstá-
 chney Chrześcianiŝkiej tym smie-
 ley kušić sie beda / nie májac kto-
 by im wstřet učynić miał w za-
 myslách ich. Mácie W. M. w Stá-
 tucie ártýkuly opisáne / o ktore du-
 chowni powinni przed sádem
 ziemskim odpowiadác: bá y ná-
 blisko przestlym Seymie ad alios
 casus póciágniono tego práwá.
 Ażemužby sie tym nie kontento-
 wác / žemužby w tey mierze nie
 isc záprzodbkami swemi / ktorzy
 pié & sancté postánowili / áby o-
 soby duchowne ad forum secula-
 re nie tylko póciágnáne nie byly:
 ále owšem chcieli to mieć / áby
 świecka osoba o škodę ábo przyw-
 de duchownemu učynioná in fo-
 ro spirituali odpowiadála. O
 czym świádczy Statut Zygmuna
 tá Krolá Anno 1543. W Krá-
 kowie učyniony. Takowác bylá
 przedtym wolność y usánowánie
 stanu Káplániŝkiego / á teraz wsfy-
 tko sie odmienilo: y jáko nas też
 pAn Bóg błogosláwi / widzimy
 ná oko.

Te rány swoje y urázy Košciól
 Boży

Boży matka nášá WW. M. M. ukazawšy supplices manus tendit do W. W. M. M. ktorzy ná ten čas universam Reipub. formam representatis, abyście z miłości tey/ ktorą pobożni synowie rodzicom swym/ ulitowali sie tego bólu y urázow jej / á nie odbiegali jej z tego placu ładajáko: ale żebyście sie zgodnie staráli oto/ iakoby do pierwszey síly y zdrowia przysć mogliá. Bo jeśliby (czego strzeż Boże) dłużej w tym bólu trwáć miała: á czego infego / jedno swatpiwšy już o porátowaniu swym / ostatniego upadku spodziewácb y sie jej przysšlo. Do czego aby jej nie przychodžilo: przez członki swe choćiáż bárzo schorzáte y zrámoné/ przez głowa naprzod swoje/ to jest oblubienicá swego w ktorym was porodžila y wychowála: przez rece w ktorych nośi Sakramenta swiete / ktorymi was karmila / y do tych časow karmić nie przestawa: przez bół nákoniec swoy / z

ktorego was krewiá niewinna Pána zbawiciela nášego omylá / WW. M. M. wszyckich synow swych prośi y obteśtuje. My teź imieniem wszyckiego Duchowienstwa oto WW. M. M. pp. y Bráći nášey miley prosimy / y iáko náypilniey usilujemy / abyście W. M. prinatá wszyckie studia ná stroe ne odložywšy / pilno te spráwe wzieni przed sie. Y umiártkowánemi ánimusámi weyrzeli w to/ co urázá PANA BOGA wszechmogacego/ chwale jego swieta/ á potym y nas slugi jego/ y ták te rzečy náprawowali y lečželi/ coby bylo z pomnoženiem chwały imienia jego swietego/ z zbawieniem duś ludzkich/ z ochroná praw kościelnych/ á nieśmiertelná chwála W. M. M. y potomstwa WW. M. M. W czym ábys nam wszyckim Pánie Boże wszechmogacy obronco náš jedynyz miłosierdzia swego S. pobłogostáwić ráczył/ oto cie wszyscy pokornie prosimy/ Amen.

